

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

Інститут післядипломної освіти
Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

Дипломна робота магістра

**ГЕНДЕРНІ ПИТАННЯ У СИСТЕМІ БАГАТОСТОРОННЬОГО
МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

Виконала:

студентка VI курсу, групи 691мз
спеціальності 291

«Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»

Кириченко Єлизавета Андріївна

Керівник: к. політ. н., доцент
кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики

Тихоненко Ірина Вікторівна

Рецензент: к. політ. н., ст. викладач
кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики

Звездова Олеся Олександрівна

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	I-XI
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	10
1.1 Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження гендерних питань у міжнародних відносинах.....	10
1.2. Категоріальна та методологічна основи дослідження.....	27
РОЗДІЛ 2. ГЛОБАЛЬНИЙ ВИМІР БАГАТОСТОРОННЬОГО МІЖДЕРЖАВНОГО МІЖУРЯДОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З ГЕНДЕРНИХ ПИТАНЬ	41
2.1. Нормативно-правова база та механізми ООН щодо реалізації міжнародного співробітництва з гендерних питань.....	41
2.2. Діяльність та ініціативи «ООН-жінки» у подоланні гендерної нерівності в світі.....	51
2.3. Співробітництво в межах Організації економічного співробітництва та розвитку і спеціалізованих установ ООН.....	60
РОЗДІЛ 3. ГЕНДЕРНИЙ ФАКТОР У МІЖНАРОДНОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	70
3.1. Європейський та євроатлантичний вимір.....	70
3.2. Близький Схід та Північна Африка як контроверсійні регіони у форматі гендерного чинника	78
3.3. Багатостороння взаємодія з гендерних питань на регіональному рівні як інструмент подолання міжцивілізаційних розломів у сучасному світі..	90
РОЗДІЛ 4. ТРАНСФОРМАЦІЯ БАГАТОСТОРОННЬОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З ГЕНДЕРНИХ ПИТАНЬ У СУЧАСНОМУ СВІТОВОМУ ПОРЯДКУ	101

4.1. Феміністична дипломатія як інструмент міждержавної взаємодії у розбудові світового порядку.....	101
4.2. Модернізація міждержавного співробітництва в межах міжнародних неурядових організацій.....	110
4.3. Участь та ініціативи України у міжнародному співробітництві з гендерних питань.....	118
ВИСНОВКИ.....	127
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	132
ДОДАТКИ.....	156

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ООН – Організація Об'єднаних Націй;
- НАТО – Організація Північноатлантичного договору;
- ЖБД – план «Жінки, мир і безпека»;
- ЦСР – Цілі сталого розвитку;
- РЄ – Рада Європи;
- ЄС – Європейський Союз;
- АВО – Арабська жіноча організація;
- ЛАД – Ліга арабських держав;
- ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку;
- UNFPA – Фонд народонаселення ООН;
- ЮНЕСКО – Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури;
- MENA – «Middle East and North Africa» що іменує регіон у складі країн Близького Сходу та Північної Африки;
- ESCWA – Економічна і соціальна комісія ООН;
- ACHR – Арабська хартія з прав людини;
- BADEA – Арабський банк економічного розвитку в Африці;
- STEM – Наука, технології, інженерія та математика – підхід до освіти;
- CEDAW – Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок;
- NGO – міжнародна неурядова організація.

ВСТУП

Актуальність теми. В ХХІ ст. одним з основним завдань міжнародного суспільства стало розширення можливостей і прав жінок, що обумовлюється ратифікацією резолюції Генеральної асамблеї ООН «Порядок денний до 2030 року», проте не дивлячись на те, що ця мета була вибрана ще на початку тисячоліття, процес надання рівних прав для жінок не набув достатнього поширення. Так, наприклад, в деяких регіонах, таких як регіон Європейського Союзу цей процес є більш ефективним, в той час як в регіоні Близького Сходу жінки піддаються дискримінації, саме через культурні та релігійні переконання, що відображається на всіх суспільно-політичних рівнях.

Держави у форматі багатостороннього співробітництва – діяльності міжнародних організацій – намагаються налагодити взаємодію щодо подолання гендерних питань та розбіжностей, забезпечення рівності жінок та чоловіків, насамперед діяльність ООН, регіональних міжнародних міжурядових організацій, а також відповідних міжнародних неурядових організацій.

Питання подолання гендерних стереотипів та налагодження міжкультурного та міжцивілізаційного діалогів – є важливою метою Цілей сталого розвитку ООН. Тому, актуальним є дослідження стану гендерних питань в ісламській цивілізації, зокрема регіон Близького Сходу та Північної Африки (MENA), який у цьому аспекті є досить контроверсійним. Інструментом до подолання таких розбіжностей виступає міждержавний діалог та механізми взаємодії провідних країн Європи з країнам Близького Сходу та Північної Африки.

Саме на прикладі успіхів і прорахунків відповідних міжнародних організацій як глобального, так і регіонального рівнів, можна побачити які саме методи необхідно використовувати урядам, для збільшення впливу жінок у світі.

Актуальність цього дослідження обумовлюється також і тим, що Україна активно реалізує євроінтеграційний курс, а також долучається до міжнародних гендерних ініціатив, наприклад «Партнерство Біарріц» та проведення Саміту перших леді та джентльменів. Головування України у 2023 р. в ООН-Жінки є ще одним фактором актуалізації вивчення досвіду багатостороннього міжнародного співробітництва з гендерних питань, а також можливість України не тільки впровадити феміністичну зовнішню політику, проте досягти гендерної рівності необхідної для вступу в ЄС.

Об'єктом дослідження виступає система багатостороннього міжнародного співробітництва.

Предметом є гендерні питання у системі багатостороннього міжнародного співробітництва.

Територіальні рамки цього дослідження обмежені територією країн членів-ООН, оскільки необхідним стає аналіз взаємодії гендерної політики країн всього світу, проте особливий акцент в цій роботі є саме на країнах Європи та країнах регіону MENA.

Хронологічні межі цього дослідження охоплюють період з 1995 по 2023 рр. *Нижня межа* – 1995 р. – підписання Пекінської декларації в рамках ООН, саме ця декларація визначила стратегію для боротьби з гендерною нерівністю для всіх країн світу. *Верхня межа* – 2023 р. – сучасність (календарний рік у який було завершено дослідження за даною тематикою). Для більш детального розгляду гендерного фактору, а також його впливу на глобальному та регіональному рівнях, автор дещо виходить за визначені хронологічні межі.

Метою роботи є дослідження особливостей гендерних питань у системі багатостороннього міжнародного співробітництва як на міжурядовій, так і неурядовій основі.

Виходячи із цієї мети можна визначити такі **завдання** роботи:

- охарактеризувати стан наукової розробки проблеми у вітчизняній та зарубіжній міжнародно-політичній науці та джерельну базу дослідження;
- розглянути теоретичну та методологічну основи дослідження;
- визначити нормативно-правову базу та механізми ООН для реалізації міжнародного співробітництва з гендерних питань;
- охарактеризувати співробітництво, що здійснюється в межах Організації економічного співробітництва та розвитку, а також в рамках спеціалізованих установ ООН;
- з'ясувати та описати особливості гендерних питань у європейському та євроатлантичному вимірі міжнародного співробітництва;
- охарактеризувати Близький Схід та Північну Африку як контроверсійні регіони у форматі гендерного чинника;
- систематизувати багатосторонню взаємодію з гендерних питань на регіональному рівні крізь подолання міжцивілізаційних розломів у сучасному світі;
- дослідити феміністичну дипломатію та форми модернізації міждержавного співробітництва в межах міжнародних неурядових організацій;
- описати участь та ініціативи України у міжнародному співробітництві з гендерних питань.

Наукова новизна роботи визначається, передусім недостатньою розробленістю теми у вітчизняній науці і полягає у тому, що у магістерській роботі:

- здійснено спробу розгляду гендерних питань у багатосторонньому міжнародному співробітництві на основі цивілізаційного підходу та феміністичної теорії у дослідженні міжнародних відносин (компаративний аналіз регіонів Близького Сходу та Північної Африки (MENA) і Європи та їх взаємодія на багатосторонньому рівні щодо подолання протиріч у міжцивілізаційному діалозі на гендерному ґрунті);

- з'ясовано та описано розвиток феміністичної дипломатії як перспективного наразі напрямку міжнародно-політичної взаємодії у контексті гендерних питань;

- поглиблено розгляд досвіду діяльності ООН, зокрема ООН-Жінки у подоланні гендерних розривів у світі, захисту прав жінок, а також діяльність неурядових міжнародних організацій.

Методологія та методи дослідження становить сукупність філософських та наукових підходів до розуміння проблеми, що було обумовлено метою та завданнями дослідження.

Під час даного дослідження були використані такі принципи: об'єктивності, системності, термінологічний принцип. Важливими стали наступні підходи: комплексний, аксіологічний та інституційний. Відзначимо, що інституційний підхід дозволив з'ясувати механізми багатостороннього міжнародного співробітництва з гендерних питань, а аксіологічний – засади подолання гендерних стереотипів та міжцивілізаційних розломів на прикладі Європи та регіону MENA.

Основним методом дослідження є проблемно-хронологічний та системний – аналіз еволюції співробітництва між державами та діяльності міжнародних організацій щодо гендерних питань як на глобальному, так і регіональному рівнях міжнародної системи. Для одержання загального уявлення про розвиток міжнародного співробітництва з гендерних питань та аналізу джерельної бази було застосовано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції.

Практичне значення полягає в тому, що дану роботу написано з науковою і навчальною метою та адресовано студентам, аспірантам та викладачам гуманітарних факультетів, отримані у роботі результати можуть бути використані при викладанні навчальних курсів, зокрема, «Гендерний вимір світової політики», «Зовнішня політика країн Азії», «Актуальні проблеми

міжнародних відносин в Африці», а також «Міжнародне культурно-гуманітарне співробітництво».

Апробація результатів дослідження. Частина теоретичних положень та висновків цього дослідження знайшла відображення у виступах на 4 конференціях: Всеукраїнській науково-практичній студентській конференції «Сучасна студентська історична наука: візії та напрями» (м. Черкаси, 9 грудня 2022 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сімдесят перші економіко-правові дискусії» (м. Тернопіль, 21-22 грудня 2022 р.); Всеукраїнській науковій конференції «США: політика, суспільство, культура – 2023», (м. Київ, 26 січня 2023 р.); Міжнародній науковій конференції «Ольвійський форум-2023: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» (м. Миколаїв, 22-25 червня 2023 р.).

Публікації. За темою магістерської роботи опубліковано 6 праць, з них – 2 наукові статті у фахових журналах категорії «Б» (у співавторстві з науковим керівником – «Розвиток багатостороннього міждержавного співробітництва щодо гендерних питань на Близькому Сході (кінець ХХ-початок ХХІ ст)» в журналі «Консенсус» та «Феміністична дипломатія як інструмент реалізації зовнішньої політики держави та багатостороннього міжнародного співробітництва у ХХІ ст» в журналі «Acta de Historia & Politica: Saeculum ХХІ») та 4 тез і матеріалів конференцій.

Структура роботи відбиває поставлені перед дослідженням цілі та завдання. Загальний обсяг її становить 159 сторінок, з них основного тексту – 131 сторінка. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, 11 підрозділів, висновків, списку джерел та літератури (185 найменувань українською, російською, англійською мовами) та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження гендерних питань у міжнародних відносинах.

Використану літературу можна умовно класифікувати за країнознавчим критерієм, виділивши таким чином, такі групи як вітчизняна наукова школа, праці західних дослідників (європейських та американських), науковців з держав Близького Сходу, Африки та Азії.

Розглядаючи *вітчизняну наукову школу*, варто зазначити, що саме українські дослідники приділяють досить багато уваги розгляду не суто гендерних питань та співпраці щодо них у міжнародних відносинах, а більше зосереджуються на аспектах релігії чи конфліктогенних факторах регіону, в які також входить і гендерне питання, а також політичні та економічні наслідки, які спричинені гендерною нерівністю в світі.

Серед українських науковців варто виокремити доробок Л. Ярошенко¹, яка в своїй статті розглянула досвід країн, що впровадили феміністичну дипломатію, та зробила спробу проаналізувати можливості імплементації такої політики в український порядок денний зовнішньої політики. Дослідниці Є. Габер та Г. Шелест² комплексно проаналізували основи цієї політики, її реалізації в країнах ЄС, а також кроки, що зробила наша держава на шляху до феміністичної дипломатії.

---

¹ Ярошенко Л. Країни розвинуеного фемінізму: як їм це вдалось і що вони радять Україні //Український жіночий фонд: офіційна сторінка. 2021. URL: <https://uwf.org.ua/krayiny-rozvyuneno-go-feminizmu-yak-yim-cze-vdalos-i-shho-vony-radyat-ukrayini/>

² Габер Є., Шелест Г. Чи готова Україна до феміністичної зовнішньої політики? Ukrainian Prism: офіційна сторінка. 2023. 24 лютого. Р. 27. URL: <https://prismua.org/wp-content/uploads/2023/02/до-феміністичної-зовнішньої-політики-ukr-final.pdf>

Насамперед відзначимо працю І. Терлецької³, яка надає комплексний аналіз поглядів на політику та владу чоловіків та жінок, а також аналіз гендерної демократії в Україні зважаючи на інтеграцію України до Євросоюзу, ставлення нашої держави до рекомендацій світових організацій, щодо впровадження гендерної рівності.

Зважаючи на певну регіональну спрямованість проведеного дослідження крізь призму регіонів Близького Сходу та Європи у форматі гендерної взаємодії, було здійснено акцент на залучення відповідних наукових доробків вітчизняних дослідників. Наприклад, Ж. Ігошина⁴ розглядає вплив процесів глобалізації, і таким чином актуалізації гендерного питання в міжнародних відносинах Близького Сходу, на становище гендерної нерівності на ринку праці, присутності жінок у політичному житті арабського регіону, а також здобутків арабських жінок в боротьбі за свої права.

В той же час гендерний фактор на Близькому Сході, розглядається окремо від міжнародних відносин, і характеризує існуюче становище гендерного питання в кожній країні, а також міжнародні відносини в цьому контексті в цілому у наукових розвідках К. Мацюпи⁵. Г. Анросович⁶ також розглядає питання гендеру на Близькому Сході, лише зважаючи на вплив терористичного феномена на міжнародну політику цього регіону.

---

³ Терлецька І. Гендерні аспекти політики: спроба синтезного аналізу // Філософські виміри сучасного світу: зб. наук. досліджень. 2010. Випуск 3. С. 77-85. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2010/03/9.pdf>

⁴ Ігошина Ж. Б. Гендерне питання та процеси глобалізації на арабському сході. // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. досліджень. 2010. Випуск 94. Част. II. С. 130-139. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/729/685>

⁵ Мацюпа К. Становище жінок у світі. Ісламські країни // Повага: онлайн журнал. 2015. 31 серпня. URL: <https://povaha.org.ua/stanovysche-zhinok-u-sviti-islamski-krajiny/>

⁶ Анросович О. Вплив феномена жіночого теоризму на розвиток гендерних відносин на Близькому Сході // Вісник національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2009. Вип. 4. С. 115-117. URL: https://www.elibrary.ru/download/elibrary_22015210_79762856.pdf

Важливою працею, яка стала у нагоді, була робота А. Нікогосян⁷, де авторка аналізує проблематику тлумачення гендерної рівності в системі цінностей Організації Об'єднаних Націй (ООН). А. Нікогосян влучно підкреслює важливість і сутність Резолюції 1325 у розрізі гендерної рівності та значенні жінок. Значну цінність для дослідження склали праці М.В. Лубської⁸ та Ю. Резван⁹. Дані автори розкрили релігійний фактор у гендерних відносинах Близького Сходу, а саме з точки зору Корану. Саме завдяки їх аналізу стало більш чітко зрозуміло важливість Корану та як ця основоположна релігійна книга ісламу впливає на життя та політику країн даного регіону.

Таким чином, можна прийти до висновку, що питання, що стосуються цього дослідження є досить мало розкриті в роботах вітчизняних дослідників.

Характеризуючи науковий доробок *західних дослідників*, варто зазначити, що вони більш ширше розглядають питання гендеру у відносинах з міжнародною спільнотою.

М. Тесслер та І. Варінер¹⁰ розглядають гендерний фактор, як той що впливає чи не впливає на міжнародні конфлікти, а також ставлення суспільства цього регіону до мирного врегулювання, та проливає світло на гендер, як на той що впливає на формування міжнародних відносин.

У статті М. Ніколь використовуються дані Всесвітнього дослідження цінностей (1990, 1995, 1999 рр.) для дослідження впливу ставлення до гендерної

---

⁷ Нікогосян А. Привласнення фемінізму: гендер, мілітаризм і Резолюція ООН 1325 // Критика феміністична: східноєвропейський журнал феміністичних і квір-студій. 2019. № 2. С. 31-56. URL: <https://feminist.krytyka.com/sites/default/files/content/articles/pdf/annanikoghosyan.pdf>

⁸ Лубська М. В. Коран як головне джерело мусульманського права // Наука.Релігія. Суспільство: зб. наук. праць. 2006. № 2. С. 170-177.

⁹ Резван Ю. Коран як символ верховної влади // Народна творчість та етнологія. 2013. № 4. С. 57-61.

¹⁰ Tessler M. Warriner I. Gender, Feminism, and Attitudes toward International Conflict: Exploring Relationships with Survey Data from the Middle East // World Politics. 1997. Vol. 49. P. 250-281. URL: <https://web.archive.org/web/20180727023011/https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/8BFD48952896B93C0661C07174B6B2FE/S0043887100004512a.pdf/div-class-title-wpo-volume-49-issue-2-front-matter-div.pdf>

ролі та цінностей праці жінок на ринку праці в 25 країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та їх ставлення до працевлаштування жінок і як це впливає на оплату праці¹¹.

Важливою стала стаття Дж. Джуттінг, яка дозволяє аналізувати гіпотези, які пов'язують культурні практики з гендерною рівністю, людським розвитком та економічним зростанням. Порівняння даних між країнами показало, що нерівність у соціальних інститутах особливо виражена в країнах з низьким рівнем грамотності серед жінок, але меншою мірою корелює з валовим внутрішнім продуктом на душу населення¹². Зокрема, від таких показників залежить рівень залучення окремих регіонів до багатосторонньої взаємодії щодо гендерних питань у міжнародних відносинах.

С. М. Колд-Равкільд¹³ розглядає гендерну рівність, як одну зі сфер співробітництва Південної Африки, та вважає її необхідним елементом для досягнення країнами регіону економічного та політичного розвитку, крім цього ця стаття досліджує, як Південна Африка взаємодіє з нормами гендерної рівності як провідний гравець у співпраці «Південь-Південь». Стверджується, що протиріччя в конкуруючих нормативних середовищах і процесах організаційної структури гендерного мейнстріму перешкоджають поштовху до політики, яка б спрямовувала роботу з гендерної рівності в рамках співробітництва держав з метою розвитку Північної Африки.

Також у нагоді стало дослідження низки американських науковців, у якому експерти виявили, що жінки у регіоні Близького Сходу та в Північної Африки

---

¹¹ Nicole M. Gender Role Attitudes and the Labour-market Outcomes of Women across OECD Countries // Oxford Review of Economic Policy. 2005. Vol. 21. October 1. P. 416-438.

¹² Jutting J. Measuring Gender (In)Equality: The OECD Gender, Institutions and Development Data Base // Journal of Human Development and Capabilities. 2008. Vol. 9(1). P. 65-86. URL: <https://ideas.repec.org/a/taf/jhudca/v9y2008i1p65-86.html#download>

¹³ Cold-Ravnkilde S. M. Contested norms in fragmented institutions: Gender equality in South Africa's development cooperation // Progress in Development Studies. 2019. Vol 19. P. 211–231. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/1464993419853444>

(Middle East and North Africa Region – MENA) живуть гірше, ніж жінки в інших частинах світу, за низкою соціальних, економічних, правових і політичних заходів. Дехто пояснює цю низьку ефективність переважаючими гендерними ролями та поглядами (включно з дискримінаційними законами та переконаннями), а також проблемами, з якими зіштовхується регіон загалом (такими як перевага недемократичних урядів, слабке економічне зростання, війни та масову еміграцію, які часто непропорційно впливають на жінок)¹⁴.

Не менш важливою стала стаття експертів від Міжнародного центру досліджень, щодо жінок, яка мала на меті проаналізувати вплив ООН, як глобальної організації, що має багато міжнародних агенцій, щодо надання більшої кількості жінок в усьому світі рівних із чоловіками прав, а також формулює бачення більш феміністичної діяльності ООН і рекомендує як трансформаційні, так і практичні кроки, які можуть бути зроблені країнами-членами, а також інституціями організації. Таким чином, це дослідження аналізує дії ООН в гендерній сфері, а також надає практичні рекомендації, щодо покращення політики організації¹⁵.

Також стаття Г. Аллвуд¹⁶, розглядає гендерний мейнстрімінг, який твердо закріпився в порядку денному політики Європейського Союзу (ЄС), розвиток цього напрямку, а також перешкоди з якими організація зіштовхується у втіленні гендерної рівності в усіх сферах суспільного життя. Так, автор розглядає низку криз серед яких виділяє міграцію, безпеку, зміну клімату в аспекті розробки

---

¹⁴ Women in the Middle East and North Africa: Issues for Congress // Congressional Research Service: official site. 2021. URL: <https://sgp.fas.org/crs/mideast/R46423.pdf>

¹⁵ Toward a more feminist United Nations // International center for research on woman: official site. 2016. September. 12 p. URL: <https://www.icrw.org/wp-content/uploads/2017/07/Toward-a-More-Feminist-UN.pdf>

¹⁶ Allwood G. Gender Equality in European Union Development Policy in Times of Crisis // Political Studies Review. 2019. July. P. 8-16. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1478929919863224?journalCode=pswa>

нормативно-правової бази, та її імплементації в держави-члени, задля боротьби з цими кризами.

Серед *близькосхідних науковців* можна виокремити В. Могхадам, яка в своїх роботах описувала неурядові організації регіону MENA, які борються за жіночі права, а також підґрунтя та перспективи ісламського фемінізму. Загалом, в публікаціях, саме цього автора можна знайти багато корисної інформації, щодо питань гендерної нерівності на Близькому Сході, а також питань що стосуються формуванню міжнародних та регіональних відносин, шляхів реформування гендерного законодавства у державах регіону¹⁷.

С. Шароні розкриває особливості феміністичних теорій міжнародних відносин, а також нагальний стан міжнародного співробітництва країн Близького Сходу через призму гендерних відносин, описуючи основні феміністичні організації, які ще в минулому сторіччі боролися за гендерну рівність¹⁸.

М. Муніра¹⁹ розглядає роль стереотипів в близькосхідному суспільстві, тероризм, як фактор впливу на міжнародні відносини, а також аналіз жіночих міжнародних організацій в арабському суспільстві.

У статті О. Мухамада досить детально описуються виклики, діяльність та вплив жінок на події «Арабської весни». Автор доводить, що жінки грали різні ролі під час «Арабської весни», що стала серією демонстрацій, протестів і громадянських воєн проти авторитарних режимів, які почалися в Тунісі і

---

¹⁷ Moghadam V. Islamic Feminism and Its Discontents: Toward a Resolution of of the Debate Social Politics // International Studies in Gender, State & Society. 2002. Vol. 27. P. 35-72. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S027753951830390X>

¹⁸ Sharons S. Middle East politics through feminist lenses: towards theorizing international relations from women's struggles // Alternatives. 1993. Vol. 18. P. 5-28. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/030437549301800102?download=true>

¹⁹ Mounira M. Gender in the Middle East: Islam, State, Agency \\ Annual Review of Sociology. 2011. Vol. 37. P. 417-437. URL: <https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev.soc.012809.102554>

поширилися на більшу частину арабського світу, в тому числі і за активною участі жінок²⁰.

У свою чергу, П. Райман, С. Ізен та І. Паркер розглядають ефективність діяльності ООН жінки та структурних підрозділів ООН у регіоні Близького Сходу та Північної Африки – забезпечення прав жінок, їх залучення до всіх сфер життя, а також діяльності урядових та неурядових організацій²¹.

Незважаючи на все більше поширення феміністичного мейнстріму і його дослідження науковими школами, варто відзначити нагальну потребу у аналізі відповідною документальної бази.

У процесі проведення дослідження було виявлена необхідність залучення низки джерел, що дозволили підвищити рівень об'єктивності аналізу гендерного фактору в багатосторонніх міжнародних відносинах.

Джерельну базу можна класифікувати, умовно поділивши на наступні групи.

До першої групи увійшли *документи глав держав та урядів*. Насамперед, Конституції, які показують за яких саме причин в країнах ширяться гендерні стереотипи. Так до прикладу, можна привести Конституцію Єгипту 2012 р.²² та Конституції ОАЕ 1996 р.²³, які стверджують що гендерна рівність можлива там де вона не порушує ісламських законів. Не менш важливу роль, як на це дослідження так і на загальну ситуацію в регіоні впливають двосторонні договори, що визначають відносини двох країн, так договір підписаний в 2020 р.

---

²⁰ Ahmad Ashimi T. Islamic civilization: factors behind its glory and decline. International Journal of Business, Economics and Law. 2016. Vol. 9. P 11-17.

²¹ Rayman P., Izen S., Parker E.. UNSCR 1325 in the Middle East and North Africa Women and Security // US institute of peace. 20 p. URL: <https://www.files.ethz.ch/isn/196915/SR388-UNSCR-1325-in-the-Middle-East-and-North-Africa-Women-and-Security.pdf>

²² Egypt's Constitution of 2012 // Consitute: ел. збірник конституцій. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Egypt_2012.pdf

²³ Constitution of the United Arab Emirates // UAE Ministry of Justice: official site. URL: <https://elaws.moj.gov.ae/English.aspx?val=EL1>

між Ізраїлем, ОАЕ та Бахрейном, щодо нормалізації їх відносин та дотримання прав людей та жінок²⁴.

Важливою стала також Конституція України²⁵, в питанні розгляду, як співпраці з міжнародними організаціями в сфері гендерної політики, а також зазначених в цьому документі положень, щодо рівності серед чоловіків та жінок. В цьому аспекті також можна зазначити низку документів, що реалізують ствердження гендерної рівності в українському суспільстві, наприклад Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»²⁶, щодо забезпечення рівності обох статей під час проходження військової служби²⁷, а також адаптує Закон «Про рекламу»²⁸, в якій забороняється використання неприйнятних елементів, що стереотипізують ту чи іншу стать. Ця нормативна база багато в чому спирається на аналогічне європейському законодавство в рамках Плану дій «Україна – ЄС»²⁹, до цього переліку також можна додати Закон «Про відпустку»³⁰. Крім цього, варто зазначити підписання Україною договору «Партнерство Біаріцц»³¹ за ініціативи ООН-жінки. Також Україна та ООН

---

²⁴ The Abraham Accords Declaration // US department of state: official site. 2020. September 15. P. 3. URL: https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/09/UAE_Israel-treaty-signed-FINAL-15-Sept-2020-508.pdf

²⁵ Конституція України: (з офіц. тлумаченням Конституц. Суду України). Київ: Ліра, 2006. 96 с.

²⁶ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

²⁷ Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях: Закон України від 06.09.2018 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2523-19#Text>

²⁸ Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр#Text>

²⁹ План дій «Україна – Європейський Союз» від 12.02.2005 р. // Верховна Рада України: офіційна сторінка. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text

³⁰ Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-вр#Text>

³¹ Про затвердження плану заходів з реалізації зобов'язань Уряду України, взятих в рамках міжнародної ініціативи “Партнерство Біарріцц” з утвердження гендерної рівності від 16.12.2020 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1578-2020-p#Text>

підписали рамкову програму про партнерство, яка поширюється також на дотримання прав жінок³².

Документи ООН. Зокрема, декларації та резолюції ООН як приклад міжнародного співробітництва з гендерних питань на глобальному рівні системи міжнародних відносин в цілому.

Чільне місце посідають наступні документи: резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року»³³, Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації, щодо жінок³⁴. Крім цього важливу джерельну базу для цього дослідження представляють офіційні документи окремих агенцій ООН. До прикладу матеріали від ООН-жінки, що описують ситуацію, щодо захисту жінок в регіонах як Європи, так і Азії³⁵, з питань допомоги жінкам, які постраждали в результаті конфлікту³⁶, а також надання рекомендацій, щодо інструментів для викорінення будь-якого порушення вищезазначених прав³⁷. Також, UNFPA

---

³² Government of Ukraine – United Nations Partnership Framework for 2018-2022 // UN: official site. 2017. November 30. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2020-06/UNPF-document-eng.pdf>

³³ Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development. Резолюція ген. асамблеї ООН // UN: official site. 2015. September 25. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>.

³⁴ Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (укр/рос): Конвенція ООН від 18.12.1979 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text

³⁵ Said-Foqaha N. After the May 2021 Escalation: A Multi-Sectoral Gender Needs Assessment in the Gaza Strip // UN Women: official site. 2022. P. 34-41. URL: <https://arabstates.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/05/after-the-may-2021-escalation-a-multi-sectoral-gender-needs-assessment-in-the-gaza-strip-0>

³⁶ Mobilizing women in the MENA region: Roadmaps for peace in Iraq, Syria and Yemen // UN Woman: official site. 2018 P. 7 URL: <https://arabstates.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Arab%20States/Attachments/Publications/2018/Regional%20Women%20Platform%20Report.pdf>

³⁷ Newsletter #EUMadad // UN Woman: official site. 2018. URL: <https://arabstates.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Arab%20States/Attachments/Publications/2019/05/Madad%20Newsletter%20Vol%201%20%20Final%20%20%20April%20%200%20Links%20updated.pdf>

спеціально розробляють положення аби покращити правовий захист жінок в арабському регіоні та виділяють основні проблеми для ствердження гендерної справедливості³⁸, а також досліджують необхідність реформування освітнього процесу для надання рівних можливостей в навчанні³⁹.

Окремо хотілося б зупинитись на «Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок», що сформулювала заклики до практичних дій держав з ліквідації дискримінації жінок, вона також стала важливою частиною аналізу при створенні мого дослідження⁴⁰.

Документи міжнародних регіональних організацій. Варто зазначити про договори та конвенції підписані в рамках регіональних міжнародних організацій – це установчі договори країн Близького Сходу, та установчі договори регіональних організацій, Статут Ліги арабських держав (ЛАД)⁴¹, Арабська хартія, щодо прав людини⁴². Остання, наприклад, стала важливим етапом на шляху до утвердження прав людини в арабському регіоні, а також на шляху до демократизації суспільства.

Установчі документи форумів та конференцій проведених під егідою регіональних організацій: «Африкансько-арабський спільний план»⁴³, а також

---

38 Gender Justice and The Law Assessment of laws affecting gender equality in the Arab States region // UNFPA: official site. 2018. P. 6-11. URL: <https://arabstates.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Regional%20Overview%20-%20English.pdf>

39 Towards scaling up comprehensive sexuality education in the Arab Region: an operational guide for UNFPA staff and partners working on CSE implementation // UNFPA: official site. 2022. P. 7-8. URL: https://arabstates.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/regional_cse_operation_guide.pdf

40 Загальна декларація прав людини: Декларація Організації Об'єднаних Націй від 10.12.1948 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

41 Charter of the League of Arab state// International Relations and Security Network // LAS: official site. 1945. March 22. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/125350/8005_arableaguecharter.pdf

42 Arab Charter on Human Rights // United Nations: електронна бібліотека. 2004. URL: https://digitallibrary.un.org/record/551368/files/%5BST_HR_%5DCHR_NONE_2004_40_Rev.1-EN.pdf?ln=en

43 African-Arab Partnership Joint Action plan 2011-2016 // Arab Bank for Economic Development in Africa: official site. 2010. October 10. URL: https://www.badea.org/Portal/Document_Repository/122/1_Res.pdf

договір про «Африкансько-арабське стратегічне партнерство»⁴⁴, та інші договори підписані в результаті співпраці регіонів, в політичних економічних та гуманітарних сферах⁴⁵. Важливими також є джерельна база, що характеризує діяльність Арабської жіночої організації, а також установчі договори після завершення конференцій⁴⁶. Рекомендації «Арабської жіночої організації», які були ухвалені у лютому 2021 р. також були використані у дослідженні⁴⁷.

Важливою у дослідженні стала Рекомендація ОЕСР від 2013 р.⁴⁸ Ради з гендерної рівності в освіті, зайнятості та підприємстві, яка рекомендує запровадити методи, які сприяють гендерній рівності в освіті, сприяння політиці, яка сприятиме сім'ї, та умовам праці, які дозволяють батькам і матерям збалансувати свій робочий час і сімейні обов'язки та полегшують можливість жінкам більше брати участь у приватному та державному секторах. Це також рекомендує збільшити представництво жінок на керівних посадах, усунути дискримінаційний гендерний розрив в оплаті праці, сприяти всім належним заходам для припинення сексуальних домагань на робочому місці.

Також велику значимість для дослідження мала нота Світового банку від 2017 р., яка доводить, що регіон Близького Сходу та Північної Африки досяг значних успіхів у доступі жінок до освіти та охорони здоров'я, але постійні

---

⁴⁴ Africa-Arab Partnership Strategy // Arab Bank for Economic Development in Africa: official site. 2010. URL: https://www.badea.org/Portal/Document_Repository/123/1_Res2.pdf

⁴⁵ Malabo declaration // African Union: official site. 2016. November 23. URL: https://au.int/sites/default/files/documents/37754-doc-4th_africa_arab_declaraiion.pdf

⁴⁶ Achievements and Challenges under the Auspices of Her Highness Sheikha Sabeeka Bint Ibrahim Al Khalifa // AWO: official site. 2006. November 15. URL: <http://english.arabwomenorg.org/ConferenceDetails.aspx?ID=1>

⁴⁷ Recommendations of the Eighth General Conference of the Arab Women Organization «Arab women and cultural challenges» 23- 25 February 2021 // AWO: official site. 2021. P. 4. URL: http://www.arabwomenorg.org/uploads/AWO_8th_Conference_Recommendations.pdf

⁴⁸ 2013 OECD Recommendation of the Council on Gender Equality in Education, Employment and Entrepreneurship // OECD: official site. 2013. P. 57 URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264279391-en.pdf?expires=1671124140&id=id&accname=guest&checksum=F084C1212CA1D1B027F8F06A95CC1DD8>

проблеми залишаються. Зокрема експерти зазначають, що необхідно усунути прогалини в сферах економічних можливостей жінок, голосу жінок та участь у політичному житті, а також гендерної вразливості під час збройного конфлікту⁴⁹.

Було проаналізовано висновки Гендерного форуму 2012 р. проведеного під егідою Організації економічного розвитку та співробітництва, що дозволило обґрунтувати зміни, що відбуваються у співробітництві між державами у межах міжнародних організацій щодо досягнення гендерної рівності у світі⁵⁰.

Крім цього, важливою джерельною базою стали міжнародні угоди підписані в рамках регіональної організації Європейського Союзу, розгляд яких є важливим перш за все через досить високе положення організації у світі, а також зазначеної в їх документах цілі – досягнення гендерної рівності. Серед, цієї нормативно-правової бази, можна виділити «Стратегії по досягненню рівності за 2010-2015 р.»⁵¹, та за 2020-2025 р.⁵², в яких зазначаються головні сфери в яких необхідно здійснити якісні перетворення та інструменти, які будуть використані під час досягнення цієї цілі. Також, були використані документи, які є основою функціонування ЄС та зазначають про необхідність утвердження рівності та

---

⁴⁹ Progress Towards Gender Equality in the Middle East and North Africa Region // The World Bank: official site. 2017. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/28965/121679-WP-27-11-2017-15-23-11-MNAProgressTowardsGenderEqualityFINALSept.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁵⁰ Gender Forum – Closing the Gender Gap: Act Now// OECD: official site. 2012. URL: <https://uweboard.files.wordpress.com/2014/08/closing-the-gender-gap-act-now.pdf>

⁵¹ Strategy for equality between women and men 2010-2015. Стратегія Європейської Комісії SEC(2010) // EUR-LEX: збірник європейського законодавства. 2010. September 21. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0491:FIN:EN:PDF>

⁵² United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN-Women) Strategic Plan 2022–2025 // UN: official site. 2021. July 12. P. 23. URL: <https://documentsddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/186/22/N2118.pdf?>

захисту прав людини: Амстердамська угода⁵³, Лісабонська угода⁵⁴, а також Хартія основних прав Європейського Союзу⁵⁵ підписана в 2000 р., документ закріплює рівність перед законом, недискримінацію, рівність чоловіків та жінок.

Варто також зазначити регіональні угоди підписані в рамках ЄС, що гарантують рівність людей, які є громадянами цієї організації, а саме Угода про захист національних меншин⁵⁶, а найголовнішим з них стала Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок, відома під назвою Стамбульської конвенції⁵⁷. Ця угода не тільки криміналізує насильство щодо жінок (не тільки фізичне, але й психологічне та економічне), а також є важливим кроком для всіх держав, що прагнуть демократичних перетворень⁵⁸.

Виступи, промови політичних та державних діячі, які включають в себе виступи державних діячів, щодо політики, що проводяться окремими регіональними підсистемами міжнародних відносин і вплив на них гендерного фактору. Заява І. Трампа, щодо досягнень в гендерній політиці Саудівської Аравії⁵⁹, а також заяви лідерів країн Близького Сходу, щодо питань гендерної

---

⁵³ Treaty of Amsterdam amending the treaty on european union, the treaties establishing the european communities and certain related acts (97/c 340/01) // EUR-LEX: збірник європейського законодавства. 1997. November 2. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT>

⁵⁴ Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community // Europarl: official site. 2007. December 17. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/5/the-treaty-of-lisbon>

⁵⁵ Хартія основних прав Європейського Союзу від 07.12.2000 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text

⁵⁶ Рамкова конвенція про захист національних меншин: Конвенція Ради Європи від 01.02.1995 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055#Text

⁵⁷ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. Конвенція Ради Європи від 11.05.2011 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text

⁵⁸ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода Україна від 27.06.2014 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

⁵⁹ Ivanka Trump praises Saudi Arabia for gender equality progress at Global Women's Forum // Arab news: official site. 2020. February 16. URL: <https://www.arabnews.com/node/1628556/amp>

політики⁶⁰ і виступи представників окремих держав в міжнародних організаціях⁶¹. Виступ колишньої першої леді США Л. Буш щодо позиції арабських жінок в суспільстві⁶². Важливими також є заяви генерального секретаря ООН А. Гутераша щодо досягнень організації, а також співробітництва між ООН та ЛАД⁶³.

Так само, в дослідженні було використано виступ Першої леді України, О. Зеленської, щодо становища жінок в країні під час конфлікту, що пролунав на форму «Жінки в конфлікті» в рамках 77-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН. Під час свого виступу вона наголошувала не лише на «звичайних» аспектах гендерної нерівності, а також на необхідності психологічної підтримки, допомоги світового співтовариства⁶⁴.

В рамках міжнародних зобов'язань, що поклала на себе Організація Об'єднаних Націй, які кажуть про необхідність дотримання прав людей, в тому числі й прав жінок, необхідним став аналіз виступу генерального секретаря ООН

---

⁶⁰ Mohammed bin Rashid attends first meeting for UAE Gender Balance Council, approves Gender Balance Index // UAE the cabinet: official site. 2015. July 7. URL: <https://uacabinet.ae/en/details/news/mohammed-bin-rashid-attends-first-meeting-for-uae-gender-balance-council-approves-gender-balance-index>

⁶¹ Syrian statement // ARC international: official site. 2008. December 18. URL: <https://arc-international.net/global-advocacy/sogi-statements/syrian-statement/>

⁶² Laura Bush on Taliban Oppression of Women // The Washington Post: official site. 2001. November 17. URL: https://www.washingtonpost.com/wp-srv/nation/specials/attacked/transcripts/laurabushtext_111701.html

⁶³ Secretary-General's remarks at the Security Council briefing on the Cooperation between the United Nations and the League of Arab States // UNSCO: official site. 2022 March 23. URL: https://unsco.unmissions.org/sites/default/files/sgs_remarks_at_the_security_council_briefing_on_the_cooperation_between_the_un_and_the_league_of_arab_states_-_23_march_2022.pdf; Secretary-General's message to the 27th Summit of the League of Arab States // UNSCO: official site. 2016 July 25. URL: https://unsco.unmissions.org/sites/default/files/25_jul_2016.pdf; Guterres A. Remarks to the Security Council on Cooperation between the United Nations and the League of Arab States // UNSCO: official site. 2019. June 13. URL: https://unsco.unmissions.org/sites/default/files/remarks_to_the_security_council_on_cooperation_between_the_united_nations_and_the_league_of_arab_states.pdf

⁶⁴ First Lady in New York talked about the situation of Ukrainian women during the war // President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy: official site. 2022. September 22. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/persha-ledi-u-nyu-jorku-rozpovila-pro-stanovishe-ukrayinok-p-77917>

– щодо України, в якому він наголошував на необхідності надання гуманітарної допомоги⁶⁵. Схожим за сенсом став виступ виконавчої директорки ООН Жінки С. Базоус⁶⁶ щодо України, в якому вона закликає ООН усіма силами підтримувати жінок, що стали внутрішньо перемішеними особами, чи переїхали до інших країн, захистивши їх від наслідків війни, що певним чином показує прагнення агенцій ООН до захисту жінок по всьому світу.

Публікації в ЗМІ дозволили розглянути динамічні зміни у світі щодо гендерних питань у міжнародних відносинах та багатосторонньому співробітництві.

Зокрема, ця група представлена міжнародними інформаційними агентствами, такими як CNN⁶⁷, BBC news⁶⁸ де розглядають як реакцію міжнародної спільноти на порушення прав людини в регіоні, так і спроби країн регіону поліпшити власне законодавство самостійно. Такі регіональні інтернет-газети, як Arab news (Саудівська Аравія – країна власник, та штаб-квартира газети)⁶⁹, регіональне агентство Aljazeera (країна власник – Катар, штаб-квартири в місті Доха, Куала-Лумпур, Лондон і Вашингтон)⁷⁰ в свою чергу в більшості висвітлюються саме діяльність організацій та держав всередині регіону Близького Сходу та Азії в цілому. Розглянуто було також новини від агентства

---

⁶⁵ Statement by the Secretary-General – on Ukraine // United Nations: official site. 2022. February 24. URL: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2022-02-24/statement-the-secretary-general---ukraine>

⁶⁶ Statement from UN Women Executive Director Sima Bahous on Ukraine, 30 March // United Nations: official site. 2022. March 30. URL: <https://unwomen.org.au/statement-from-un-women-executive-director-sima-bahous-on-ukraine-30-march/>

⁶⁷ Why some Arabs and Muslims feel stung by coverage of the Qatar World Cup // CNN: official site. 2022. November 24. URL: <https://edition.cnn.com/2022/11/23/middleeast/why-arabs-are-furious-world-cup-mime-intl/index.html>

⁶⁸ Law B. How the Arab League embraced revolution // BBC News: official site. 2011. December 2. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-15948031>

⁶⁹ Egyptians welcome decree allowing women to drive in Saudi Arabia // Arab news: official site. 2017. September 27. URL: <https://www.arabnews.com/node/1168451/middle-east>

⁷⁰ Allahoum R. Q&A: What ever happened to the Arab League? // Aljazeera: official site. 2018. March 16. URL: <https://www.aljazeera.com/features/2018/3/16/qa-what-ever-happened-to-the-arab-league>

NPR(США, Вашингтон)⁷¹, регіональне представництво Daily News в Єгипті (засновано в Єгипті, штаб-квартира – м. Гіза)⁷², та агентство Euractiv (заснована в Брюсселі, штаб-квартири в м. Брюссель)⁷³, які розглядають міжнародні ініціативи для поліпшення стану гендерної рівності в окремих державах як Європи, так і Близького Сходу і діяльності регіональних організацій урядового та неурядового характеру. Також варто виділити, публікації CNBC(засновано в США, штаб-квартира м. Нью-Джерсі) та DW (засновано в Німеччині, штаб-квартира м. Бонн), а також українського інформаційного видання «Сьогодні», що висвітлюють порушення прав людини та ініціативи на шляху до їх подолання⁷⁴.

Опрацьовано було також публікації ЗМІ, щодо міжнародних ініціатив, створених Україною для досягнення гендерної рівності, а саме потенційний вплив проведення саміту перших леді та джентльменів, що висвітлювала «Deutsche Welle» (Німеччина)⁷⁵.

Статистичні довідники, допомогли побачити рівень гендерної рівності/нерівності в різних країнах, за допомогою числових виразів, та ретельно проаналізувати еволюцію та ефективність імплементації гендерної політики в різних країнах. Тож під час дослідження автори використовували статистичні

---

⁷¹ A U.N. official met with a Taliban leader over a ban on women working for NGOs // NPR: official site. 2023. January 1. URL:<https://www.npr.org/2023/01/01/1146516798/un-official-meets-taliban-ban-on-women-working-ngo>

⁷² Egypt's International Cooperation Minister meets UAE's VP of Gender Balance Council // Daily News Egypt: official site. 2022. June 28. URL: <https://dailynewsegyp.com/2022/06/28/egypts-international-cooperation-minister-meets-uaes-vp-of-gender-balance-council/>

⁷³ Parliament set to debate gender pay gap transparency following committee vote // Euractiv: інформаційний портал. 2022. March 21. URL: <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/parliament-set-to-debate-gender-pay-gap-transparency-following-committee-vote/>

⁷⁴ The Ukraine war – like all conflicts – will hit women and girls the hardest, UN warns // CNBC: official site. 2022. March 11 URL: <https://www.cnbc.com/amp/2022/03/11/un-women-says-russia-ukraine-war-exacts-high-price-from-women-girls.html>; М'яка сила в новій реальності. Зеленська розповіла про Київський саміт перших леді та джентльменів // Сьогодні: інформаційний портал. 2021. 2 серпня. URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/myagkaya-sila-v-novoy-realnosti-zelenskaya-rasskazala-o-kievskom-sammite-pervyh-ledi-i-dzhentlmenov-1566924.html>

⁷⁵ У Києві пройшов другий саміт перших леді та джентльменів // DW: офіційна сторінка. 2022. 24 липня. URL: <https://www.dw.com/uk/olena-zelenska-provela-v-kyievi-druhyi-samit-pershykh-ledi-ta-dzhentlmeniv/a-62576488>

довідники від наступних агенцій: НАТО⁷⁶, Європейська Комісія⁷⁷, Світовий Економічний форум⁷⁸ та Дослідницька служба Конгресу⁷⁹, що загалом дозволило комплексно проаналізувати як двостороннє так і багатостороннє співробітництво країн регіону MENA та західних держав в гендерній сфері.

Таким чином, можна зробити висновок, що питання гендерного фактору на формування багатостороннього співробітництва на світовій арені, є досить комплексно розглянута українським науковим колом, хоча вона більш за все зосереджується на дослідженні сусідніх країн та ситуаціях всередині держави, і досить мало розглядає питання, що пов'язані з регіонами Близького Сходу, Латинської Америки, та Африканського регіону. Проте західні та арабські науковці досить детально розглядають всі аспекти питань, що зачіпали це дослідження. У свою чергу, залучена джерельна база дає змогу комплексно оцінити, як діяльність яку проводить держава в рамках власної країни, для утвердження гендерної рівності, так і міжнародні договори, що обумовлюють співпрацю держав та організацій до досягнення гендерного паритету. Також, за допомогою висвітлення низки новин, стало зрозуміло, як саме держави реалізують власні зобов'язання, та які інструменти держави та організації використовують, для повноцінного виконання Цілей сталого розвитку, прийнятих в рамках Організації Об'єднаних Націй.

---

⁷⁶ Fleser C. Beyond munitions. A gender analysis for Ukrainian security assistance // Atlantic Council: official site. 2022. September 15. P.19. URL: https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2022/10/Beyond-Munitions_Final.pdf

⁷⁷ Gender Equality 2017. Special Eurobarometer 465 // European Commission: official site. 2017. 148 p. URL : <https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=63614>

⁷⁸ Global Gender Gap Repor 2022 // World Economic Forum: official site. 2022 July. P. 27. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2022.pdf

⁷⁹ Women in the Middle East and North Africa: Issues for Congress // Congressional Research Service: official site. 2021. P. 25. URL: <https://sgp.fas.org/crs/mideast/R46423.pdf>

1.2. Категоріальна та методологічна основи дослідження

Під час написання цієї роботи було розглянуто та використано відповідні концепції та наукові категорії міжнародно-політичної науки, які стали теоретичною основою для дослідження обраної проблематики.

Варто зазначити, що основною науковою категорією став концепт «зовнішня політика держав» та «зовнішня політика регіону». Концептуальну основу дослідження становили поняття та категорії такі, як «гендер», «гендерний фактор» «релігійна складова у міжнародних відносинах» та «гендерна нерівність», а також «цивілізація» та «цивілізаційний фактор».

«Зовнішня політика» як наукова категорія означає механізм, який національні уряди використовують для керування дипломатичними взаємодіями та відносинами з іншими країнами. Зовнішня політика держави відображає її цінності та цілі та допомагає досягати її політичних та економічних цілей на світовій арені. Багато дій у зовнішній політиці держави також зосереджені на національній та міжнародній безпеці та допоможуть визначити, як країна взаємодіє з міжнародними організаціями, такими як ООН, та громадянами інших країн⁸⁰.

Зовнішня політика формується і залежить від низки факторів. До них належать:

- обставини країни в різних сферах, включаючи географічну, фінансову, політичну тощо;
- поведінка та зовнішня політика інших країн;
- стан міжнародного порядку та справ ширше;
- економічний прогрес або технологічний прогрес⁸¹.

---

⁸⁰ Статут Організації Об'єднаних Націй. Київ: Департамент громадської інформації ООН. 2008. С. 18 с.

⁸¹ Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: Підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацях. Київ: Знання. 2002. С. 32.

Що ж до поняття «зовнішньої політики регіону», а в даному дослідженні розглядаються в тому числі й регіон Близького Сходу та Північної Африки, в яких існує досить великі проблеми з безпекою, що породжує боротьбу за владу і тому, зовнішня політика держав цих регіонів спрямована на протидію загрозам безпеці – загрозам, насамперед, виживанню режиму, а також державним інтересам, таким як суверенітет і територіальна цілісність⁸².

Характеризуючи регіон Близького Сходу варто акцентувати у цьому контексті про певні особливості:

- держави в регіоні не є згуртованими акторами;
- деякі з них настільки роздроблені, або їхній суверенітет настільки скомпрометований через залежність, що їхня зовнішня політика може відображати інтереси режиму, а не національні інтереси;
- середовище, в якому діють політичні діячі, є більш багатошаровим;
- окрім регіональної міждержавної системи, на зовнішню політику також впливають транс-державні ідентичності та глобальна ієрархія, в яку також включені регіональні держави.

Термін «гендер» визначається науковцями як головний аналітичний інструмент у визначенні відмінностей між чоловіками та жінками. Багато дослідників у кожній дисципліні стверджують, що гендер завжди був вбудованим у всі суспільства, минулому та сучасному. Вчені, які вивчають гендер, намагаються поставити під сумнів домінуючі, нормативні визначення чоловічих і жіночих ролей, призначених кожному суспільству. Гендерні аспекти релігійних і правових визначень можуть бути досліджені, щоб виявити численні символічні значення впливу міжкультурного та міжцивілізаційного діалогів, які раніше ігнорувалися⁸³. Таким чином, інтерактивні культурні категорії чоловічого і

⁸² Там само. С. 37.

⁸³ Тикнер Дж. Э. Мировая политика с гендерных позиций. Проблемы и подходы эпохи, наступившей после «холодной войны». Москва: Культурная революция. 2006. С. 12-16. URL: <https://lawbook.online/otnosheniya-mejdunarodnyie/mirovaya-politika-gendernyih-pozitsiy.html>

жіночого, проаналізовані через призму статі, тобто як людські інтерпретації та конструкції, а не божественні та вічні визначення.

Концепція «гендерна нерівність» негативно впливає не лише на жінок, а й на суспільство в цілому, особливо в регіонах, що були дослідженні. Це обмежує здатність країни ефективно розподіляти та використовувати свій найцінніший ресурс – людський капітал. Обмеження участі жінок у суспільному та економічному житті обмежує економічний розвиток і національний потенціал⁸⁴. Розширення прав і можливостей жінок і надання можливостей для їх повної інтеграції в усі аспекти суспільства – це не просто питання справедливості для жінок – це життєво важливий фактор у створенні клімату, сприятливого для досягнення сталого прогресу та розвитку. Розширення прав і можливостей жінок означає міцніші сім'ї та багатше почуття національної спільності та гордості. Заохочення та розширення можливостей жінок для того, щоб вони стали невід'ємною частиною регіонального зростання та прогресу є найрозумнішим та найефективнішим засобом усунення розриву в розвитку⁸⁵.

Міжнародні відносини як дисципліна, та як система в якій живуть мільярд людей більше не обертається навколо традиційних питань міждержавних воєн, безпеки та озброєнь, та приділяє наразі більше уваги питанням етнічної ідентичності, економіки та громадянського суспільства. Після завершення «холодної війни» та розчарування багатьох у реалістичній теорії міжнародних відносин, яка розглядалась як патріархальна та недостатньо широка, почалось зростання ролі феміністичної теорії міжнародних відносин. Емпіричне дослідження, що було проведене в кінці XX століття вченими М. Тесслером та І. Уоррінер, довели, що жінки недостатньо включені у сферу міжнародних

---

⁸⁴ Moghadam V. Women's NGO's in the Middle East and North Africa: Constraints, Opportunities, and Priorities. New York: Berg. P. 14-15.

⁸⁵ Shepherd L. J. Gender Matters in International Relations // E-International Relations. URL: <https://www.e-ir.info/2010/02/20/gender-matters-in-international-relations/>

відносин, а зміна цього положення призвела до посилення компромісу у зовнішній політиці та зменшення випадків війни⁸⁶.

Загалом, концепція «гендеру»: це соціальна структура ідей, які визначають індивідів, системи переконань, ставлення, образів, цінностей та очікувань для чоловіків і жінок. Це значною мірою сприяє відносинам влади не лише між чоловіками та жінками, а й між групами, що призводить до багатьох соціальних проблем у різних культурах, які сприймають різні уявлення про гендер і про те, що доречно робити чоловікові та жінці та яким воно має бути.

Феміністичні теорії міжнародних відносин процвітали протягом останнього десятиліття, про що свідчать численні та різноманітні феміністичні внески у цю сферу. Глобальну роль на розвиток феміністичної теорії відіграла дослідниця Дж. Енн Тікнер, яка в своїй праці «Гендер у міжнародних відносинах», розглядала сучасні феміністичні погляди на міжнародні відносини, та зазначала, що феміністична теорія заснована на історичному та соціальному аналізі, чим хоче пояснити причини, через які жінки мають підлеглу роль в соціально-політичних питаннях. Через, те що представники фемінізму вели між собою багато теоретичних дебатів з приводу критичних питань гносеології, онтології, методології та етики, було утворено велику кількість феміністичних теорій, серед яких Дж. Е. Тікнер виділила найбільш відомі:

- ліберальна (традиційна) – почала розвиватись в XVII ст. і була заснована на тому, що людина має оцінюватись не за статтю, а за її потенціалом, можливості розвитку якого мають бути рівними для кожного члена суспільства, що має досягатись за допомогою гендерно рівних законів, які гарантує держава.

- радикальна теорія – почала свій розвиток в кінці XX ст., критикуючи ідеї ліберальної теорії, що роки пригнічення жінок, та позбавлення їх прав, не

---

⁸⁶Tessler M., Warriner I. Gender, Feminism, and Attitudes toward International Conflict: Exploring Relationships with Survey Data from the Middle East // World Politics. 1997. P. 27. URL: <https://web.archive.org/web/20180727023011/https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge->

може бути викорінено лише зняттям правових законів, адже патріархальна влада ніколи не дозволить жінкам зайняти рівну до них позицію.

- постмодерністська теорія – засуджує обидвох своїх попередниць, адже формуючись в 1960-1970-х рр. вона включила в «дискусію» представниць «третього світу», які тільки нещодавно позбулись «колонізаторів». Таким чином, феміністична теорія перестала торкались лише міжстатевих відносин, а зачепила міжрасові та міжкласові, характеризуючи вище названі теорії, як такі, що були породжені західним імперіалізмом, заснованим на патріархальних засадах, і не здобуває рівність для всіх, а додаткові привілеї для себе⁸⁷.

Німецький науковець у галузі соціальних наук М. Гріффіх зазначає, що феміністичні концепції наприкінці ХХ ст. являли собою сферу досліджень у вивченні міжнародних відносин, яка характеризувалася багатством, складністю та суперечливістю в багатьох випадках. Тому, він не представляє єдиного гармонійного бачення світу, а скоріше є багатовимірним. М. Гріффіх вважає його парасолькою, яка включає широкий спектр критичних теорій, спрямованих на вивчення гендеру в міжнародних відносинах. Незважаючи на визнання різноманітності концепцій і підходів, які формують феміністичну думку, немає згоди щодо її класифікації, кількості чи навіть номенклатури⁸⁸.

С. Петерсона класифікувала феміністичні теорії розділивши їх на ліберальну, марксистську, радикальну та постколоніальну. Ця категоризація була представлена в експериментальному фемінізмі, а також у постмодерністському феміністичному погляді⁸⁹.

Що стосується точки зору Д. Броміза, то він розрізняв три форми або класи феміністичної думки про міжнародні відносини:

---

⁸⁷ Тикнер Дж. Э. Мировая политика с гендерных позиций. Проблемы и подходы эпохи, наступившей после «холодной войны». Москва: Культурная революция. 2006. С. 15-17. URL: <https://lawbook.online/otnosheniya-mejdunarodnyie/mirovaya-politika-gendernyih-pozitsiy.html>

⁸⁸ Griffiths M. Fifty Key Thinkers in International Relations. New York: Routledge. 1999. P. 10-12.

⁸⁹ Tickner A., Sjoberg L. Feminism and International Relations. New York: Routledge. 2011. P. 15-19.

1. Емпіричний фемінізм – зосереджений на жінках та експлуатації гендеру як експериментального виміру в міжнародних відносинах.

2. Аналітичний фемінізм – використовує гендер як теоретичний зразок або категорію для виявлення маскулінного сексизму, який зустрічається в концепціях міжнародних відносин, для пояснення основних рис міжнародних відносин.

3. Нормативний фемінізм – відображення процесу теоретизування як частини нормативного порядку денного політичних і соціальних змін, а також представлена класифікація, відмінна від наведеної вище. Розглядається існування трьох основних феміністичних дослідницьких течій у міжнародних відносинах на даний момент. Кожна з цих теорій тим чи іншим чином вплинула на сучасну систему міжнародних відносин. Так, за концепцією ліберального фемінізму, жінки отримали більше владних повноважень, та «відкрили для жінок двері» у висуванні на посади президентів, прем'єрів чи послів, а також збільшили присутність жінок у військовій сфері. Проте, нажаль, як і було прогнозовано представниками радикального фемінізму, так звана патріархальна влада та суспільство не дало цьому явищу стати дійсно ефективним, впровадивши феномен «скляної стелі», та охарактеризувавши жінок занадто м'якими та емоційними для участі в військову та політичному керівництві. Це призвело до того, що представники радикального фемінізму вирішили використати реверсивну психологію, кажучи, що маскуліність, яку прийнято вважати основою влади, несе жорстокий характер, що протягом тисячоліть породжував війни та голод по всьому світу⁹⁰.

Незважаючи на різноманітність феміністичних течій у теорії міжнародних відносин – практична складова реалізації міжнародно-політичної взаємодії все ж залишає за собою використання однією з форм реалізації міжнародних відносин – дипломатію. «Дипломатія» як концепт втілює інструмент зовнішньої політики

---

⁹⁰Rinehart J., Lorber J. Gender Inequality: Feminist Theories and Politics // Teaching Sociology. 2002. Vol. 30. P. 18.

держави. Діяльність дипломатів пов'язують з вирішенням спірних питань лише мирним шляхом, а саме за допомогою переговорів та домовленостей. Необхідно виділити саме «багатосторонню дипломатію», яка ґрунтується на управлінні міжнародними відносинами шляхом переговорів між трьома і більше державами через дипломатичних або урядових представників, чи недержавними суб'єктами, які працюють над досягненням спільної мети.

Сучасна багатостороння дипломатія починається зі співзаснування міжнародних організацій, насамперед ООН, Ради Європи, ОБСЄ, Європейського Союзу. Таким чином, можна визначити багатосторонню дипломатію у межах міжнародних організацій, яка представляє собою об'єднання трьох або більше незалежних держав, їх урядів, інших міждержавних організацій з метою вирішення спільних питань або реалізації проєктів.

Існує також міждержавне багатостороннє співробітництво, яке визначається як неконфліктний тип взаємодії країн, що може реалізовуватись як в одній, так і в декількох сферах життєдіяльності держави.

Також варто описати концепцію «феміністичної дипломатії» або «феміністичної зовнішньої політики» – яка є не просто формою зовнішньої політики, яка проектує вибіркові феміністичні цінності, а є способом ведення зовнішньої політики через дипломатичні відносини, який поважає основні феміністичні принципи, такі як права людини, різноманітність, інклюзивне управління, недискримінація, антиколоніалізм, антирасизм, права корінних народів, кліматична справедливість і антимілітаризація⁹¹.

В цьому дослідженні також було використано концепцію «цивілізаційного підходу» для визначення певних особливостей держав, в тому числі і для

---

⁹¹ Niklasson B., Towns E. Introduction: Approaching Gender and Ministries of Foreign Affairs // The Hague Journal of Diplomacy. 2022. URL: https://brill.com/view/journals/hjd/17/3/article-p339_1.xml

формування їх гендерної політики та загального налаштування на співпрацю з тими чи іншими державами.

«Цивілізація» зазвичай визначається як розвинений стан людського суспільства, що містить високорозвинені форми правління, культури, промисловості та загальних соціальних норм. Звісно ж за основу було взято працю С. Хантінгтона «Зіткнення цивілізацій»⁹², яка одна з перших породила дискурс про цивілізації та конфліктогеність, що існує між ними в міжнародному науковому дискурсі. До того ж, згідно роботи С. Хантінгтона, який виділив 8 сучасних світових цивілізацій: західну (християнську), слов'яно-православну, ісламську, індуську, конфуціанську, синтоїстську, латиноамериканську та африканську, майже всі ці цивілізації та побудова багатосторонніх відносин всередині них і поза ними, стали предметом дослідження (Додаток D).

Варто згадати класифікацію цивілізацій відповідно до підходу А. Тойнбі⁹³, який серед сучасних цивілізацій визначав західну, православно-візантійську, православно-російську, ісламську, індуїстську, далекосхідну цивілізацію в Китаї, далекосхідну цивілізацію в Японії, полінезійська, ескімоська та кочова. В контексті цієї роботи варто зазначити, що обидва науковця акцентуючи на конфлікті між ісламським і християнським світом, зазначають важливу роль у ньому народних мас мусульманських та християнських країн, так і їхні правлячі еліти. До того ж обидва дослідники наголошували на тому, що прикордонні теорії ісламської цивілізації будуть регіонами напруженості, саме через відсутність певної центральної держави.

Загалом, цивілізаційний дискурс – це наратив, який використовують цивілізаційні держави, і він являє собою політико-ідеологічну формацію, що

---

⁹² Хантінгтон С. Столкновение цивилизаций. Москва: АСТ. 2005. С. 19-21.

⁹³ Тойнби А. Дж. Цивилизация перед судом истории. Москва: АСТ. 2011. С. 22.

спирається на ідею відмінних рис ідентичності та представлення цих конструкцій ідентичності на міжнародній арені ⁹⁴.

Таким чином, можна стверджувати, що понятійно-категоріальний апарат та концептуальна база дослідження у достатній мірі дозволяє описати та проаналізувати ефективність реалізації фактору багатостороннього співробітництва в гендерній сфері у відносинах з країнами латиноамериканського, близькосхідного, африканського та європейського регіону.

Методологічні основи роботи зумовлені вибором об'єкту та предмету дослідження, а також метою і поставленими у вступі завданням. Принципами даного дослідження є системний принцип, принцип історизму, принцип об'єктивізму, історизму. Були також використані загальнонаукові методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції.

Термінологічний принцип – передбачає аналіз історії термінів і понять, які вони позначають, розкриття або уточнення їх змісту та обсягу, встановлення взаємозв'язку і ієрархії понять, а також їх розташування у теоретичному апараті дослідження.⁹⁵ За допомогою цього принципу була надано визначення таким категоріям як «зовнішня політика», «гендер», «гендерні питання», «дипломатія», «багатостороння дипломатія» «феміністична дипломатія», а також поняттю «цивілізація».

Системний підхід ґрунтується на тому, що обраний об'єкт розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів (компонентів), що має вхід (ресурси), вихід (мета), зв'язки з зовнішнім середовищем та, як правило, зворотній зв'язок допоміг побачити взаємозв'язок структур, поведінки та відносин у конфліктах,

---

⁹⁴ Dudlak T. The Rise of Civilizational States: Civilizational Discourse in International Relations // Sylff association. 2022. December 20. URL: https://www.sylff.org/news_voices/30725/

⁹⁵ Чмиленко Ф. О., Жук Л. П. Посібник до вивчення дисципліни «методологія та організація наукових досліджень». Дніпропетровськ: РВВ ДНУ. 2014. С. 8. URL: <http://kist.ntu.edu.ua/textPhD/mond.pdf>

щоб визначити причини та наслідки соціального, культурного конфлікту на гендерній основі у близькосхідному регіоні, виявити можливості для примирення та зрозуміти, як люди, які беруть участь у збереженні конфлікту або, навпаки, працюють на благо ситуації, взаємодіють та впливають один на одного⁹⁶. Застосування системного підходу допоміг упорядкувати інформацію, отриману в результаті аналізу проблематики гендерного фактору у країнах Близького Сходу, таким чином, щоб полегшити визначення пріоритетних заходів, розробку стратегії та варіанти програм.

Крім цього системний підхід дозволив розглянути гендерні питання як уніфіковану систему у системі багатостороннього співробітництва у міжнародних відносинах як на глобальному рівні – діяльності ООН та Жінки ООН, так і на регіональному рівні – на прикладі Європи та Близького Сходу.

Принцип історизму вимагає аналізу всіх історичних фактів, явищ і подій у контексті конкретних історичних умов, їх взаємозв'язку і взаємозалежності. Кожне історичне явище повинно досліджуватися у динаміці: його походження, етапи розвитку, а також те, чим воно стало на різних етапах свого існування⁹⁷. В цій роботі принцип історизму допоміг проаналізувати ситуацію гендерного питанні у основі релігії Ісламу, розвиток постулатів на яких сьогодні ґрунтується політика ісламських країн сьогодні. За допомогою цього принципу було проаналізовано еволюцію багатостороннього співробітництва не лише країн близького Сходу проте й з іншими країнами ООН, а також Європейського Союзу, більшість яких відноситься до християнської та західної цивілізації. Крім цього, було розглянуто еволюцію механізмів ООН щодо питань гендеру, розвиток

---

⁹⁶ Системний підхід, методи досліджень процесів прокатування з аналізом поздовжньої сталості : навчальний посібник / О. П. Максименко, О. В. Нікулін, В. М. Самохвал та ін. Кам'янське: ДДТУ. 2021. С. 16. URL: <https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/5/23/5-26-b6.pdf>

⁹⁷ Чмиленко Ф. О., Жук Л. П. Посібник до вивчення дисципліни «методологія та організація наукових досліджень». Дніпропетровськ: РВВ ДНУ. 2014. С. 22. URL: <http://kist.ntu.edu.ua/textPhD/mond.pdf>

допомоги, яку вони пропонують регіону MENA, а також іншим країнам, які потребують допомоги в сфері дотримання прав жінок.

Принцип об'єктивізму, історизму та систематичності аналізу є важливим саме для вивчення методологічної бази і включає в себе розгляд політичних, економічних і найголовніше конфліктних аспектів, які відбуваються в регіоні Близького Сходу та Північної Африки, на зовнішню політику, яку вони проводять. Описується еволюція та поточний статус жінки в ісламських країнах, так наприклад у деяких державах були прийняті законопроекти та закони, спрямовані на покращення умов життя жінок, але деякі з них уже скасовано. В інших країнах започаткували нові обмеження. Тим не менш, ісламські жінки та жіночі групи продовжують боротьбу за свої права. Ця боротьба, на тлі безперервних потрясінь на Близькому Сході та збільшення фундаменталістських груп, на жаль, призвела до того, що остаточний результат для жінок майже не можливо спрогнозувати.

Були використані загальнонаукові методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, що дозволили більш комплексно розглянути діяльність міжнародних та регіональних організацій, з метою імплементації гендерно-чутливих законів.

Методи синтезу та аналізу є досить взаємопов'язаними і обґрунтовують єдність або інтегрування окремих складових частин об'єкта дослідження в єдине ціле⁹⁸. За допомогою цього методу, було проаналізовано діяльність країн Близького Сходу та Північної Африки, аби надати комплексну характеристику діям, які відбуваються в регіоні MENA у сфері співробітництва в гендерній сфері, основні неурядові жіночі організації, як єдина системі, що бореться за одні й ті ж самі права по всьому світу.

Індуктивний та дедуктивний методи є досить взаємопов'язаними і дозволяють за допомогою логічних дій розглядати об'єкт дослідження від

---

⁹⁸ Гнатюк Н. О., Городецька О. В. Загальнонаукові методи дослідження // Природничі науки і освіта. 2016. С. 26-29.

окремого до загального та сходження від загального до поодинокого знання. Це дозволяє у подальшому систематизувати отримані знання⁹⁹. За допомогою цих методів було проаналізовано нормативно-правові акти, згадані в першому розділі, а також їхню реалізацію в практичну площину, яка також була висвітлена за допомогою публікацій ЗМІ.

Метод періодизації ґрунтується на розподілі конкретного історичного процесу на етапи або періоди¹⁰⁰, цей метод надав авторам розуміння еволюції, гендерної політики, що проводиться в таких міжнародних організаціях як ЄС, НАТО, ЛАД та ООН, а також аналізу багатостороннього співробітництва яке було здійснено в рамках цих організацій та поза ними, в той чи інший період.

Метод геополітичного аналізу універсальний механізм дослідження та розуміння сучасних світових процесів глобального і регіонального характеру¹⁰¹, завдяки ньому було досліджено вплив географічних особливостей (особливо регіону MENA) в комплексі з політичними особливостями, самої держави та сусідніх держав, в контексті успішної чи невдалої взаємодії з розглянутими в роботі міжнародними організаціями. За допомогою цього методу, автору вдалось дійти висновку, щодо причин децентралізацій країн-учасниць ЛАД, а також схильність певних до автократичних режимів, та відмову наслідувати загальноприйнятим демократичним цінностям.

Інституційний метод орієнтує на вивчення інститутів, за допомогою яких здійснюється та чи інша діяльність¹⁰² За допомогою нього, було досліджено місце та роль міжнародних організацій, які аналізувались в роботі, а саме: ООН, ЄС,

---

⁹⁹ Там само. С. 30

¹⁰⁰ Ярулін Р. Р., Латыпов А. А. Периодизация как научный метод упорядочения исторического процесса // Вестник Оренбургского национального университета. 2007. № 3. С. 70.

¹⁰¹ Осельська О. О. Геополітичний аналіз як спосіб розуміння світу// Науково-теоретичний альманах «Грані». 2017. № 9 С. 22. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/download/301/308/>

¹⁰² Кривчик Г. Г. Основні загальнонаукові методи дослідження в історичних науках // Науково-теоретичний альманах «Грані» зб. наук. праць. 2017. № 12. С. 57.

НАТО та ЛАД, в особливості їх нормативно правову базу, які вони використовують для виконання зобов'язань, прийнятих Цілями сталого розвитку, та аспекту гендерної рівності в них. Ще одним проявом інституційного підходу став розгляд механізмів взаємодії держав західної та близькосхідної цивілізації, у форматі проведення самітів, форумів, в рамках ООН, а також співпраці країн Європейського Союзу з близькосхідними та південноафриканськими країнами.

Компаративний метод полягає в порівнянні та співставленні певних процесів або явищ, що дозволяє виявити спільні та відмінні риси¹⁰³. Метод допоміг провести аналіз міжнародних організацій, в контексті того, до якої цивілізації відносяться країни, а також інструменти які застосовуються цими організаціями та державами для того аби досягти тієї самої мети. Крім цього, за допомогою нього було проаналізовано історичні явища, що передували становленню демократичної чи автократичної політики в державах, що були розглянуті, та причини різного ставлення цих режимів до питань дотримання норм гендерної рівності. Зокрема, порівняно підходи до вирішення гендерних питань у різних цивілізаційних блоках – Європі та Близькому Сході, виокремлення спільних точок опори для розвитку співробітництва на двосторонньому міждержавному рівні та в межах міжнародних організацій.

Метод узагальнення передбачає виявлення спільних рис та ознак у предметі дослідження, які властиві різним рівням його висвітлення і означає перехід до більш загальних знань та інформації¹⁰⁴. При використанні даного метода, було досліджено сучасне положення гендерної рівності в країнах регіону MENA, а також в країнах-членах ЄС, а було узагальнено концептуальні основи реалізації зовнішньополітичної взаємодії, що здійснюється країнами регіонів з приводу гендерної політики.

---

¹⁰³ Бровко О. О. Основи компаративістики: навчально-методичний посібник. Луганськ, 2012. С. 13.

¹⁰⁴ Гнатюк Н. О., Городецька О. В. Загальнонаукові методи дослідження // Природничі науки і освіта. 2016. С. 28.

Метод групування полягає в поділі окремого об'єкта або інформації на групи з метою більш детального їх вивчення¹⁰⁵. Саме завдяки використанню цього методу, було проаналізовано діяльність різних агентств ООН, як окремих суб'єктів міжнародних відносин на гуманітарну сферу гендерної політики в країнах, що були розглянуті в дослідженні, до того ж за допомогою нього було проаналізовано вплив різних організацій на різні сфери гендерної політики держав, а також результати цього впливу на регіони.

Історично-описовий метод передбачає вивчення розвитку об'єктів дослідження в хронологічній послідовності¹⁰⁶, який допоміг проаналізувати підґрунтя для впровадження гендерної та феміністичної дипломатії, а також еволюцію зовнішньої політики держав та організацій в цій сфері.

Отже, було описано та проаналізовано принципи, підходи та методи наукового пізнання та міжнародно-політичної науки, які дозволили здійснити дослідження впливу гендерного фактору на реалізацію діяльності зовнішньої політики країн-членів ООН, з державами Близького Сходу, Південної Африки та країн ЄС та України. Зокрема, виокремлено основні категорії та теоретичну основу щодо проведення дослідження.

---

¹⁰⁵ Там само. С. 29

¹⁰⁶ Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: Підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацях. Київ: Знання. 2002. С. 36.

РОЗДІЛ 2

ГЛОБАЛЬНИЙ ВИМІР БАГАТОСТОРОННЬОГО МІЖДЕРЖАВНОГО МІЖУРЯДОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З ГЕНДЕРНИХ ПИТАНЬ.

2.1. Нормативно-правова база та механізми ООН щодо реалізації міжнародного співробітництва з гендерних питань.

Організація Об'єднаних Націй (ООН) є міжнародною організацією заснованою після завершення другої світової війни в 1945 р., членами якої є майже всі держави світу, їх кількість на сьогоднішній день складає 193 країни. Основною ціллю цієї організації стало збереження миру та недопущення нових глобальних конфліктів, а також шукати рішення, що принесуть користь всьому людству, в тому числі й підтримка та захист прав жінок.

Організація Об'єднаних Націй однозначно стверджує, що насильство проти жінок є порушенням основних прав людини. ООН публікує договори, рекомендації та декларації, що безпосередньо стосуються прав жінок і дівчат і визначають зобов'язання урядів з їх захисту. Всі основні документи ООН з прав людини застосовуються незалежно від статі або віку, тобто їх положення однаково застосовуються до жінок і чоловіків, а також до дівчаток і хлопчиків. Проте, жінки надмірно часто стають жертвами певних конкретних порушень прав людини, таких як торгівля людьми та сексуальне насильство під час збройних конфліктів. Організація Об'єднаних Націй розглядає ці порушення через спеціальні документи з прав людини, які будуть наведені нижче.

Для ефективного здійснення власних зобов'язань та мети, окресленої в договорах, організація має наступну структуру, яку очолює генеральний секретар – що є головним адміністративним співробітником ООН. Тож основними органами ООН є Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Економічна і Соціальна Рада, Рада з Опіки, Міжнародний суд ООН, Секретаріат ООН.

Також частиною системи ООН є безліч фондів, програм і спеціалізованих установ, що опікуються кожна своєю сферою та мають власне керівництво і бюджет. Всі ці частини структури ООН, та члени організації в своїй діяльності керуються наступними ключовими документами: Статутом ООН¹ та Конвенцією про права дитини². Загалом, Організація Об'єднаних Націй відіграє важливу роль у просуванні системи, заснованої на верховенстві права на міжнародному рівні, закріпленої в Статуті та сформованої рядом міжнародних договорів та механізмів правосуддя, розроблених під її егідою.

Важливим органом, що є більш націленим на гендерну рівність та захист жінок є Комісія зі становища жінок (КСЖ), як головний глобальний міжурядовий орган, який займається виключно просуванням гендерної рівності та розширенням прав і можливостей жінок. Вона була створена резолюцією 11 (II) ЕКОСОП від 21 червня 1946 р.

Комісія зі становища жінок відіграє важливу роль у просуванні прав жінок, документуванні реальності життя жінок у всьому світі та формуванні глобальних стандартів гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок.

У 1996 р. ЕКОСОП розширив мандат Комісії і вирішив, що вона повинна взяти на себе провідну роль у моніторингу та перегляді прогресу і проблем у виконанні Пекінської декларації та Платформи дій, а також у врахуванні гендерної перспективи в діяльності ООН.

Під час щорічної двотижневої сесії Комісії представники держав-членів ООН, організацій громадянського суспільства та структур ООН збираються в штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку. Вони обговорюють прогрес і прогалини в реалізації Пекінської декларації та Платформи дій 1995 р., ключового глобального політичного документа з питань гендерної рівності, та 23-ї

---

¹ Статут Організації Об'єднаних Націй//Київ: Департамент громадської інформації ООН. 2008. 67 с.

² Конвенція про права дитини: Конвенція ООН від 20.11.1989 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

спеціальної сесії Генеральної Асамблеї, що відбулася у 2000 р. (Пекін+5), а також нові питання, які впливають на гендерну рівність та розширення прав і можливостей жінок. Держави-члени домовляються про подальші дії для прискорення прогресу та сприяння реалізації жінками своїх прав у політичній, економічній та соціальній сферах. Результати та рекомендації кожної сесії направляються до ЕКОСОП для подальшого впровадження³.

Методи роботи комісії є наступними:

- скликає міністерський сегмент для підтвердження та зміцнення політичної відданості реалізації гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок і дівчат, а також їхніх прав людини, а також для забезпечення залучення на високому рівні обговорень Комісії, у тому числі через круглі столи міністрів або інші інтерактивні діалоги високого рівня для обміну досвідом, засвоєні уроки та передовий досвід;

- бере участь у загальному обговоренні стану гендерної рівності, визначення досягнутих цілей, здобутків та зусиль, що вживаються для усунення прогалин та вирішення проблем;

- скликає інтерактивні експертні панельні дискусії та інші інтерактивні діалоги щодо кроків та ініціатив для прискорення імплементації та заходів з розбудови потенціалу для впровадження гендерної рівності в рамках політики та програм;

- оцінює прогрес у впровадженні узгоджених висновків попередніх сесій як тему огляду;

- обговорюються питання, тенденції, сфери фокусування та нові підходи до питань, що впливають на становище жінок, включаючи рівність між жінками та чоловіками, які потребують своєчасного розгляду;

---

³ Economic and Social Council // United Nations: official site. 2023. URL: <https://www.un.org/ecosoc/en/>

- розглядає на закритому засіданні звіт своєї Робочої групи з питань комунікацій;
- домовляється про подальші дії щодо сприяння гендерній рівності та розширенню прав і можливостей жінок шляхом прийняття узгоджених висновків та резолюцій;
- сприяє гендерним перспективам у роботі інших міжурядових органів та процесів;
- готує звіти про аспекти, що стосуються гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок узгодженої основної теми Економічної і соціальної ради, з метою сприяння її роботі⁴.

Важливо згадати про нормативно-правові акти, якими керується Організація Об'єднаних Націй та її органи. Дискримінація на підставі статі заборонена практично всіма договорами з прав людини, включаючи Міжнародний пакт про громадянські і політичні права⁵ та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права⁶. Згідно з їх спільною статтею 3, ці пакти передбачають рівність між чоловіками і жінками при здійсненні всіх прав. Крім того, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW)⁷ присвячена реалізації прав жінок. Ця міжнародна конвенція визначає, що є дискримінацією щодо жінок і встановлює національний порядок дій для припинення такої дискримінації.

---

⁴ Rules of Procedure of the Economic and Social Council. New York: United Nations. 1992. P. 29-34.

⁵ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Пакт ООН від 16.12.1966 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

⁶ Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: Пакт ООН від 16.12.1966 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

⁷ Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: Конвенція ООН від 18.12.1979 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text

Іншим важливим документом стала Декларація про ліквідацію насильства щодо жінок⁸ прийнята Генеральною Асамблеєю ООН в 1993 р., і хоча вона не створювала юридично обов'язкових зобов'язань для держав, тим не менш, втілює собою чіткий консенсус про те, що «насильство щодо жінок є порушенням прав і основних свобод жінок і обмежує або зводить нанівець здійснення ними цих прав і свобод. Важливо, що визначення насильства в Декларації є розширеним, включаючи фізичну, сексуальну або психологічну шкоду, а також погрози та примус, що мають місце як у державній, так і в приватній сферах. Нарешті, Декларація підкреслює обов'язок держави забезпечити запобігання, розслідування та покарання всіх винних, мінімізуючи різницю між державними та приватними суб'єктами.

Важливою темою, пов'язаною з жінками в міжнародному праві в ХХ ст. стала роль жінок в конфліктах та їх мирному врегулюванню, так у 1975 р. під час Найробської конференції ООН тема жінок та миру була визначена як основна арена діяльності ООН, проте лише у 2000 р., за допомогою тривалої кампанії проведеної деякими державами-членами ООН та жіночими неурядовими організаціями, зокрема Жіночою міжнародною лігою за мир і свободу (WILPF), Рада Безпеки ООН прийняла Резолюцію 1325 «Жінки, мир і безпека»⁹, яка закликає до розширення участі жінок і включення гендерних перспектив в усі зусилля ООН з підтримання миру і безпеки. Згідно з мандатом Ради Безпеки щодо підтримання міжнародного миру та безпеки, Резолюція змістила дискурс на «жінок, мир і безпеку», що привернуло увагу, по-перше, до участі жінок у мирних процесах і, по-друге, до включення «гендерної перспективи» «в усі зусилля щодо

---

⁸ Декларация об искоренении насилия в отношении женщин. Конвенция ООН від 20.12.1993 // ООН: офіційна сторінка. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/violence.shtml

⁹ Resolution 1325 // UN: official site. 2000. October 31. P. 4. URL: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SC_ResolutionWomenPeaceSecurity_SRE_S1325%282000%29%28english_0.pdf

підтримки та просування миру та безпеки»¹⁰. Перша мета була спрямована на забезпечення більшого представництва жінок на всіх етапах запобігання, врегулювання та вирішення конфліктів, і ця мета охоплювала уряди та Генерального секретаря ООН. Друга мета визначала гендерну перспективу як врахування «особливих потреб жінок і дівчат» у постконфліктних процесах і процесі розбудови держави.

Чоловіки були згадані лише у контексті роззброєння, де «всіх учасників» закликали «враховувати різні потреби колишніх учасників бойових дій, як жінок, так і чоловіків». Резолюція також вимагала дотримання чинного міжнародного гуманітарного права та прав людини, а також захисту жінок і дівчат від насильства, зокрема зґвалтування та інших форм сексуального насильства. Резолюція також визнавала вплив збройних конфліктів на жінок і дівчат, роль жінок у процесі розбудови миру та гендерні аспекти мирних процесів і вирішення конфліктів.

Варто зауважити, що резолюція 1325 Ради Безпеки не була прийнята згідно з Розділом VII Статуту ООН, і, отже, формально не зобов'язує держави-члени ООН виконувати її. Тим не менш, це спонукало до значної інституційної активності: ООН започаткувала навчальні програми та розробила безліч політик, планів дій і вказівок, за допомогою резолюції було створено міжвідомчий форум «Дії ООН проти сексуального насильства під час конфлікту» у 2007 р., що об'єднало 13 агенцій як «важливу спільну загальносистемну ініціативу ООН для керівництва адвокацією, накопиченням знань, мобілізацією ресурсів і спільне програмування щодо сексуального насильства під час конфлікту».

Після цього, Рада Безпеки ООН прийняла декілька резолюцій, що стосувалися жінок, миру і безпеки. У 2008 р. була прийнята важлива Резолюція №1820 (2008 р.), яка була першою, що присвячена боротьбі з сексуальним

---

¹⁰ Ibidе. Р. 12.

наси́льством у конфліктних ситуаціях. Наступні резолюції, такі як №1888 (2009 р.), №1889 (2009 р.) і №1960 (2010 р.), були спрямовані на запобігання та реагування на сексуальне насильство, пов'язане з конфліктами, і сприяли створенню структури в Організації Об'єднаних Націй з цією метою. Це включало призначення спеціального представника з питань сексуального насильства під час конфліктів та створення Групи експертів з пріоритету права та сексуального насильства в умовах конфліктів¹¹.

ООН також підтверджує заборону гендерного насильства в текстах документів світових конференцій. Починаючи з четвертої Всесвітньої конференції 1995 р. в Пекіні¹², такі документи конференції постійно містять жорсткі формулювання, що забороняють гендерне насильство і закликають держави-учасниці боротися з усіма формами насильства щодо жінок і дівчат. Заяви, включені до документів конференції, представляють міжнародний консенсус щодо насильства щодо жінок.

Саме за допомогою наведених вище документів ООН виконує свої зобов'язання в захисті та заохоченні всіх прав людини, верховенства права і демократії.

Відзначимо, що система ООН і надалі займається підтримкою прогресивного розвитку і кодифікацією міжнародного права через роботу Комісії міжнародного права, відзначену в Декларації Наради високого рівня з верховенства права. На міжнародному рівні верховенство права посилює та захищає права людини та гендерну рівність шляхом заохочення та ратифікації договорів та факультативних протоколів до них за допомогою дій призначених органів. Серед них можна навести наступні приклади:

---

¹¹ United Nations documents that protect women's rights // Stop Violence Against Women: official site. 2003. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/svaw/law/un/undocs.htm>

¹² Пекінська декларація: Декларація ООН від 15.09.1995 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507#Text

1. Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок, який нещодавно ухвалив загальні рекомендації № 33 щодо доступу жінок до правосуддя та № 34 щодо прав жінок, проживаючих в сільській місцевості;
2. Комітет з економічних, соціальних і культурних прав, який нещодавно ухвалив загальні зауваження № 22 щодо права на сексуальне та репродуктивне здоров'я та № 23 щодо права на справедливі та сприятливі умови праці
3. Управління Верховного комісара ООН з прав людини, три слідчі комісії (для Сирійської Арабської Республіки, окупованої палестинської території та Еритреї) та розслідування фактів звірств, проведених терористичним угрупованням «Боко Харам»¹³.

Реалізація міжнародного співробітництва з гендерних питань, здійснюється в рамках документів зазначених вище, які дозволяють ООН використовувати наявну систему організації для досягнення власної мети. Звісно більшість механізмів, що існують в рамках організації дозволяють їй реагувати саме на загрози миру або акти агресії, так наприклад Рада Безпеки може вживати примусові заходи для підтримки або відновлення міжнародного миру і безпеки, наприклад зараз вони реалізують своє право в Ірані, Афганістані та Росії, звісно окрім того, що ці країни порушують глобальну безпеку ці держави також звинувачують у порушенні прав жінок та людей загалом. За дотримання прав людей в системі ООН відповідає Управління Верховного комісара ООН з прав людини зі штаб-квартирою в Женеві, проте це управління також має багато регіональних офісів основною метою яких є дотримання прав людини. Верховний комісар з прав людини регулярно коментує ситуації в світі, пов'язані

---

¹³ Human rights and Gender // United Nations: official site. 2023. URL: <https://www.un.org/ruleoflaw/thematic-areas/human-rights-and-gender/>

з питаннями прав людини, і має повноваження розслідувати ситуації і публікувати доповіді про них¹⁴.

Загалом, існує два типи механізмів моніторингу прав людини в системі Організації Об'єднаних Націй: договірні органи та статутні органи. Десять договірних органів з прав людини, що складаються з комітетів незалежних експертів, здійснюють моніторинг виконання основних міжнародних договорів з прав людини. Органи, засновані на хартії, включають Раду з прав людини, спеціальні процедури, універсальний періодичний огляд і незалежні розслідування. Управління ООН з прав людини надає експертну допомогу та підтримку всім різним механізмам. Також ООН здійснює постійний моніторинг та створює індикатори дотримання прав людини, а також дає можливість звернутись до одного з трьох механізмів подання скарг. Шляхом розгляду скарг механізми спрямовані на забезпечення запобігання, припинення, розслідування порушень або вжиття заходів щодо виправлення ситуації¹⁵.

Таким чином, можна зазначити, що головними нормативно-правовими актами, а також механізмами що дозволяють ООН реалізовувати міжнародне співробітництво з гендерних питань є:

1. Комісія зі статусу жінок (CSW) – є головним глобальним міжурядовим органом, який займається виключно гендерною рівністю та розширенням прав і можливостей жінок. Вона відіграє вирішальну роль у просуванні прав жінок, аналізує прогрес і формулює політику для вирішення проблем, пов'язаних із статтю.

---

¹⁴ Камінська Н. В., Свешнікова М. М. Діяльність міжнародних організацій у сфері забезпечення гендерної рівності // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2020. № 1 С. 106.

¹⁵ Ілікчієва К. Огляд міжнародного та національного законодавства у сфері гендерної рівності для забезпечення надання гендерно орієнтованої правової допомоги: збірник. Київ: Організація Об'єднаних Націй. 2020. С. 14-16.
URL:https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/V1_30102020_GenderDigest_web.pdf

2. ООН-Жінки є однією з організацій ООН, яка зосереджена на питаннях гендерної рівності та розширення прав та можливостей жінок. Її завданням є підтримка держав-членів у виконанні міжнародних угод та зобов'язань, пов'язаних з правами жінок. Організація ООН-Жінки забезпечує технічну та фінансову допомогу, пропагує політику, яка враховує гендерні питання та сприяє впровадженню гендерної проблематики в усі програми ООН.

3. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) – міжнародний договір, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 1979 р. Визначає, що є дискримінацією щодо жінок, і встановлює порядок денний для національних дій, спрямованих на припинення такої дискримінації. CEDAW має комітет експертів, який стежить за дотриманням державами конвенції.

4. Пекінська декларація та Платформа дій були ухвалені під час Четвертої Всесвітньої конференції з питань жінок у 1995 р. та визначають набір заходів, необхідних для досягнення гендерної рівності та розширення прав та можливостей жінок у 12 ключових сферах, включаючи освіту, здоров'я, запобігання насильству проти жінок та підвищення економічних можливостей.

5. Цілі сталого розвитку людства ухвалені в 2015 р. містять 17 взаємопов'язаних цілей, спрямованих на подолання бідності, захист планети та сприяння миру та процвітання для всіх. Ціль №5 стосується гендерної рівності та має на меті розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат, усунення насильства щодо жінок, забезпечення рівного доступу до освіти та економічних можливостей, а також сприяння лідерству жінок.

6. Спеціальний доповідач з питань насильства щодо жінок, його причин і наслідків: Рада ООН з прав людини призначила спеціального доповідача з питань насильства щодо жінок для розслідування, звітування та надання рекомендацій з цього питання та розроблення стратегій запобігання насильства та відповідальності за такі дії.

Тобто, за роки свого існування Організація Об'єднаних Націй розробила багато нормативно-правових актів та механізмів, що теоретично можуть покращити становище людей по всьому світу, проте через особливості міжнародних відносин, в тому числі і політики невтручання в справи держави, організація не може ефективно імплементувати власне законодавство. Проте, за рахунок великої кількості спеціальних агентств, що займаються саме правами людини та гендерними питанням організації вдається бути незамінною та досить ефективною.

2.2. Діяльність та ініціативи «ООН-жінки» у подоланні гендерної нерівності в світі

В кінці Другої світової війни, було прийнято рішення про створення глобальної міжнародної організації, що мала на меті дотримання миру, а також дотримання прав та свобод людини. Саме в рамках ООН були прийняті ключові рішення та постанови, метою яких стало утвердження стабільного розвитку людства, а також дотримання рівності та справедливості серед всіх людей. Гендерна рівність була визначена цією організацією не лише фундаментальним правом людини, але й необхідною основою для мирного, процвітаючого та сталого світу.¹⁶

Протягом останніх десятиліть ООН змогла досягти певного прогресу, проте аби краще опікуватись саме цією сферою, організацією було створено багато важливих документів, проведено велику кількість форумів, та за допомогою її мандатів, а також загальній підтримці країн-членів, було створено спеціальні агенції, які допомагають слідкувати за розширенням прав і можливостей жінок, по всьому світу.

---

¹⁶ Нікогосян А. Привласнення фемінізму: гендер, мілітаризм і Резолюція ООН 1325 // Критика феміністична: східноєвропейський журнал феміністичних і квір-студій. 2019. № 2. С. 30-31. URL: <https://feminist.krytyka.com/sites/default/files/content/articles/pdf/annanikoghosyan.pdf>

Організація ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ООН-Жінки), заснована в липні 2010 р., пропагує гендерну рівність як право людини і як ключовий принцип соціального, економічного та культурного розвитку. Ця організація координує та сприяє роботі системи ООН з питань гендерної рівності, об'єднуючи різноманітні ресурси та мандати ООН, забезпечуючи більшу концентрацію та вплив. Вона працює на міжнародному рівні з метою забезпечення реалізації «Цілей сталого розвитку» для жінок і дівчат, підтримуючи рівноправну участь жінок у всіх сферах життя. ООН-Жінки акцентує увагу на п'яти пріоритетних напрямках:

- зміцнення лідерства та участі жінок;
- боротьба з насильством над жінками;
- залучення жінок до всіх аспектів процесів миру та безпеки;
- розширення економічних можливостей жінок;
- включення гендерної рівності у національне планування розвитку та бюджетування.¹⁷

Створення ООН Жінки відбулося в рамках програми реформ ООН, об'єднавши ресурси та мандати для більшого впливу. Вона об'єднує і спирається на важливу роботу чотирьох раніше різних частин системи ООН, які зосереджувалися виключно на гендерній рівності та розширенні прав і можливостей жінок: 1) Відділ сприяння розвитку жінок (DAW); 2) Міжнародний науково-дослідний та навчальний інститут розвитку жінок (INSTRAW); 3) Офіс спеціального радника з гендерних питань та розвитку жінок (OSAGI); 4) Фонд розвитку ООН для жінок (UNIFEM).

ООН-Жінки також здійснює координацію та сприяє роботі системи ООН з просування гендерної рівності, а також у всіх обговореннях і угодах, пов'язаних з Порядком денним до 2030 року. Організація працює над тим, щоб гендерна

---

¹⁷ Кудлай М. Роль деятельности ООН-Женщины в арабском мире // The Newman In Foreign Policy. 2017. № 36. С. 5.

рівність стала основоположним елементом Цілей сталого розвитку і сприяла створенню більш інклюзивного світу. Виконавча рада ООН-Жінки складається з представників 41 країни світу, які обираються на ротаційній основі. Загалом, 41 член правління обирається за таким розподілом: 10 з Африки, 10 з Азії, 4 зі Східної Європи, 6 з Латинської Америки та Карибського басейну, 5 з Західної Європи та 6 з країн, що надають фінансовий внесок. Організація керується кількома міжнародними угодами, які визначають її роботу:

– «Стратегічний план ООН-Жінки на 2022-2025 роки» визначає стратегію, цілі та підходи організації щодо підтримки зусиль з досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат;¹⁸

– Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW);¹⁹

– Пекінська декларація та Платформа дій (PFA)²⁰. Цей документ, прийнятий урядами на Четвертій Всесвітній конференції з питань жінок у 1995 р., встановлює зобов'язання урядів щодо зміцнення прав жінок. Держави-члени підтвердили і зміцнили платформу в 2000 р. під час глобального п'ятирічного огляду прогресу і пообіцяли прискорити її впровадження;

– Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» (2000 р.)²¹ визнала, що війна по-різному впливає на жінок, і підтвердила необхідність підвищення ролі жінок у прийнятті рішень щодо запобігання та вирішення конфліктів.

---

¹⁸ United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN-Women) Strategic Plan 2022–2025 // UN: official site. 2021. July 12. P. 23. URL: <https://documentsddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/186/22/PDF/N2118622.pdf?OpenElement>

¹⁹ Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 18.12.1979 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text

²⁰ Пекінська декларація: Декларація Організації Об'єднаних Націй від 15.09.1995 р. Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507#Text

²¹ Resolution 1325 (2000) // UN: official site. 2000. October 31. P. 4. URL: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SC_ResolutionWomenPeaceSecurity_SRE_S1325%282000%29%28english_0.pdf

Як вже було зазначено, ООН Жінки проводить свою діяльність одразу в декількох регіонах: Африці, Північній та Південній Америці та Карибському басейні, в регіоні MENA, Азії та Тихому океані, а також в Європі та Центральній Азії. Та кожен з цих регіонів має свої особливості та виклики які організація намагається вирішити за допомогою регіональних офісів. Звісно, найбільш проблемними регіонами з перелічених вище, можна назвати саме Африку, а також країни регіону MENA, Азію та Латинську Америку. І хоча ці регіони вже демонструють свою прихильність просуванню гендерної рівності та розширенню прав і можливостей жінок, що доводиться тим, що більшість цих країн ратифікували CEDAW. Проте, більшість населення країн цих регіонів, мають низький чи середній рівень доходу, і особливо високий рівень бідності існує саме серед жінок. Більшість жінок працюють на незахищених, низькооплачуваних роботах, з невеликими можливостями для просування. Демократичні вибори зростають, і рекордна кількість жінок успішно змагається за місця. Але насильство, пов'язане з виборами, викликає зростаючу стурбованість.

З огляду на це, в рамках своєї діяльності, а також за допомогою існування регіонального офісу, ООН Жінки підтримують програми в регіоні MENA. З огляду на прийняття Порядку денного до 2030 р. ООН Жінки в регіоні арабських держав працює над посиленням попиту та використання гендерно-чутливої оцінки в регіоні. Просуваючи гендерно-чутливої, ООН Жінки в регіоні арабських держав зосереджується на: 1) сприянні більшій підзвітності, вдосконаленню програмування та генеруванню знань про те, що працює у просуванні гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок за допомогою децентралізованих оцінок; 2) підтримці національного оцінювання потенціалу гендерно-чутливої оцінки.

Таким чином, ООН Жінки в арабських державах захищає жінок та дівчат на регіональному та місцевому рівнях, і підтримує міжурядові органи у

формулюванні політики, глобальних стандартів і норм, що сприяють гендерній рівності та розширенню прав і можливостей жінок.

Як один із прикладів цієї роботи, Регіональне відділення ООН Жінки у партнерстві з Лігою арабських держав та ESCWA ООН працює над координацією регіонального процесу перегляду «Пекін +25». Це ґрунтується на партнерстві між трьома організаціями для процесу «Пекін +20», кульмінацією якого стала Арабська декларація, яка підтверджує прихильність розширенню Пекінської платформи дій і має особливу згадку про жінок у конфлікті та окупації, а також боротьбу з насильницьким екстремізмом. Ці зусилля ґрунтуються на Каїрській декларації 2014 р., яка чітко підтвердила прихильність держав просуванню гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок.

Одним з основних фокусів в даному регіоні є розширення громадянського простору, лідерства та політичної участі жінок, особливо в країнах з перехідною економікою. Організація надає допомогу у цій сфері, сприяючи інклюзивному національному діалогу щодо основних питань перехідного періоду, досягненню консенсусу щодо пріоритетів та формуванню гендерно-чутливої політики. Організація також підтримує зміцнення ролі жінок у арабському суспільстві та їх адвокаційний потенціал у тісному партнерстві з національними жіночими групами та урядами. Наприклад, відгуком ООН на порушення прав жінок та людей талібами в Афганістані протягом останнього року є зустрічі представників організації з урядовими чиновниками країни та застосування санкційної політики²². Крім того, з метою протидії багаторазовим порушенням прав жінок у країнах-членах ООН, було прийнято рішення про виключення Ірану зі складу Комісії з прав жінок²³.

---

²²A U.N. official met with a Taliban leader over a ban on women working for NGOs // NPR: official site. 2023. January 1. URL: <https://www.npr.org/2023/01/01/1146516798/un-official-meets-taliban-ban-on-women-working-ngo>

²³Iran expelled from UN commission on women // CNN: official site. 2022. December 14. URL: <https://edition.cnn.com/2022/12/14/middleeast/iran-expelled-from-un-womens-rights-body-intl/index.html>

Серед найбільш відомих програм, які здійснюють ООН-жінки можна виокремити наступні:

- «Фонд ЄС Мадад» працює над посиленням стійкості сирійських жінок і дівчат, а також громад, що їх приймають в Іраку, Йорданії та Туреччині. Його основна мета полягає в забезпеченні жінок, що постраждали внаслідок кризи в Сирії, необхідною підтримкою шляхом розробки комплексної стратегії, спрямованої на розширення їхніх прав і можливостей в економічній, емоційній та фізичній сферах. В Туреччині програма також акцентує увагу на сприянні культурі миру та співіснування, зокрема через лідерство жінок у процесі миробудування, примирення, запобігання конфліктам та захисту прав.;²⁴

- «Форум рівності поколінь» є передовою глобальною ініціативою, яка спрямована на прискорення інвестицій та досягнення гендерної рівності. У 2021 р. на Форумі рівності поколінь, що відбувся в Мехіко та Парижі, було започатковано «Generation Equality» (Покоління Рівності)²⁵. Форум сприяє впровадженню п'ятирічного плану дій, який описаний у Глобальному плані прискорення гендерної рівності. Цей план визначає найважливіші заходи, які потрібно прийняти для прискорення прогресу протягом наступних п'яти років.

- «Ініціатива Жіночого лідерства, розширення прав і можливостей та доступу до захисту під час кризових ситуацій» (LEAP)²⁶ в Ємені надає широкий спектр послуг для забезпечення жінок у шести губернаторствах (Аден, Амран, Хадрамаут, Аль-Ходейда, Ібб та Сана) засобами до існування та захисту.

²⁴ Newsletter #EUMadad // UN Woman: official site. 2018. Vol. 1. P. 4. URL: <https://arabstates.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Arab%20States/Attachments/Publications/2019/05/Madad%20Newsletter%20Vol%201%20%20Final%20%20%20April%20%20Links%20updated.pdf>

²⁵ Generation Equality Forum // UN Woman: official site. 2021. P. 75 URL: <https://www.unwomen.org/en/get-involved/beijing-plus-25/generation-equality-forum>

²⁶ Mobilizing women in the MENA region: Roadmaps for peace in Iraq, Syria and Yemen // UN Woman: official site. 2018 P. 4 URL: <https://arabstates.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Arab%20States/Attachments/Publications/2018/Regional%20Women%20Platform%20Report.pdf>

Програма охоплює підтримку тимчасових притулків, навчання навичкам, надання роботи та засобів до існування, а також доступ до послуг з догляду за дітьми.

- Єменський жіночий пакт за мир і безпеку є винятковою платформою, яка сприяє організації, дебатах, знаходженню спільних точок зору та використанню колективного голосу єменських жінок з метою підтримки активної участі жінок у процесі прийняття державних рішень. Його потрійні цілі включають припинення насильства, поліпшення умов проживання та посилення включення жінок у мирний процес²⁷;

- Ліквідація насильства щодо жінок на Західному березі та в секторі Газа – спрямована на забезпечення безпеки жінок та дівчат шляхом проведення різноманітних інформаційно-освітніх заходів, спрямованих на зміну шкідливих практик та устанавлення нових поглядів, що підтримують насильство. Крім того, метою є розширення доступу до необхідних послуг, таких як навчання засобів до існування, криміналістика, медичне та психосоціальне лікування. Основний акцент також зроблено на зміцненні інституційної спроможності державних службовців у розробці та впровадженні правових та політичних засад, які сприяють та захищають права жінок та дівчат на життя, вільне від насильства.²⁸.

Основою діяльності ООН Жінки на Африканському континенті стала Стратегія Африканського Союзу щодо гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок та Порядку денного 2063, а також Стратегічний план ООН

---

²⁷ Mobilizing women in the MENA region: Roadmaps for peace in Iraq, Syria and Yemen // UN Women: official site. June. 2018. P. 7. URL: <https://arabstates.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Arab%20States/Attachments/Publications/2018/Regional%20Women%20Platform%20Report.pdf>

²⁸ Said-Foqaha N. After the May 2021 Escalation: A Multi-Sectoral Gender Needs Assessment in the Gaza Strip // UN Women: official site. 2022. P. 34-36. URL: <https://arabstates.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/05/after-the-may-2021-escalation-a-multi-sectoral-gender-needs-assessment-in-the-gaza-strip-0>

Жінки на сході та півдні Африка 2022-2025 рр.²⁹. Важливим аспектом роботи ООН-жінки в Африці, є їх співробітництво з Африканським Союзом (АС), а також Економічною комісією ООН в Африці.

Програми, що реалізуються під час цієї співпраці включають наступні:

- Ініціатива «У центрі уваги», започаткована у 2017 р., є глобальним партнерством між Європейським Союзом та Організацією Об'єднаних Націй з метою ліквідації всіх форм насильства щодо жінок та дівчат. У Африка році ініціатива Spotlight Initiative впроваджує масштабні інвестиції для викорінення гендерно зумовленого насильства щодо жінок та дівчат через регіональну програму Spotlight Initiative Африка Regional Programme (SIARP)³⁰.

- Ініціатива «Африканські дівчата можуть кодувати» (AGCCI) була створена на замовлення ООН Жінки та Комісії Африканського союзу (АМУ) у співпраці з Міжнародним союзом електрозв'язку (МСЕ), та працює над розширенням можливостей дівчат у Африці, допомагає їм розвивати цифрову грамотність та навички роботи з комп'ютером, допомагаючи їм розпочати кар'єру в технічній сфері³¹.

- «Мережа африканських жінок-лідерів» (AWLN) є новаторським рухом африканських жінок-лідерів. Він реалізується за підтримки Офісу Спеціального посланника АС з питань жінок, миру та безпеки та Структури ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ООН Жінки), та має на меті стимулювати жіноче лідерство в Африці спираючись на існуючі жіночі

---

²⁹UN Women East and Southern Africa Strategic Plan 2022-2025 Building a Gender-Equal Africa // UN Woman: official site. 2013. URL: https://africa.unwomen.org/sites/default/files/2023-03/ESA%20regional%20booklet_Web%20Ready.pdf

³⁰ The Power of Partnerships: Programming Lessons for Strengthening Movements and Solidarity for an End to Violence against Women and Girls in East and Southern Africa // UN Woman: official site. 2023. P. 29-31. URL: https://africa.unwomen.org/sites/default/files/2023-01/UNW_ESAR_THE%20POWER%20OF%20PARTNERSHIPS_Final_en%5B20%5D.pdf

³¹ African Girls Can Code Initiative builds digital skills and momentum towards a better future // UN Woman: official site. 2023. March 1. URL: <https://www.unwomen.org/en/news-stories/feature-story/2023/03/african-girls-can-code-initiative-builds-digital-skills-and-momentum-towards-a-better-future>

мережі на континенті, та в результаті прийти до трансформації Африки за допомогою збільшення жінок в критичних соціально-політичних сферах³².

Також, у Малаві ООН Жінки співпрацює з урядом, щоб збільшити участь жінок у політиці та прийнятті рішень шляхом навчання та наставництва для жінок-політичних лідерів. В Ефіопії ООН Жінки проводить проект, спрямований на розширення економічних можливостей жінок шляхом підтримки жінок-підприємців у навчанні, доступі до фінансування та зв'язках з ринками. У Південному Судані ООН-Жінки підтримує ініціативи щодо запобігання гендерному насильству та реагування на нього, включаючи навчання працівників поліції та правосуддя та створення безпечних місць для постраждалих.

Важливо також відмітити звіти, які публікуються ООН-жінки досить часто, та які коротко оглядають ситуацію як в регіоні у цілому так і в певних країнах загалом, що дає змогу оцінити прогрес чи його відсутність тих чи інших програм та участі організацій в тому чи іншому аспекті соціального життя. Так, наприклад оцінити ефективність програми «Мережа африканських жінок-лідерів» можна за допомогою звіти «Політична участь жінок, регіональний офіс Східної та Південної Африки»³³, де було детально проаналізовано програму що проводиться, а також її результати з ретельним аналізом виборів які проходили в країнах регіону. Загалом саме у цьому звіті можна побачити позитивні зрушення щодо жінок на керівних посадах. У 6 країнах Африки жінки обіймають глави держав та/або урядів, 3 з яких наступні: Ефіопія, Танзанія та Уганда, варто також зауважити що ці зрушення стали помітними в період з 2020 р. по 2021 р..

Тобто, ООН та ООН Жінки, робить великий вплив по всьому світу, в питаннях дотримання прав людини, а також розвитком ролі жінки в суспільстві.

---

³² African Women Leaders Network. Home // AWLN: official site. 2023. URL: <https://www.awlnafrica.net>

³³ In Brief: Women's Political Participation, East and Southern Africa Regional Office // UN Woman: official site. 2022. P. 1-2. URL: https://africa.unwomen.org/sites/default/files/2022-09/BRIEFS_WPP_ESARO_A4_September%202022.pdf

Найбільшу гуманітарну та матеріальну допомогу, ця організація робить саме в тих, країнах, що лише починають свій шлях до демократизації та рівність людей в правах. В цьому аспекті велику роль грають міжнародні документи, що були ратифіковані країнами-членами ООН, а також грошима які вони надають на проведення вище перерахованих програм. Для, того аби покращити жінок в кожній з країн Близького Сходу ООН-жінки тісно співпрацює з іншими агентствами ООН, а також з такими регіональними організаціями, як ЄС та ЛАД.

2.3. Співробітництво в межах Організації економічного співробітництва та розвитку і спеціалізованих установ ООН

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та спеціальні установи Організації Об'єднаних Націй мають спільну мету сприяння сталому розвитку та покращенню добробуту людей у всьому світі. Незважаючи на те, що вони мають різні повноваження та функції, є кілька сфер, у яких вони перетинаються:

1. Зосередженість на глобальному розвитку та Цілях сталого розвитку.
2. Дані та дослідження. Обидві організації беруть участь у зборі та аналізі даних про тенденції та політику розвитку, а також створюють звіти, дослідження та показники для інформування щодо формування політики та спрямування зусиль у сфері розвитку.
3. Агенції ОЕСР та ООН активно взаємодіють між собою, а також з урядами, громадським суспільством та приватним сектором з метою спільного досягнення своїх цілей і сприяння сталому розвитку шляхом партнерства та співпраці.
4. Адвокація та рекомендації щодо політики: обидві організації надають поради та рекомендації урядам та іншим зацікавленим сторонам щодо політики та нормативно-правової бази для сприяння сталому розвитку та покращенню добробуту людей.

5. Гуманітарна допомога: Агенції ООН головним чином залучені до надання гуманітарної допомоги під час кризи, тоді як ОЕСР надає підтримку для фінансування розвитку та технічної допомоги, щоб допомогти країнам побудувати стійку та стійку економіку.

Таким чином, як ОЕСР, так і агентства ООН віддані сприянню сталому розвитку, зменшенню бідності та покращенню добробуту людей у всьому світі, і вони працюють разом різними способами для досягнення цих цілей, тому так важливо розглянути їх діяльність в найменш розвинутих країнах світу та спільні ініціативи, що покращують життя суспільства та особливо жінок.

Так, ОЕСР, як міжнародна організація, заснована в 1961 р. що просуває політику покращення економічного та соціального добробуту людей у всьому світі протягом багатьох років збирає окремі статистичні дані про чоловіків і жінок, та робило висновок про те, що права та можливості для чоловіків і жінок можуть сильно відрізнятись у всіх сферах життя. Дослідження ОЕСР розглядає, чому виникає гендерна нерівність, наслідки такої нерівності для економічного розвитку³⁴.

Та вже в 2005 р. ОЕСР заснувала загально організаційну мережу з гендерних питань (OWN) в рамках своєї ініціативи різноманітності. OWN - це програма, спрямована на просування гендерної рівності та різноманітності в рамках ОЕСР. Організація розширила дію цієї програми на три ключові для економічних можливостей сфери, ключових для економічних можливостей: освіта, зайнятість та підприємництво³⁵.

Роздуми про права людини, в контексті гендерної нерівності, та користі зміни ситуації в економічній площині, надихнули ОЕСР на започаткування

---

³⁴ Nicole M. Gender Role Attitudes and the Labour-market Outcomes of Women across OECD Countries // Oxford Review of Economic Policy. 2005. Vol. 21. P. 424-425. URL: <https://doi.org/10.1093/oxrep/gri024>

³⁵ Jutting J. Measuring Gender (In)Equality: The OECD Gender, Institutions and Development Data Base // Journal of Human Development and Capabilities. 2008. Vol. 9(1). P. 73. URL: <https://ideas.repec.org/a/taf/jhudca/v9y2008i1p65-86.html#download>

Гендерної ініціативи організації у 2010 р. Спираючись на сфери знань ОЕСР, ініціатива дослідила існуючі бар'єри на шляху гендерної рівності в освіті, працевлаштуванні та підприємстві – три ключові виміри економічні та соціальні можливості – з метою зміцнення доказової бази, покращення політики та сприяння гендерній рівності в економіці країн ОЕСР, ключових партнерів (Бразилія, Китай, Індія, Індонезія та Південна Африка) та інших країн, що не входять до ОЕСР³⁶.

Однією з найголовніших гендерних ініціатив, які були започатковані ОЕСР мала місце на Генеральному форумі високого рівня в грудні 2012 р., де було прийнято доповідь Гендерної ініціативи ОЕСР «Усунення гендерного розриву: Дійте зараз»³⁷ фокусується на тому, як найкраще усунути гендерні розриви за чотирма сферами: гендерна рівність, соціальні норми та державна політика, гендерна рівність у освіті, гендерна рівність у зайнятості та гендерна рівність на підприємстві. «Рекомендація ОЕСР 2013 р. Ради щодо гендерної рівності в освіті, зайнятості та підприємстві» відображає цю мету, оскільки вона, зокрема, рекомендує дотримуватись принципу рівної оплати за однакову працю або за працю рівної цінності в колективних переговорах та/або трудовому законодавстві та практиці (Додаток В)³⁸.

У рамках Гендерної ініціативи ОЕСР революційна «Рекомендація Ради ОЕСР 2015 р. щодо гендерної рівності в суспільному житті»³⁹ просуває

---

³⁶ Report on the Gender Initiative: Gender Equality in Education, Employment and Entrepreneurship // OECD: official site. 2011. May. P. 56-58. URL: <https://www.oecd.org/education/48111145.pdf>

³⁷ Gender Forum - Closing the Gender Gap: Act Now // OECD: official site. 2012. P. 306-308. URL: <https://uweboard.files.wordpress.com/2014/08/closing-the-gender-gap-act-now.pdf>

³⁸ 2013 OECD Recommendation of the Council on Gender Equality in Education, Employment and Entrepreneurship // OECD: official site. 2013. P. 7. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264279391-en.pdf?expires=1671124140&id=id&accname=guest&checksum=F084C1212CA1D1B027F8F06A95CC1DD8>

³⁹ 2015 OECD Recommendation of the Council on Gender Equality in Public Life // OECD: official site. 2016. P. 11. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264252820-en.pdf?expires=1671124455&id=id&accname=guest&checksum=41EFE5BD7B5EF9FC82B51C46F1BAD458>

загальнодержавну стратегію щодо реформування гендерної рівності, надійні механізми для забезпечення підзвітності та стійкості гендерних ініціатив, а також інструменти та докази для інформування про інклюзивні політичні рішення.

В контексті співробітництва ОЕСР з Близьким Сходом, варто зауважити, що це різноманітний регіон, який постраждав від економічних і політичних трансформацій, але має потенціал для більшого та кращого зростання. Він має привілейоване географічне розташування з доступом до великих ринків; молоде та все більш освічене населення; і порівняльні переваги в кількох секторах, таких як виробництво, відновлювані джерела енергії та туризм.

В рамках цього співробітництва створюються програми, щодо стратегічного співробітництва, так серед тих, що стосуються гендерної політики можна визначити наступні:

- «До правосуддя, дружнього до дітей в Єгипті» метою цього проекту є підтримка розвитку дружньої до дітей системи правосуддя в Єгипті шляхом посилення інституційної координації, судової спроможності та ефективності єгипетської системи правосуддя щодо дітей для кращого захисту дітей, які мають контакт із законом. У рамках Програми управління MENA-OECD цей проект підтримуватиме Національну раду з питань дитинства та материнства (NCCM) як головну національну установу, відповідальну за розробку політики, планування та впровадження програм із захисту дітей,

- «Голос громадян: комунікація та медіа для більш відкритого уряду»— метою цього проекту є покращення цифрової комунікації для додаткового використання як механізму двостороннього діалогу для сприяння більш про активному та прозорому обміну інформацією, а також нові простори для участі зацікавлених сторін у суспільному житті. Особливу увагу слід приділити забезпеченню того, щоб ці інструменти сприяли посиленню охоплення та

інклюзивності всіх голосів, зокрема тих, хто традиційно недостатньо представлений групами у формуванні політики⁴⁰.

Під егідою ОЕСД, також проводяться регіональні конференції з розвитку жіночого лідерства в близькосхідному суспільстві, остання така конференція була проведена в 2018 р.⁴¹ і має на меті скоординувати соціальну політику в країнах регіону, надання необхідних послуг для жінок, догляд та соціальну допомогу, для жінок та дітей, а також проводить моніторинг ситуацій в яких мають місце насильство щодо жінок та дітей.

А також проводять ОЕСР проводить консультації з головами урядів регіону, щодо посилення їх допомоги для жертв насилля. Одна з останніх цих консультацій стали програма, проведена в Італії 28 вересня, 2022 р., основними темами обговорення стали:

- можливості викорінення насильства, щодо жінок в регіоні;
- зміцнення інституцій, нормативно-правової бази, а також координації потенціалу для запобігання випадків насильства;
- обмін досвідом, перспективними передовими практиками та отриманими уроками.⁴²

Отже, можна сказати, що ОЕСР проводить дуже важливу діяльність в близькосхідному регіоні, оскільки окрім моніторингу питань здійснює також просвітницьку та наукову діяльність, допомагаючи країнам Близького Сходу підлаштовуватись під нові виклики.

---

⁴⁰ Programme of Work 2018. Meeting of the MENA-OECD Steering Group // OECD: official site. 2018. March 19. P. 20. URL: <https://www.oecd.org/mena/competitiveness/PoW2018-ENG.pdf>

⁴¹ Conférence régionale Leadership féminin et participation politique de la femme Programme // OECD: official site. 2018. P. 9. URL: <https://www.oecd.org/mena/governance/womens-leadership-and-political-participation-regional-conference-agenda.pdf>

⁴² Strengthening governance and survivor/victim-centric approaches to violence against women in MENA countries // OECD: official site. 2022. September 28. P. 11. URL: <https://www.oecd.org/mena/governance/Agenda-MENA-Gender-Meeting-28Sept2022.pdf>

ООН як глобальна міжнародна організація, створена після завершення Другої світової війни, для підтримки миру та додержання основних прав людини робить доволі багато для цієї мети, для цього було створено багато спеціальних агентств, що приділяють увагу тому чи іншому аспекту дотримання прав людей. Так, в 1969 р. Організацією Об'єднаних націй було створено UNFPA, який працює по всьому світу для досягнення гендерної рівності, відстоюючи потреби в сексуальному та репродуктивному здоров'ї жінок, дівчат та ЛГБТКІ-людей.

Регіональний офіс UNFPA в арабських країнах, розташований у Каїрі, який підтримує роботу 15 офісів UNFPA в країнах, що охоплюють загалом 20 країн і територій близькосхідного регіону. Регіональний офіс забезпечує узгодженість цілей, програм і меседжів організації в регіоні та відповідність глобальним пріоритетам UNFPA щодо забезпечення бажаної вагітності, безпечних пологів і реалізації потенціалу кожної молодої людини⁴³. Радники та спеціалісти регіонального офісу тісно підтримують інші офіси, надаючи консультації та технічну експертизу, а також допомагають розробити політику у сферах планування сім'ї, материнського здоров'я, дитячих шлюбів, жіночого статевого обрізання, гендерного насильства, прав людини та гендерної рівності, перепису населення та демографічного ресурсу⁴⁴.

Найширшою з програм, яку здійснює UNFPA в регіоні Близького Сходу це комплексна сексуальна освіта, ця програма має на меті надати дітям та молоді знання, навички та цінності, які допоможуть їм усвідомити цінність власного здоров'я, благополуччя та гідності, розвивати шанобливі соціальні стосунки.

---

⁴³ Godelieve M. Comparative evaluation of UNFPA support to population and development planning projects in the Middle East Region. New York: United Nations Population Fund. 1898. С. 78-80.

⁴⁴ Summary report on the WHO/UNFPA/UNICEF joint intercountry meeting of national managers of maternal and child health: towards accelerating the reduction of neonatal mortality in the Region // WHO: official site. 2016. P. 5. URL: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/250544/IC_Meet_Rep_2016_EN_19179.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Програма була започаткована Міжнародною федерацією планованого батьківстві в 2006 р⁴⁵.

«Спільна програма з ліквідації каліцтва серед жінок» – програма започаткована в 2008 р., UNICEF та UNFPA. Програма надає допомогу жінкам, що постраждали від каліцтва, а також допомагає зробити доступними медичні послуги для лікування наслідків, які таке каліцтво може викликати.

«Глобальна програма прискорення дій щодо припинення дитячих шлюбів» – була започаткована у 2016 р., аби підтримати населення у демонстрації позитивного ставлення, надати дівчатам можливість керувати власним майбутнім та зміцнює послуги, які дозволяють їм це робити. У ньому також розглядаються основні умови, які підтримують дитячі шлюби, виступаючи за закони та політику, які захищають права дівчат, підкреслюючи при цьому важливість використання надійних даних для інформування про таку політику⁴⁶.

«Ініціатива з гендерної справедливості» – програма, яка в цьому регіоні включає серію з 18 звітів країн, які оцінюють існуючу законодавчу базу щодо гендерної рівності та захисту від гендерно зумовленого насильства та мають на меті заохочення правових, політичних та інституційних реформ у досліджуваних країнах⁴⁷.

Варто також зазначити роль ЮНЕСКО - організації ООН з питань освіти, науки і культури, яка сприяє обміну знаннями і вільному потоку ідей для прискорення взаєморозуміння та розширення наших знань про життя. Організація вважає, що будь-яка форма дискримінації на підставі статі є

---

⁴⁵ Towards scaling up comprehensive sexuality education in the Arab Region: an operational guide for UNFPA staff and partners working on CSE implementation // UNFPA: official site. 2022. P. 4-6. URL: https://arabstates.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/regional_cse_operation_guide.pdf

⁴⁶ Towards scaling up comprehensive sexuality education in the Arab Region: an operational guide for UNFPA staff and partners working on CSE implementation // UNFPA: official site. 2022. P. 7-8. URL: https://arabstates.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/regional_cse_operation_guide.pdf

⁴⁷ Gender Justice and The Law Assessment of laws affecting gender equality in the Arab States region // UNFPA: official site. 2018. P. 6-11. URL: <https://arabstates.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Regional%20Overview%20-%20English.pdf>

порушенням прав людини, тому вона пропагує наступні принципи: жінки і чоловіки повинні мати рівні можливості, свободу вибору, розвиток своїх здібностей, владу і знання як рівноправні громадяни.

Забезпечення гендерної рівності по всьому світу є одним з глобальних пріоритетів ЮНЕСКО. Однак, при розгляді регіона MENA (Близький Схід та Північна Африка), вважається, що цей регіон має особливу важливість і складність. Отже, робота ЮНЕСКО в цьому регіоні з просування гендерної рівності зосереджена на сприянні освіті дівчат і жінок, зокрема у галузях науки, технологій, інженерії та математики (STEM).⁴⁸

Освіта є головним пріоритетом ЮНЕСКО, тому що це основне право людини та основа для побудови миру та стимулювання сталого розвитку. Тож, в контексті розширення прав жінок, організація використовує для цього свій освітній потенціал. В регіоні Близького Сходу та Північної Африки ЮНЕСКО імплементує «Програми по догляду та освіті дітей раннього віку»⁴⁹, яка стала відповіддю на потреби як дітей так і дорослих. Метою цієї програми є розширення та вдосконалення освіти для дітей раннього віку, для молоді, а також вищої освіти, а також має на меті впровадження рівного доступу до освіти, як чоловіків так і жінок незважаючи на місце їх народження чи матеріальне становище.

В 2015 р., була започаткована спільна програма ЮНЕСКО, UNFPA та ООН-Жінки щодо розширення можливостей дівчат-підлітків і молодих жінок

---

⁴⁸ UNESCO in action for gender equality // UNESDOC: бібліотека публікацій ЮНЕСКО. 2022. Р. 18-19.

URL:https://unesdoc.unesco.org/in/documentViewer.xhtml?v=2.1.196&id=p::usmarcdef_0000380680&file=/in/rest/annotationSVC/DownloadWatermarkedAttachment/attach_import_20ea10dd-242d-41b9-94a9-ea3af19c4578%3F_%3D380680eng.pdf

⁴⁹ Ibid. Р. 12-14.

через освіту, включивши в сферу своїх повноважень також близькосхідний регіон⁵⁰.

Спільна програма зосереджена на взаємопов'язаних основних сферах діяльності для забезпечення розширення прав і можливостей дівчат і молодих жінок та їхнього переходу до здорового дорослого життя завдяки якісній освіті. Завдяки цій новій угоді про стратегічне партнерство ЮНЕСКО та UNFPA об'єднують зусилля для вирішення незавершених завдань, пов'язаних із ЦСР, і для ефективного виконання плану розвитку на період після 2015 р. шляхом співпраці в чотирьох основних сферах: розширення загального доступу до базової якісної освіти та програм грамотності; впровадження інтегрованих освітніх підходів та програм з питань народонаселення, сексуального та репродуктивного здоров'я, гендерного насильства та ВІЛ/СНІДу; розгляд прав та потреб молодих людей у загальному контексті розвитку; розвиток ролі культури для сталого розвитку⁵¹.

Також, треба зазначити про існування кількох ініціатив, які започатковані спільно ОЕСР та спеціальними установами ООН, серед яких варто виділити наступні:

1. Платформа знань про зелене зростання (GGKP): GGKP – це спільна платформа, створена ОЕСР, Програмою ООН з навколишнього середовища, Програмою розвитку ООН і Світовим банком для просування політики зеленого зростання та обміну знаннями та даними щодо сталого розвитку.

2. Глобальне партнерство для ефективного співробітництва в галузі розвитку (GPEDC): GPEDC — це партнерство між Програмою розвитку ООН,

---

⁵⁰ 2015 Annual Report of the UNFPA-UNICEF Joint Programme on Female Genital Mutilation/Cutting // UNFPA: official site. 2016. August 1. P. 21. URL: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA_FGM_WEB_FINAL_ENGLISH.pdf

⁵¹ Towards scaling up comprehensive sexuality education in the Arab Region: an operational guide for UNFPA staff and partners working on CSE implementation // UNFPA: official site. 2022. P. 21. URL: https://arabstates.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/regional_cse_operation_guide.pdf

ОЕСР, Світовим банком та іншими організаціями розвитку з метою підвищення ефективності співробітництва в галузі розвитку та сприяння сталому розвитку.

3. Ініціатива політичного діалогу (IPD): IPD є спільною ініціативою Програми розвитку ООН, Колумбійського університету та ОЕСР для сприяння громадському діалогу з питань розвитку та надання політичних консультацій урядам та іншим зацікавленим сторонам.

4. Партнерство в галузі статистики для розвитку в XXI ст. (PARIS21): PARIS21 – це партнерство між ООН, Світовим банком і ОЕСР для покращення якості, доступності та використання статистики для розробки політики розвитку⁵².

Загалом, варто сказати, діяльність та співробітництво таких організацій як ОЕСР та спеціальних агенцій ООН, в регіонах, що характеризуються низьким рівнем розвитку, є корисним як для населення країн так і для самих організацій. Так, за умови тісного співробітництва Близькосхідних держав з глобальними міжнародними організаціями, світу може дізнатись про проблеми, що наявні в регіоні MENA, а міжнародні організації ділитись власним досвідом, в демократичних перетвореннях, на шляху до гендерної рівності. За рахунок співробітництва з агенціями ООН, та ОЕСР відбувається значна допомога в економічному, політичному та культурному плані, результат якої ми можемо побачити в звітах ООН, що демонструють збільшення політичної участі жінок в регіоні MENA.

---

⁵² The UN global compact and the OECD guidelines for multinational enterprises // OECD: official site. 2005. April 26. P. 7. URL: <https://www.oecd.org/corporate/mne/34873731.pdf>

РОЗДІЛ 3

ГЕНДЕРНИЙ ФАКТОР У МІЖНАРОДНОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

3.1. Європейський та євроатлантичний вимір

Країни західної півкулі вважаються найбільш розвинутими та демократичними країнами світу, і ті міжнародні та регіональні організації що існують в цих регіонах допомагають підтримувати високий рівень розвитку, та допомагати країнам боротись за Цілі сталого розвитку висунуті ООН на початку тисячоліття, важливою частиною яких є також дотримання гендерної рівності.

В контексті дотримання та захисту прав людей Європейський Союз імплементує в своє законодавство такі поняття як рівність та заборона дискримінації саме в гендерному аспекті; в рамках дотримання цих концепцій ЄС часто використовує Європейський суд та Європейський суд з прав людини, допомагає країнам-членам реалізовувати та правильно розуміти основні концепції законодавства щодо гендерної рівності, за допомогою консультацій, які проводяться.

ЄС розробив міцну правову базу, яка корелює зі стандартами прав людини, розробленими у нормативних документах ООН¹. Серед останніх – Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р.². Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р.³.

---

¹ United Nations documents that protect women's rights // Stop Violence Against Women. 2003. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/svaw/law/un/undocs.htm>

² Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права : Пакт ООН від 16.12.1966 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

³ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Пакт ООН від 16.12.1966 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

Наведемо також міжнародні угоди, що приділяють особливу увагу зменшенню дискримінації та дотримання рівності: Конвенція про політичні права жінок 1953 р.⁴, та Конвенція про права дитини 1989 р.⁵. Також варто відзначити договори, що були прийняті в рамках Міжнародних організації праці, що також засуджують дискримінацію, а саме Конвенція про рівну винагороду 1951 р.⁶ і Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять 1958 р.⁷.

Тож, сьогодні основними цінностями ЄС, закріпленими в договорах ЄС та законодавчій базі, є людська гідність, свобода, демократія, рівність, верховенство права та повага до прав людини. Важливим документом в питанні дотримання прав людини та гендерної рівності стало також підписання Європейської конвенції з прав людини, в якій також було представлено позицію, щодо надання однакових прав і свобод людям незалежно від їх раси, мови, релігії, політичний чи національних переконань, соціального походження, а також гендеру. Також, Європейська конвенція⁸ започатковує Європейський суд з прав люди, та основні повноваження в цій сфері, а також юрисдикцію суду.

Наступним етапом, що засвідчив прихильність Європейського Союзу до дотримання прав людей, та їх рівності стало підписання Стратегії рівності жінок і чоловіків 2010-2015 р., які затверджували необхідність забезпечення:

- рівних економічних можливостей для жінок і чоловіків;
- рівну оплату праці;

⁴ Конвенція про політичні права жінок : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 20.12.1952 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156#Text

⁵ Конвенція про права дитини : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 20.11.1989 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

⁶ Конвенція про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності № 100 : Конвенція Міжнар. орг. пр. від 29.06.1951 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_002#Text

⁷ Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять № 111 від 25.06.1958 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_161#Text

⁸ Європейська конвенція з прав людини. Конвенція Європейського суду від 1 жовтня 1994 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ukr.pdf

- рівність у прийнятті рішень;
- гідність, доброчесність та припинення гендерного насильства;
- просування гендерної рівності за межами ЄС⁹.

Що стосується насильства щодо жінок, то ЄС підписав «Стамбульську конвенцію»¹⁰ в 2017 р.. Крім того, Комісія дослідила громадську думку та провела 12-місячну кампанію у рамках регулярних опитувань громадської думки – Євробарометр в 2017 р., а згодом було прийнято рішення провести з профілактичною кампанію під назвою «NON.NO.NEIN» з фінансуванням у розмірі 15 мільйонів євро для низових проєктів національних органів влади та неурядових організацій¹¹. Ініціатива Spotlight, започаткована спільно з ООН для боротьби з усіма формами насильства щодо жінок і дівчат у всьому світі, тривала з 2017 р. по 2023 р. і мала початкові інвестиції в розмірі 500 мільйонів євро, основним вкладником яких є як раз ЄС.

Одним з останніх документів, що мав на меті забезпечити гендерну рівність, стала «Стратегія гендерної рівності ЄС на 2020-2025 рр.» Вона представляє політичні цілі та дії, спрямовані на досягнення суттєвого прогресу на шляху до гендерної рівності до 2025 р.¹². Головна мета даної Стратегії полягає в тому, щоб мати Союз, де жінки та чоловіки, дівчата та хлопці можуть вільно йти обраним шляхом у життя і мати рівні можливості. У Стратегії використовується подвійний підхід, згідно з яким гендерний мейнстрімінг

⁹ Strategy for equality between women and men 2010-2015. Стратегія Європейської Комісії SEC(2010) // EUR-LEX: збірник європейського законодавства. 2010. September 21. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0491:FIN:EN:PDF>

¹⁰ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. Конвенція Ради Європи від 11.05.2011 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text

¹¹ Gender Equality 2017. // European Union: Special Eurobarometer. 2017. P. 18. URL : <https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=63614>

¹² A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020-2025 // European Commission: official site. 2020. March. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0152>

поєднується з іншими цільовими діями, тоді як міжсекціональність залишається горизонтальним принципом її реалізації.

Згадати варто також Раду Європи (РЕ) яка є провідною організацією із захисту прав людини на континенті, організація була започаткована в 1949 р. до складу якої входять 46 країн, ключовим документом що визначає діяльність організації є «Європейська конвенція з прав людини» – договір, що спрямований на захист прав людини, демократії та верховенства закону, а за виконання цієї конвенції відповідає Європейський суд з прав людини.

Багато уваги організація приділяє саме сфері справедливості та гендерній рівності, оскільки саме це на сьогоднішній день є важливим для економічного зростання країн, тому майже одразу після створення організації вона почала створювати необхідне законодавство для забезпечення гендерної рівності. Ключовими в цьому плані документами стали: Європейська конвенція з прав людини (1950 р.), Конвенція про заходи проти торгівлі людьми (2005 р.), Конвенція про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (2007 р.) та найважливіша Конвенція про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (2011 р.).

Більш детально треба зупинитись на Стамбульській конвенції 2011 р.¹³, яка ґрунтується на розумінні того, що насильство щодо жінок є формою гендерного насильства, яке вчиняється проти жінок через те, що вони жінки. Держава зобов'язана повністю боротися з ним у всіх його формах і вживати заходів для запобігання насильству щодо жінок, захисту його жертв і переслідування винних. Оскільки не лише жінки та дівчата страждають від домашнього насильства, сторони Конвенції заохочуються застосовувати захисні рамки, створені нею, до чоловіків, які зазнають насильства в сім'ї.

---

¹³ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11.05.2011 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text

Стамбульська конвенція виступає за чотирирівневий підхід до боротьби з насильством щодо жінок на різних рівнях суспільства та надання необхідних інструментів для допомоги жертвам. Вона включає такі заходи, як навчання фахівців, кампанії з підвищення обізнаності та програми лікування, а також наголошує на інструментах захисту жінок, таких як надання поліції повноважень вилучати злочинців з їхнього сімейного будинку, забезпечення доступу до інформації, притулків, телефонних гарячих ліній та центрів направлення. Конвенція також передбачає кримінальну відповідальність за різні форми насильства, щоб полегшити переслідування правопорушників. Нарешті, конвенція заохочує інтеграцію всіх політик шляхом узгоджених дій урядових установ, неурядових організацій, національних, регіональних і місцевих органів влади.

Кажучи про Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству, треба згадати, що хоча її підписантами є 45 країн, проте в багатьох країнах в тому числі і в країнах членах ЄС конвенція не була ратифікована, серед них: Болгарія, Чехія, Угорщина, Латвія, Литва та Словаччина¹⁴.

Проте, звісно досягти гендерної рівності шляхом лише затвердження документів та конвенцій неможливо, через що Рада Європи створила також декілька органів, ціллю яких є моніторинг та надання рекомендацій разом з підтримкою держав-членів. У межах організації існує: Комісія з гендерної рівності, Національні координаційні центри, Доповідачі з гендерної рівності та Відділ гендерної рівності.

Також, РЄ реалізує проекти з розбудови потенціалу та співробітництва у сфері гендерної рівності та боротьби з насильством стосовно жінок і домашнього

---

¹⁴ EU finally ratifies Istanbul Convention – now protect women at work // ETUC: official site. 2023. February 21. URL: <https://www.etuc.org/en/pressrelease/eu-finally-ratifies-istanbul-convention-now-protect-women-work>

наси́льства з метою надання національним органам влади інформації, інструментів та досвіду, необхідних для дотримання відповідній стандартів у цих сферах. Поточні проекти здійснюються в Грузії, Молдові, Вірменії та Україні, проте до цього такі проекти також здійснювались в Росії, Боснії і Герцеговині, Азербайджані, Туреччині та Косово.

Загалом, за 2020 р. за допомогою проведення цих проектів РЄ в Україні було задіяно 46 психологів та соціальних робітників для допомоги жертвам сексуального насильства під час військового конфлікту, в Грузії було проведено тренінги для 521 судді, щодо розгляду справ про сексуальне насильство, що призвело до збільшення відсотку розкритих справ. В Болгарії та Угорщини діяльність організації була направлена на інформування громадськості щодо особливостей Стамбульської Конвенції¹⁵. З цих та інших проектів організації, авторам вдалось зрозуміти що РЄ направляє свої проекти на гуманітарну та освітню допомогу, допомагаючи жінкам та суспільству швидше та ефективніше реагувати на насильство щодо жінок та домашнє насильство.

Іншою не менш важливою організацією метою якої є боротьба за мир та справедливість, а також за дотримання прав людини є Організація Північноатлантичного договору (НАТО) що була також створена в 1949 р., і на сьогоднішній день включає в себе 31 державу Північної Америки і Європи. На відміну від організацій що були розглянуті до цього, НАТО є політично-військовим блоком, що може досягати свою мету за допомогою політичних і військових засобів. Серед політичних засобів НАТО просуває демократичні цінності і дає можливості членам консультуватися і співпрацювати з питань, пов'язаних з обороною і безпекою, проте якщо дипломатичні зусилля зазнають

---

¹⁵ Making gender equality a reality for all women. Council of Europe standards in action // Council of Europe: official site. 2022. P. 1. URL: <https://rm.coe.int/coop-2023-infograhpic-highlights-2022/1680aa78f4>

невдачі, організація може застосувати військову сили для врегулювання криз, що обумовлюється статтею 5 Вашингтонського договору.

Серед найважливіших сфер діяльності НАТО, окрім колективної безпеки та оборони можна визначити й наступні: контроль над озброєнням та роззброєнням, публічна дипломатія, наука, техніка та зміна клімату, а також гендер та безпека людини. Звісно, в рамках цього дослідження об'єктом розгляду виступає саме дотримання прав людини та гендер. Оскільки НАТО визнає непропорційний вплив конфліктів на жінок і дівчат, організація також започаткувала Порядок денний «Жінки, мир і безпека» (ЖМБ) 31 жовтня 2000 р., який ґрунтується на принципах інтеграції, інклюзивної і цілісності. Загалом, перша програма НАТО щодо жінок, миру і безпеки була розроблена членами Альянсу і партнерами в рамках Ради євроатлантичного партнерства у 2007 р., згодом в 2018 р. держави-члени НАТО переглянули політику ЖМБ та запровадили принципи інтеграції, інклюзивності і цілісності. Згодом, на Мадридському саміті 2022 р. глави держав і урядів заявили, що вони просувають потужну програму «Жінки, мир і безпека» і враховують гендерні перспективи в НАТО. В минулому році у новій Стратегічній концепції 2022 р. також наголошувалось на наскрізній важливості інтеграції порядку денного «Жінки, мир і безпека», де зазначалось, що НАТО і надалі просуватиме гендерну рівність як відображення своїх цінностей¹⁶.

Також важливим кроком для реалізації порядку денного «Жінки мир і безпека» став Плані дій НАТО на 2021-2025 р., що підтримував зобов'язання членів Альянсу щодо подальшого просування гендерної рівності та інтеграції гендерних перспектив¹⁷.

---

¹⁶ Women, Peace and Security // NATO: official site. 2023. April 17. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_91091.htm?

¹⁷ Action Plan for the Implementation of the NATO/EAPC Policy on Women, Peace and Security 2021-2025 // NATO: official site. 2021. October 22. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_187485.htm

Кажучи ж про практичну реалізацію ЖМБ, то її політика розробляється Радою євроатлантичного партнерства, в якій беруть участь партнери і всі члени Альянсу, крім того ще сім країн-партнерів долучаються до виконання цієї політики, серед яких є Австралія, Ізраїль, Японія, Йорданія, Нова Зеландія, Туніс і Об'єднані Арабські Емірати. Таким чином країни-партнери та держави-члени роблять свій внесок у розвиток освітньо-тренувальних заходів з питань ЖМБ, важливою в цьому аспекті стала програма НАТО «Наука заради миру і безпеки», що сприяє конкретному, практичному співробітництву з гендерних питань через спільні багаторічні проекти, навчальні курси, навчальні інститути і семінари.

Гендерні радники працюють у військових структурах НАТО і в усіх операціях і місіях. Перші гендерні радники НАТО були відряджені у 2009 р. до двох стратегічних командувань НАТО, а також до «Міжнародних сил сприяння безпеці» в Афганістані, а у 2015 р. їх замінила місія «Рішуча підтримка», яка діяла до початку вересня 2021 р.. Зараз у структурах і місіях НАТО працюють радники з гендерних питань, в тому числі місія НАТО в Іраку і Сили в Косові. Ці чоловіки і жінки діють на стратегічному і оперативному рівнях і є цінними ресурсами для командирів, які відповідають за загальну інтеграцію гендерних перспектив у планування, виконання і оцінювання¹⁸.

Існує також Комітет НАТО з гендерних перспектив, який сприяє інтеграції гендерних питань як стратегії, спрямованої на те, щоб зробити відповідне забезпечення і наявний досвід як жінок, так і чоловіків невід'ємним виміром розробки, впровадження, моніторингу та оцінки політики, програм і військових операцій Альянсу.

НАТО також співпрацює з міжнародними організаціями, і це особливо цінно в її роботі, пов'язаній з ЖМБ. НАТО тісно співпрацює з ООН,

---

¹⁸ Turner S. Forward Together: Women, Peace, & Security & Human Security at NATO // Stimson: official site. 2023. February 24. URL: <https://www.stimson.org/2023/forward-together-women-peace-security-human-security-at-nato/>

Європейським Союзом, Організацією з безпеки і співробітництва в Європі і Африканським Союзом над вивченням досвіду один одного і розвитком його.

З наведеною вище інформації можна зробити висновок, що НАТО ефективно імплементує план «Жінки, мир і безпека» в практичне життя не лише держав-членів організації підлаштовуючи військову справу під гендерно рівні стандарти, проте також відряджає свої радників з гендерних питань до найбільш контроверсійних країн світу, таких як Афганістан та Іран, проте зазначити варто також про обмеженість можливостей організації. Так наприклад, організація не може направити своїх радників з гендерних питань, в держави які хоч і потребують цього проте в них не проводяться миротворчі місії НАТО, як до прикладу це зараз відбувається з Україною.

У висновку варто сказати, що західній країни дійсно є передовими в досягненні гендерної рівності, багато в чому це відбувається за рахунок досить розвинутих міжнародних організацій, які висувають передову рішення та рекомендації для постійного покращення ситуації. До того ж, як було зазначено, всі ці організації активно взаємодіють один з одним та постійно обмінюються досвідом та підтримують ініціативи один одного.

3.2. Близький Схід та Північна Африка як контроверсійні регіони у форматі гендерного чинника

Країни Близького Сходу та Північної Африки, які переважно досліджуються як окремий регіон MENA досить сильно відчули зміни у форматі гендерних перетворень після «Арабської весни». Відтоді поступово зростає залученість жінок до політичної сфери, а також загального мейнстріму у регіоні на захист прав жінок і гендерної рівності.

Невід'ємною частиною цих реформ є прагнення до гендерної рівності та впровадження гендерної справедливості через політику та законодавство¹⁹. Та й загалом, нове століття, та соціальні зрушення, що відбувались в суспільствах по всьому світу, які включали в себе процес демократизації призвели до бажання держав та міжнародних організацій, розробляти нові засоби для ствердження прав людини, а також реалізації основних принципів ООН, які були встановлені для цього тисячоліття.

Важливим аспектом для розуміння контроверсивності регіону MENA саме в форматі гендерного чинника, необхідно виокремити цивілізаційні особливості. Так, важливо зазначити, що ще у XIII ст. як Африка, так і Індія стали великими центрами цієї цивілізації. Ісламська цивілізація дотримується двох основних принципів: єдність Бога і єдність людства.²⁰

Переважно ісламська цивілізація ґрунтується на Корані (як головному Священному писанні для мусульман). Насамперед варто проаналізувати, що саме Коран каже про положення жінок в різних сферах життя. Коран надає чіткі докази того, що жінка повністю прирівнюється до чоловіка в очах Бога в її правах і обов'язках. З точки зору релігійних зобов'язань, таких як щоденні молитви, піст, бідність та паломництво, жінка нічим не відрізняється від чоловіка. У деяких випадках дійсно жінка має певні переваги перед чоловіком. Також Коран засуджує і більшу схильність батьків до своєї дитини-хлопчика, ніж до дівчинки. Кажучи про сімейні відносини, Коран заперечує можливість одружувати дівчат без їх згоди, чи позбавляти їх тих чи інших прав у шлюбі, хоча й зазначає, що «чоловіки є на ступінь вище за жінок». Жінки також мають право на те, аби розірвати шлюб, який вважають невдалим²¹.

---

¹⁹ Women in the Middle East and North Africa: Issues for Congress // Congressional Research Service. 2021. P. 38. URL: <https://sgp.fas.org/crs/mideast/R46423.pdf>

²⁰ Arberry A. J. Aspects of Islamic Civilization. London: Routledge. 2013. P. 12-14.

²¹ Лубська М. В. Коран як головне джерело мусульманського права // Наука. Релігія. Суспільство. 2006. № 2. С. 75.

Іслам декретував право, за яким жінка була позбавлена як до ісламу, так і після нього (ще в цьому столітті) права самостійної власності. Згідно з ісламським законом, право жінки на свої гроші, нерухомість або інше майно повністю визнається. Це право не змінюється, незалежно від того, самотня вона чи заміжня. Вона зберігає свої повні права на купівлю, продаж, іпотеку або оренду будь-якого або всього свого майна. Що стосується права жінки шукати роботу, то слід спочатку констатувати, що іслам розглядає її роль у суспільстві як матері, а дружину як найсвятішу і найважливішу.²²

Говорячи про участь жінок у політичних справах в ісламських країнах, варто відзначити, що Коран майже не обмежує політичні права жінок і надає їм право на вибори та висування на політичні посади, а також не виключає їх участь у державних справах. Крім того, в Корані та ісламських історичних записах є приклади жінок, які активно брали участь у серйозних державних питаннях і навіть сперечалися з пророком²³.

Проте не дивлячись на досить гарне, положення жінок в суспільстві згідно Корану, країни ісламської цивілізації, все ще визначаються представниками більш демократичних держав, як повністю архаїчними та несправедливими по відношенню до жінок. Дійсно, патріархальне суспільство арабського світу диктує жінкам моделі поведінки та мислення, нав'язані системою цінностей, заснованою не тільки Кораном, як священним писанням, а й на багаторічних традиціях²⁴.

Таким чином, враховуючи релігійні особливості регіону, а також жагу певних країн регіону стати більш демократичними та інтегруватись в співтовариство розвинених країн, важливо виокремити регіональні організації

---

²² Там само. С. 75.

²³ Резван Ю. Коран як символ верховної влади // Народна творчість та етнологія. 2013. № 4. Липень. С. 59.

²⁴ Тихоненко І., Кириченко Є. Розвиток багатостороннього міждержавного співробітництва щодо гендерних питань на Близькому Сході (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) // Консенсус. Міжнародні відносини. 2023. №1. С.143. URL: <https://konsensus.net.ua/index.php/konsensus/article/view/51/46>

цього регіону, їх співробітництво саме в гендерній сфері. Серед найбільш впливових організацій варто виокремити: Лігу арабських держав, Арабську жіночу організацію та Африканський союз.

Однією з платформ, яка сприяє досягненню гендерної рівності в регіоні, є Ліга арабських держав. Вона була заснована у 1945 р. і налічує 21 країну-члена. Ліга арабських держав була сформована на основі арабського націоналізму, який об'єднав новостворені держави в інституцію, побудовану на етнонаціональній ідентичності. Організація виконує численні важливі функції в політичній, економічній та гуманітарній сферах. Згідно зі статутом Ліги арабських держав, її метою є зміцнення відносин між державами-членами, координація їхньої політики з метою досягнення співпраці та захист їх незалежності та суверенітету²⁵. Організація також займається загальними питаннями та інтересами арабських країн.

Ліга арабських держав активно працює над розширенням політичних прав та можливостей жінок. Після закінчення Арабської весни вона приділила особливу увагу цьому питанню і впроваджує регіональні договори в уряди своїх країн-членів для підтримки цієї мети:

- Арабська хартія прав людини – підписана у 2004 р. через посередництво Постійної арабської комісії з прав людини. Цей договір є унікальним, оскільки пропагує позитивну гендерну дискримінацію в рамках ісламської правової бази. Основною метою арабських держав і суспільства є забезпечення захисту сім'ї та заборона всіх форм насильства, зокрема насильства проти жінок і дітей²⁶.

---

²⁵ Charter of the League of Arab state // International Relations and Security Network. 1945. March 22. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/125350/8005_arableaguecharter.pdf

²⁶ The League of Arab States Human Rights Standards and Mechanisms: Towards further Civil Society Engagement // Open Society Foundations and Cairo Institute for Human Rights Studies. 2015. P. 92-95. URL: <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/league-arab-states-manual-20151125.pdf>

- Регіональна стратегія «Захист арабських жінок: мир і безпека» – прийнята в рамках організації в 2012 р.. Проте, ця стратегія, як одна з перших прийнятих в цій сфері була досить вузькою та недалекоглядною, адже в більшості зосереджувалась на жінках, які безпосередньо постраждали від конфлікту.²⁷

- Каїрська декларація – прийнята на зустрічі високого рівня в Каїрі, прийнята в 2014 р., яка забезпечувала основу для просування прав і статусу жінок в арабському світі, і зачіпає питання насильства над жінками та питання репродуктивного здоров'я.²⁸

Ратифікація наступних міжнародних документів між міжнародною організацією та державами-учасницями також сприяє підтвердженню рівних прав жінок і чоловіків. Один з найважливіших документів є порядок денний сталого розвитку до 2030 р., який був розроблений під час конференції ООН зі сталого розвитку Ріо+20 у 2012 р. Цей порядок спрямований на боротьбу з бідністю і зміцнення мирних ініціатив, а також встановлює цілі, що стосуються припинення всіх форм дискримінації проти жінок і дівчат, усунення насильства щодо них у державній і приватній сферах, відмову від шкідливих практик, визнання важливості домашньої праці, забезпечення участі жінок у політичному та економічному житті, а також гарантування сексуального та репродуктивного здоров'я згідно з Програмою дій Міжнародної конференції з народонаселення та розвитку.

Ліга арабських держав ратифікувала такі міжнародні договори, як Міжнародна конвенція про громадянські та політичні права (1966 р.)²⁹ та,

---

²⁷ Executive Action Plan «Protection of Arab Women: Peace and Security» 2015-2030 // UN Women: official site. 2015. September 13. P. 19 URL: <http://1325naps.peacewomen.org/wp-content/uploads/2021/08/RAP-2015-2030-LAS.pdf>

²⁸ Cairo Declaration on Human Rights in Islam // University of Minnesota. 2014. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/instree/cairodeclaration.html>

²⁹ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Пакт ООН від 16.12.1966 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

Соціальні та культурні права (1966 р.)³⁰. Усі країни-учасниці ЛАД ратифікували Конвенцію про права дитини (1989 р.)³¹. Важливим рамковим міжнародним договором стала Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації, щодо жінок³².

Завдяки прийнятим документам та деклараціям, Ліга арабських держав впровадила комплексну гендерну політику, яка підтримує урахування гендерної проблематики та розширення прав і можливостей жінок і дівчат у регіоні. Позитивною є також висока рівень координації між Лігою арабських держав та різними структурами ООН, такими як ООН-жінки, ESCWA, UNFIA та іншими. Проте, незважаючи на розроблені документи, нові закони та реформи не завжди ефективно втілюються в життя суспільства даного регіону через структуру Ліги арабських держав. Ця структура, відповідно до свого статуту, орієнтується на уряди держав-членів та їх суверенітет у прийнятті рішень. Іншими словами, зміни та концепції, які містяться в зазначених документах, не можуть бути реалізовані без належного бажання голів держав та їх урядів. Структура Ліги арабських держав обмежує участь правозахисних організацій та інших представників громадянського суспільства, оскільки їх можливість брати участь у процесах Ліги обмежена статусом спостерігача.³³

Так, в 2000 р., під егідою Ліги арабських держав було створено Організацію арабських жінок (AWO), на основі рішення Каїрської декларації³⁴, прийнятої

³⁰ Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: Пакт ООН від 16.12.1966 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

³¹ Конвенція про права дитини : Конвенція ООН від 20.11.1989 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

³² Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 18.12.1979 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text

³³ Тихоненко І., Кириченко Є. Розвиток багатостороннього міждержавного співробітництва щодо гендерних питань на Близькому Сході... С. 146-147.

³⁴ Cairo declaration // LAS: official site. 2000. P. 12. URL: http://aei.pitt.edu/45278/1/Cairo_summit_2000.pdf

Першим арабським жіночим самітом, який відбувся в Каїрі в листопаді 2000 р. у відповідь на заклик пані Сюзанні Мубарак, першої леді Єгипту, і була спільно організована Національною радою жінок Єгипту, Фондом Харірі в Лівані та Лігою арабських держав.

З моменту свого створення в березні 2003 р., організація притримуються таких цілей, як:

- Розширення прав і можливостей арабських жінок і розвиток їх потенціалу для сприяння прогресу арабських суспільств;
- Підвищення обізнаності про необхідність залучення жінок як рівноправних партнерів до суспільного розвитку;
- Координація зусиль арабських держав з метою сприяння розширенню прав і можливостей жінок і підвищенню обізнаності про їх життєво важливу роль у суспільстві³⁵.

Таким чином, організація сприяє посиленню ролі жінок в політичній та економічній сферах, створенню програм безпеки та мирного співіснування, подоланню жорстокого поводження з жінками, та допомозі жінок здобувати освіту та вносити свій вклад в розвиток суспільства³⁶.

Для досягнення наступних цілей АВО започатковує власну програму:

- «Survey Studeis Project» спрямований на дослідження проектів і програм, спрямованих на жінок у сферах інтересів АВО в державах-членах. В рамках проекту організація робить наголос на сферах освіти, охорони здоров'я, економіки та ЗМІ, та має на меті публікацію щорічних звітів, в якому обговорюється причини успіху та елементи невдачі жіночних проектів.

³⁵ Report on AWO participation in the work of high-level political forum on Sustainable Development // AWO: official site. 2016. P. 9-10. URL: <http://www.arabwomenorg.org/MediaFiles/Publications/PDFs/HLPF.pdf>

³⁶ Muhamad O. Handbook of Arab Women and Arab Spring: challenges and opportunities. London: Routledge. 2001. P. 10-12.

- Проект заохочення жіночих досліджень та художніх інновацій – за мету спонукати науковців, дослідників та медіа-персонал до більш чутливої реакції на проблеми жінок і включення їх у свої наукові дисертації, теоретичні та прикладні дослідження. Для досягнення цієї мети організація використовує навчальні курси, публікації, присвячені гендерній проблематиці, а також надає гранти та нагороди для досліджень.

- Програма «ЗМІ та підтримка жінок» включає кілька проектів, спрямованих на розробку політики для арабських засобів масової інформації, щоб підкреслити ключову роль жінок у їх внеску, досягненнях та впливі на зміну соціальної культури.

- Програма «Звернення до міжнародної спільноти» має на меті встановлення зв'язків та діалогу з іншими культурами щодо питань жінок, з метою збагачення досвіду та обміну ним, а також для передачі балансованого та точного зображення арабських жінок світу. Для досягнення цієї мети Арабська організація жінок проводить лекції про арабських жінок і організовує симпозиуми з участю експертів.

- Програма «Молодь» – спрямована на активізацію молоді у підвищенні статусу арабських жінок. Вона включає організацію діалогових зустрічей, на яких збираються молоді арабські чоловіки та жінки для обговорення проблем, що стосуються арабських жінок, та пошуку шляхів їх вирішення. Діяльність цієї програми також охоплює організацію навчальних курсів для молоді у різних сферах та їх практичне застосування.³⁷

Важливим інструментом цієї організації стали конференції, перша з яких була проведена в 2006 р. в Королівстві Бахрейн, під егідою першої леді, в результаті якого було прийнято стратегічний документ, щодо покращення

---

³⁷ The implementation of UNSCR 1325 in the Arab States: taking stock and moving forward // iKnow politics: інформ.портал. 2016. February. P. 9. URL: https://iknowpolitics.org/sites/default/files/consolidated_reply_ikp_e-discussion_unscr_1325_arab_region_en.pdf

становища арабських жінок та рекомендації щодо покращення становища жінок³⁸. Важливість цих самітів визначається нагальною потребою визначити дії, вжиті кожною арабською державою окремо для виконання вищезазначених рекомендацій. Існує також необхідність визначити програми/проекти, прийняті кожною державою у цьому відношенні, щоб визнати успіх, досягнутий у виконанні рекомендацій, і фактори, які сприяли цьому успіху. Нарешті, визначити рекомендації, які не були активовані та чому, а також проекти, які не змогли реалізувати рекомендації та причини невдачі. Крім цього, офіційні представники AWO підтримують діяльність її країн-членів в просуванні гендерної рівності, так дипломат М. Таллаві привітала рішення Саудівської Аравії надати можливість жінкам отримувати водійські посвідчення, та керувати автомобілями, що на її думку є важливим для всього регіону³⁹.

Конференції проводяться з певною періодичністю у різних країнах і мають різні цілі. Остання восьма конференція відбулася у 2021 році під головуванням першої леді Лівану. Назва конференції була «Арабські жінки та культурні виклики»⁴⁰, і вона зосереджувалась на проблемах, які стикаються жінки з культурного погляду, враховуючи закорінені в суспільній культурі стереотипи. Конференція також висвітлювала роль державної політики, правових та економічних рамок у боротьбі зі стереотипною культурою та надавала рекомендації щодо допомоги жінкам подолати обмежувальний вплив традиційної культури⁴¹..

---

³⁸ Achievements and Challenges under the Auspices of Her Highness Sheikha Sabeeka Bint Ibrahim Al Khalifa // AWO: official site. 2006. November 15. URL: <http://english.arabwomenorg.org/ConferenceDetails.aspx?ID=1>

³⁹ Egyptians welcome decree allowing women to drive in Saudi Arabia // Arab news: official site. 2017. September 27. URL: <https://www.arabnews.com/node/1168451/middle-east>

⁴⁰ Recommendations of the Eighth General Conference of the Arab Women Organization «Arab women and cultural challenges». 2021. 23-25 February // AWO: official site. 2021. P. 4. URL: http://www.arabwomenorg.org/uploads/AWO_8th_Conference_Recommendations.pdf

⁴¹ Тихоненко І., Кириченко Є. Розвиток багатостороннього міждержавного співробітництва щодо гендерних питань на Близькому Сході... С.148.

Країни регіону MENA співпрацюють через дві ключові регіональні організації – Африканський Союз та Лігу арабських держав. Головними цілями цієї співпраці є сприяння демократичним принципам та інститутам, забезпечення участі населення та належного управління, а також забезпечення ефективної участі жінок у процесі прийняття рішень, зокрема в політичній, економічній та соціально-культурних сферах.

Започаткування формальних та інституційних відносин між Африкою та арабським світом відбулося у 1970-х рр., після першого Африка-арабського саміту, скликаного в березні 1977 р. в Каїрі. Саміт став свідком створення кількох інституцій для співпраці в різних сферах. Протягом останніх чотирьох десятиліть було докладено значних зусиль для активізації афро-арабського співробітництва в економічній, фінансовій та культурній сферах. Арабські двосторонні та багатосторонні установи допомоги, включаючи Арабський банк економічного розвитку в Африка році (BADEA), надають економічну, фінансову та технічну підтримку африканським країнам.

Під час проведення Другого афро-арабського саміту в Лівії в 2010 р. стало очевидним, що необхідно негайно активізувати зусилля для розробки стратегії арабо-африканського партнерства, спрямованої на вирішення проблем, пов'язаних з глобалізацією. На саміті було ухвалено «Документ стратегічного партнерства» та спільний «План дій з афро-арабського співробітництва на 2011-2016 роки». Важливим моментом на цьому саміті було звернення президента Комісії Африканського Союзу до арабських країн з проханням надати допомогу Африці у подоланні економічного та соціального відставання.⁴²

У рамках цієї організації також відбувся третій африкансько-арабський саміт, на якому зібралися понад 60 глав держав і урядів, а також делегації з Африки та арабського регіону. Заходи відбулися з 19 по 20 листопада 2013 р. в

---

⁴² AFRICA/LIBYA - Arab-African Summit opened, the second after 33 years // Agenzia fides: інформаційне агентство Ватикану. 2010. October 11. URL: <http://www.fides.org/en/news/27581>

Кувейті і стали вирішальним етапом п'ятирічного періоду реалізації плану дій на п'ять років (2011-2016 рр.), який був узгоджений на попередньому саміті партнерства в Сірте, Лівія, у 2010 р. Цей саміт став важливою можливістю визначити майбутній напрямок партнерства, яке перебувало в спокої після його створення в 1977 році й було реанімоване на саміті в Сірте в 2010 році. На цьому саміті була прийнята нова стратегія партнерства та спільний план дій⁴³.

Саме цей план дій акцентує на бажанні обох регіонів здійснити демократичні перетворення та забезпечити економічну та політичну рівність для всіх громадян. Він також спрямований на захист жінок, що постраждали внаслідок криз та конфліктів в Сомалі, Судані, Південному Судані та арабо-ізраїльському конфлікті⁴⁴.

На четвертому арабо-африканському саміті, який проходив в 2016 р. в Маладо, також було прийнято спільний план та програму, що мали на меті посилити спільні зусилля та дію арабських та африканських країн в економічному, соціальному та культурному плані, кінцевим документом стала «Декларація Малабо»⁴⁵. За цим документом було створено афро-арабську робочу групу з соціального розвитку, яка мала посилити співпрацю в рамках Плану сталого розвитку до 2030 р.⁴⁶, а саме сприяти співпраці у сфері прав жінок і гендерної рівності, а також розвивати потенціал і розширювати можливості молоді та жінок. На цьому саміті також пролунала важлива заява від міністра закордонних справ Еритреї, який зауважив про необхідність прискорити

---

⁴³ Africa-Arab Partnership Strategy // Arab Bank for Economic Development in Africa: official site. 2010. October 10. URL: https://www.badea.org/Portal/Document_Repository/123/1_Res2.pdf

⁴⁴ Third Africa arab summit point to first successful steps on road to development and agrees on ambitious plans for future cooperation // African Union: official site. 2016 P.3. URL: https://au.int/sites/default/files/pressreleases/27497-pr-kuwait_summit_feature_2.pdf

⁴⁵ Malabo declaration // African Union: official site. 2016. November 23. URL: https://au.int/sites/default/files/documents/37754-doc-4th_africa_arab_declaraiion.pdf

⁴⁶ Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development № A/RES/70/1. // UN: official site. 2015. September 25. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>.

досягнення цілей сталого розвитку, за допомогою використання об'єднаних економічних та людських ресурсів⁴⁷.

На наступних самітах цих регіонів, на жаль, не було висвітлено питання гендерної рівності, і учасники організацій більше зосереджувалися на нагальних питаннях, таких як забезпечення миру в регіонах, розвиток торгівлі та економічної співпраці, а також знаходження шляхів подолання кризи COVID-19.

Регіони також підтримують комунікації в рамках інших міжнародних організацій, а також міжнародних конференцій Міжрегіональний діалог щодо демократії⁴⁸. Багато проблем, пов'язаних із темами гендерної рівності та розширення політичних прав і можливостей жінок, виходять за межі національних кордонів. Зміцнення міжрегіонального взаємозв'язку створює важливі платформи для обміну, ефективного обміну знаннями та кращого розуміння основних причин прогресу та регресу в участі жінок у політичному житті⁴⁹.

Тобто, регіон Близького Сходу та Північної Африки має низку механізмів щодо реалізації багатостороннього співробітництва з гендерних питань. Однак перевага патріархальної системи та релігійний чинник дещо пригальмовують ефективність такої взаємодії.

---

⁴⁷ 4th Africa – Arab Summit: Eritrea's Statement // Tesfa news: official site. 2016. November 26. URL: <https://tesfanews.net/4th-africa-arab-summit-eritrea-statement/>

⁴⁸ Communiqué: Inter-Regional Dialogue on Democracy // International idea: інтернет журнал. 2015. October 16. URL: <https://www.idea.int/news-media/news/communique-inter-regional-dialogue-democracy%2%A0>

⁴⁹ Тихоненко І., Кириченко Є. Розвиток багатостороннього міждержавного співробітництва щодо гендерних питань на Близькому Сході (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) // Консенсус. Міжнародні відносини. 2023. №1. С.149-150. URL: <https://konsensus.net.ua/index.php/konsensus/article/view/51/46>

3.3. Багатостороння взаємодія з гендерних питань на регіональному рівні як інструмент подолання міжцивілізаційних розломів у сучасному світі

З моменту виникнення ісламу в сьомому столітті між Європою та ісламським світом існує безперервна взаємодія. Найбільш глибоким і з найбільшим ефектом була взаємодія між християнством та ісламом на Близькому Сході і Півночі Африка, тобто арабським ісламом.

Якщо західна цивілізація є синонімом Сполучених Штатів Америки (США) та Європейського Союзу, то ісламська цивілізація обов'язково ідентична пророку Мухаммеду, який розпочав ісламську цивілізацію, побудувавши мечеть Набаві в Медіні 1439 р. Щодо західного світу, у 13 американсько-британських колоніях Е. Бенезет у 1775 р. заснував Правозахисну організацію (НАМ) для скасування рабства. У Декларації незалежності 1776 р. Томас Джефферсон заявив, що «права людини притаманні всьому людству». У 622 р. пророк Мухаммед сформулював 47 статей, написаних у Статуті/Конституції Медіни, і став феноменальним продуктом ісламської цивілізації. Цей документ встановлює низку прав і обов'язків, які містять благородні цінності прав людини, справедливості, рівності, взаємної поваги між конфесіями тощо. Таким чином суспільство Медіни перетворилося на спільноту. Тому, ісламська та західна цивілізації мають схожу основу, однакові благородні цінності та дух, тобто «Мир»⁵⁰.

Проте відносини між мусульманським світом і християнством були дуже складними і заплутаними протягом всієї його історії. У певних конотаціях іслам асоціюється зі східним світом, тоді як християнство асоціюється із західним світом. Протягом історії відбулися дві великі світові трагедії між ісламською цивілізацією, Європою та Заходом, де вони займали протилежні та ворожі позиції. По-перше, епоха хрестових походів Священна війна з 1095 по 1291 р. У цій війні беруть участь три авраамічні релігії: іслам, християнство та іудаїзм.

⁵⁰ Arberry A. J. Aspects of Islamic Civilization. London: Routledge. 2013. P. 130-133.

Хоча ця війна лише історія, але нерідко романтика війни часто відроджується, як розпалювач почуття образи серед прихильників цих релігій⁵¹. По-друге, трагедія у Всесвітньому торговому центрі 11 вересня 2001 р.. Після нападу на Всесвітній торговий центр 11 вересня Сполучені Штати оголосили війну проти терористів (війну з терором). Парадоксальна трагедія Всесвітнього торгового центру 11 вересня є прикладом зіткнень, які відбуваються між релігіями і, здається, пов'язані з ідеологією хрестових походів або навіть прямо названі «хрестовим походом тисячоліття»⁵².

Співвідношення та коливання ісламського та західного значень часто спричинені ідеологічними чи релігійними проблемами, а потім поширюються на інші сфери. Іслам розуміється як релігія та цивілізація, що надає свіжого забарвлення різноманітним ідеологічним, економічним, політичним, соціальним, культурним тощо. У той час як Захід несе світсько-ліберальну ідеологію, представлену Сполученими Штатами, Ізраїлем та його союзниками, в даному випадку західно-християнським і західно-єврейським. Ф. Фукуяма припускає, що ісламські вчення лише заважатимуть і обмежуватимуть поширення секулярно-ліберальної ідеології⁵³.

Цивілізація зазвичай визначається як розвинений стан людського суспільства, що містить високорозвинені форми правління, культури, промисловості та загальних соціальних норм. Проте в міжнародних відносинах

---

⁵¹ Banitalebi M., Yusoff K. The Impact of Islamic Civilization and Culture in Europe During the Crusades//Word Journal of Islamic History and Civilization. 2012. № 2. P. 185-187. URL: https://www.muslim-library.com/dl/books/English_The_Impact_of_Islamic_Civilization_and_Culture_in_Europe_During_the_Crusades.pdf

⁵² Zayati N. EU Development Cooperation in MENA. Mainstreaming Gender in Media Development. Malmö: Malmö University. 2022. P. 36. URL: <https://mau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1742080/FULLTEXT01.pdf>

⁵³ Boediman P. Civilization relationship of Islam, West and Europe: Potential Civilization Dialogue «Peace Communication Model»//International Journal of Recent Technology and Engineering. 2019. Vol. 8. P. 800-805. URL: <https://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i2S4/B11610782S419.pdf>

термін цивілізація, застосовується в роботі С. Гантінгтона «Зіткнення цивілізацій», в цій роботі дослідник висуває твердження, що культура має велике значення в побудові держави, він робить висновок, що сучасні цінності в різних суспільствах залежать від шляху, відображаючи давню спадщину, пов'язану з основними «цивілізаціями». Поняття цивілізації він розглядає як спільні об'єктивні елементи, такі як мова, історія, релігія, звичаї інститути а також суб'єктивна самоідентифікація людей, за допомогою релігії виділяється регіональні підрозділи всередині основних світових релігій (Додаток D).⁵⁴

Так само С. Гантінгтон наводить декілька факторів які призвели до зіткнення цивілізацій між ісламом і Заходом: По-перше, швидке зростання мусульманського населення з одного боку спричинило спалах безробіття та заохочені діти та молодь стати членами ісламістів. По-друге, підйом ісламу дає мусульманам нову віру в характер і шляхетність цивілізації та її цінності порівняно із західними цінностями. По-третє, одночасні спроби Заходу пропагувати свої цінності та інститути, підтримувати перевагу своїх військових та економічних сил, а також втручатися в ісламський світ, призвели до обурення серед мусульман. По-четверте, крах комунізму став причиною переконання спільним ворогом між ісламом і Заходом і забути своє минуле. По-п'яте, стосунки між мусульманами та західними людьми сприяють появі почуття ідентичності та того, як розрізнити один одного⁵⁵.

Серед практичних прикладів зіткнення західної та ісламської цивілізації варто навести наступні (Додаток А):

1. Тероризм і екстремізм: атаки 11 вересня в Сполучених Штатах і наступні терористичні атаки ісламістських екстремістських угруповань посилили уявлення про цивілізаційний розкол між Заходом та ісламом. Ці акти насильства

---

⁵⁴ Хантінгтон С. Столкновение цивилизаций. Москва: АСТ. 2005. С. 36.

⁵⁵ Там же. С. 78-83.

розглядаються як напад на західні цінності та спосіб життя, що призвело до негативної реакції проти мусульман та ісламофобії в деяких західних країнах.

2. Політична напруженість: між Заходом та ісламськими країнами виникла політична напруженість через такі питання, як права людини, демократія та зовнішня політика. Наприклад, вторгнення Сполучених Штатів та їхніх союзників до Іраку у 2003 р. було розцінено багатьма мусульманами як напад Заходу на їхній суверенітет та ідентичність, що призвело до антизахідних настроїв у регіоні.

3. Культурні зіткнення: Культурні відмінності між Заходом та ісламськими суспільствами також сприяли сприйняттю цивілізаційного розколу. Наприклад, суперечки щодо носіння хіджабу та паранджі в західних країнах або публікація в європейських газетах карикатур із зображенням пророка Мухаммеда призвели до напруженості та протестів⁵⁶.

Однак важливо зазначити, що ці приклади не представляють вичерпного чи остаточного опису відносин між Заходом та ісламом. Є також багато прикладів співпраці, діалогу та спільних цінностей між ними, і важливо також зосередитися на цих аспектах, щоб сприяти взаєморозумінню та повазі.

Цивілізаційний діалог включає між собою цивілізації в одній країні або різних країнах. Основною метою цивілізаційного діалогу є: 1) обмін культурними цінностями для збагачення та засвоєння моральних посилів; 2) відносини трансакційного мутуалізму як у сфері економіки, так і в бізнесі; 3) обговорювати конфлікти та війни, які виникають, щоб знайти найкраще рішення між сторонами конфлікту. Основною місією цивілізаційного діалогу є створення миру між людьми у світі шляхом сприяння мирному спілкуванню.

---

⁵⁶ Shamis A. Islam and the West: Recognition, Reconciling, Co-existence or Collision // Global policy. 2017. June 20. URL: <https://www.globalpolicyjournal.com/blog/20/06/2017/islam-and-west-recognition-reconciling-co-existence-or-collision>

На сьогоднішній день такий цивілізаційний діалог, реалізується завдяки мобілізації та міграції своїх прихильників, ці дві релігійні громади справді поширилися в регіоні та світі, а міжнародні організації докладають все більше і більше зусиль для зближення цих цивілізацій⁵⁷.

Так наприклад, європейсько-арабське партнерство розпочалось з того часу як більшість арабських країн здобули незалежність, але воно характеризувалось певною нестабільністю оскільки ЄС до певного часу ніколи не проводив саміт глав держав та урядів з представниками арабських країн. Першим кроком до співпраці став євро-арабський діалог (1974-1989 рр.), створений за участю міністрів закордонних справ Франції та Кувейту, звісно така співпраця спершу існувала для вирішення арабо-ізраїльського конфлікту, і вона ж була завершена через початок війни в Перській затоці в 1990 р. З того часу євро-арабське співробітництво велось шляхом структурованого діалогу посиленого інституціями ЄС і Секретаріатом Ліги арабських держав. Лише в 2007 р. на 19-тому саміті ЛАД було прийнято рішення продовжувати зусилля і контакти з головуванням в Раді ЄС і Європейською комісією для розвитку колективних арабо-європейських відносин. Вже в лютому 2008 р., на Мальті було проведено першу міністерську зустріч ЄС-ЛАД⁵⁸.

З 2008 р., в рамках цього співробітництва було започатковано Євро-арабське молодіжне співробітництво яка складалась з підтримки діалогу між молодіжними організаціями та інституціями, що займаються молодіжною політикою. У квітні 2009 р. обидві установи спільно організували навчальний

---

⁵⁷ Boediman P. Civilization relationship of Islam, West and Europe: Potential Civilization Dialogue «Peace Communication Model» // International Journal of Recent Technology and Engineering. 2019. Vol. 8. July. P. 805-807. URL: <https://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i2S4/B11610782S419.pdf>

⁵⁸ Albinyana R., Fernandez F. From the Euro-Arab. Dialogue to a Euro-Arab Summit: Revamping the EU-Arab Partnership // IEMed. P. 255. 2018. URL: <https://www.iemed.org/wp-content/uploads/2021/01/From-the-Euro-Arab-Dialogue-to-a-Euro-Arab-Summit-Revamping-the-EU-Arab-Partnership.pdf>

курс для молодіжних лідерів у Європейському молодіжному центрі Будапешта, що призвело до подальшої співпраці в рамках Євро-арабської молодіжної конференції в Тунісі та Італії в 2010 р.. З того часу діяльність була зосереджена на Євро-арабських молодіжних форумах та навчальних курсах з освіти в області прав людини та участі молоді, в тому числі й участі жінок⁵⁹.

Також у листопаді 2020 р. ЄС оголосив про свій новий План дій із гендерних питань (GAP) III на 2021-2025 рр. на підтримку гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок через усі свої зовнішні дії, зокрема в регіоні MENA. Ця нова гендерна стратегія є частиною новонародженого інструменту ЄС, Інструменту сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва (NDICI), який набув чинності 14 червня 2021 р.⁶⁰. Відомий також як Глобальна Європа, він втілює «свіжий» погляд на розвиток співпраці як динамічний процес, у якому бенефіціари відіграють активну роль у впливі на плани донорів та беруть участь у прийнятті рішень, пов'язаних із усіма його діями, включаючи розвиток ЗМІ.

Загалом, термін «розвиток ЗМІ» з'явився в 1989 р. після падіння Берлінської стіни коли відбулось раптове збільшення коштів іноземної допомоги спрямованих на засоби масової інформації для перетворення медіа-секторів на більш демократичний. І саме цей метод був обраний Європейським Союзом для перетворень в регіоні MENA.

Серед діяльності ЄС в регіоні MENA саме в сфері медіа, варто вказати про такі ініціативи:

– у 2004 р. ЄС профінансував національну трирічну програму підготовки журналістів.

---

⁵⁹ Beck M. The Arab League: A New Policy Approach in the Making? // Syddansk Universite: Center for Mellemøststudier. April 2013. P. 8-16. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/50688151.pdf>

⁶⁰ Otte M. The EU-MENA partnership: time for a rest//Security policy brief. 2021. February. № 135. P. 1-4. URL: <http://aei.pitt.edu/103658/1/SPB135.pdf>

- у 2014 р. ЄС оголосив про свою регіональну програму під назвою «MED Media» для підтримки онлайн-ЗМІ та галузевих реформ у цьому секторі.
- у 2015 р. ЄС запровадив ще одну регіональну програму (включно з Тунісом, Алжиром і Марокко) для навчання та застосування етичного кодексу преси в Магрибі;
- у березні 2020 р. ЄС опублікував оголошення про тендер, в якому оголосив про свій намір розпочати новий тренінг за підтримки туніських ЗМІ⁶¹.

Також варто зауважити про існування партнерства Європейського Союзу та Африканського Союзу, яке було започатковано у 2000 р. на першому саміті Африки-ЄС у Каїрі. Партнерство здійснюється в рамках самітів глав держав ЄС-АС, який традиційно відбувається кожні три роки, а також міністерськими зустрічами які відбуваються для обміну думками, підбиттями підсумків зобов'язань та просування співпраці в тих чи інших сферах, і міжпарламентськими засіданнями, останнє з яких відбулось в 2022 р.⁶².

В рамках цього партнерства існує також діалог з прав людини, на якому також обговорювались права жінок та питання гендерної рівності, в рамках цього діалогу обидві сторони домовились тісно співпрацювати зі своїми державами-членами для запобігання та ліквідації сексуального та гендерного насильства, включаючи домашнє насильство. Обидві сторони визнали, що стратегія АС щодо гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, «Гендерний план дій ЄС III» та Африканська опора ініціативи «У центрі уваги» спрямовують дії на рівні країни. Обидві сторони нагадали про важливість ратифікації,

---

⁶¹ Zayati N. EU Development Cooperation in MENA. Mainstreaming Gender in Media Development // Malmö: Malmö University. 2022. P. 25 URL: <https://mau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1742080/FULLTEXT01.pdf>

⁶² Кудрявцева Е. В., Степанов А. В. Гендерная политика в странах Ближнего Востока и Северной Африки после событий «арабской весны» // Вестник КазНУ. Серия философия. Серия культурология. Серия политология. 2012. № 3. С. 48-53. URL: <http://rmebrk.kz/journals/1039/99072.pdf#page=48>

одомашнення та впровадження Мапутського протоколу про права жінок у Африка році⁶³.

Феміністична політика НАТО впроваджена більш ніж 15 р. тому, під назвою Жінки, мир і безпека також вплинула на їх взаємодію з регіоном MENA, адже між НАТО та регіонам MENA існує Середземноморський діалог, а також Стамбульська ініціатива співпраці, однак з огляду на те, що НАТО є військовою організацією більшість цілей цих ініціатив мають на меті розбудову оборонного та безпекового потенціалу.

Також НАТО підтримує співпрацю з Африканським Союзом з 2005 р. за трьома основними напрямками: оперативне забезпечення; підтримка навчання; та структурна допомога, поряд із зв'язковою та координаційною діяльністю⁶⁴. Таким чином, можна зазначити про високий рівень взаємодії НАТО з країнами регіону MENA, проте як вже було зазначено військове направлення Альянсу маже не допускає розгляд саме гендерних питань у двосторонніх відносинах, хоча організація й намагається втілити свій план «Жінки, мир і безпека» в регіоні, так наприклад в 2022 р. було проведено захід НАТО «Жінки-посередники і миротворці в регіоні MENA: Використання лідерства»⁶⁵.

Рада Європи також має певні взаємовідносини з регіоном MENA, що здійснюється в рамках Політики щодо сусідніх регіонів, що була ухвалена на стамбульській сесії в травні 2011 р..

Політика Ради Європи щодо сусідніх регіонів спрямована, перш за все, на розширення співробітництва за межі континенту та на розвиток спільного

---

⁶³ 17th AU-EU Human Rights Dialogue Joint Communique // European Union: official site. 2021. November 11. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/african-union-au/17th-au-eu-human-rights-dialogue-joint-communique_en

⁶⁴ Cooperation with the African Union // NATO: official site. 2023. April 24. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8191.htm?

⁶⁵ NATO and civil society: What NATO can learn from women in the Middle East and North Africa // NATO: official site. 2022. October 7. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_206998.htm?selectedLocale=en

правового простору, заснованого на цінностях та інструментах Ради Європи, з метою сприяння стабільності та демократичній безпеці як Європи, так і сусідніх регіонів. Політика спрямована на розширення співробітництва за межі континенту і, зокрема, на розвиток спільного правового простору, заснованого на цінностях та інструментах Ради Європи, з метою сприяння стабільності та демократичній безпеці як Європи, так і сусідніх регіонів.

Відповідно до «Стамбульських параметрів» 2011 р., політика (потенційно) охоплює 15 країн, а саме: 5 країн Північної Африка: Алжир, Єгипет, Лівія, Марокко і Туніс; 5 країн Близького Сходу: Ізраїль, Йорданія, Ліван, Сирія та Палестина; 5 країн Центральної Азії: Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Туркменістан і Узбекистан⁶⁶.

Особливо активно РЄ розвивала сусідські відносини з Марокко та Тунісом. Співробітництво було започатковане в 2012 р. та постійно консолідується та розширюється. Зокрема, у 2019 р. та 2020 р. відбулося розширення спільного правового простору шляхом приєднання до більшої кількості конвенцій Ради Європи, що є однією з цілей партнерства. Інституційні відносини також були зміцнені завдяки статусу Конгресу «Партнер місцевої демократії», наданого обом країнам у 2019 р.. Також продовжився технічний діалог з міжурядовими експертними комітетами, зокрема Комісією з питань гендерної рівності (GEC), Європейським комітетом з проблем злочинності (CDPC) та Комітетом експертів з питань функціонування Європейських конвенцій про співробітництво у кримінальних справах (PC-OC)⁶⁷.

Загалом, можна сказати що діяльність Ради Європи в регіоні MENA пов'язана не лише з відслідковуванням не порушення прав людей, а й з

---

⁶⁶ Council of Europe policy towards neighbouring regions // Council of Europe: official site. 2020. URL: <https://www.coe.int/en/web/programmes/neighbourhood-cooperation>

⁶⁷ Report on the implementation of the Policy of the Council of Europe towards neighbouring regions // Council of Europe: official site. 2020. November 4. URL: https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a02651

навчальними тренінгами та освітніми сесіями, що мають на меті надати широкій громадськості точні відомості, щодо переваг Стамбульської конвенції, та можливості покращити положення жінок в регіоні.

Не менш важливою є також взаємодія ООН та регіону MENA саме в контексті виконання країнами регіону Резолюції 1325. Адже саме в цьому регіоні безпека жінок все ще залишається досить суперечливою, а уряди держав витісняють цю проблему з кола актуальних через інші існуючі в регіоні проблеми. Звернути увагу варто також на інструменти якими керується ООН для забезпечення співпраці та координації всієї системи Організації Об'єднаних Націй у виконанні резолюції Ради Безпеки Міжвідомча мережа з питань жінок та гендерної рівності створила Міжвідомчу робочу групу з питань жінок, миру та безпеки, яку очолює Спеціальний радник з гендерних питань та просування жінок. Проте в арабському регіоні лише три країни розробили національні плани дій для виконання резолюції РБ ООН 1325. Успішним прикладом є Ірак, який ухвалив свій НПД у лютому 2014 р. Палестина та Йорданія, підготували свої відповідні плани, але офіційно не прийняли їх. Як заявила Національна комісія у справах жінок Йорданії (JNCW), його ухвалення було скомпрометовано через обмежені зусилля з підвищення обізнаності та відсутність участі місцевого населення в процесі розробки. Проект розглядався урядом Йорданії протягом трьох років. Також, JNCW працювала з ООН Жінки в Йорданії для виконання Резолюції РБ ООН 1325 шляхом розробки та прийняття нового НПД з 2015 р.⁶⁸.

На регіональному рівні ЛАД висунула регіональну стратегію щодо просування порядку денного ЖМБ, включаючи регіональний план дій для виконання всіх резолюцій РБ ООН, пов'язаних з цим порядком денним. ЛАД

---

⁶⁸ The implementation of UNSCR 1325 in the Arab States: taking stock and moving forward // iKnow politics. 2016. February. P. 8. URL: https://iknowpolitics.org/sites/default/files/consolidated_reply_ikp_e-discussion_unscr_1325_arab_region_en.pdf

стала першою міжнародною організацією, яка виступила з ініціативою такої регіональної стратегії та плану дій.

Оскільки саме Резолюція Ради Безпеки ООН 1325, була розроблена як один із підходів для вирішення цієї проблеми, необхідно більш детально дослідити ефективність цього документу в регіоні. Країни регіону MENA досить часто стають центрами того чи іншого роду конфліктів, це перешкоджає ефективній імплементації резолюції, так через перевороти та конфлікти заклики збільшити участь жінок у механізмах вирішення конфліктів та їх реалізації отримували жорсткий опір від влади. Проте, Резолюція та її прийняття допомогли забезпечити спільну мову для різноманітних жіночих груп, а також залучити широке міжнародне фінансування для різних проектів, а також залучити іноземні неурядові організації для допомоги місцевому населенню⁶⁹.

Таким чином, можна зробити висновок, що не дивлячись на протиріччя, що точились між двома цивілізаціями протягом останніх століть, виклики сьогодення (міграція, глобалізація) змусили дві цивілізації активно співпрацювати, в чому допомагає як населення обох цивілізацій так і міжнародні регіональні чи неурядові організації. Також, причиною розширення співробітництва в останні роки можна назвати прагнення західних держав демократизувати і таким чином убезпечити себе від загроз авторитарного уряду, а також розуміння переваг в одержанні ресурсів як економічних так і природних так і людських.

---

⁶⁹ Rayman P., Izen S., Parker E. UNSCR 1325 in the Middle East and North Africa Women and Security // US institute of peace: official site. P. 20. URL: <https://www.files.ethz.ch/isn/196915/SR388-UNSCR-1325-in-the-Middle-East-and-North-Africa-Women-and-Security.pdf>

РОЗДІЛ 4

ТРАНСФОРМАЦІЯ БАГАТОСТОРОННЬОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З ГЕНДЕРНИХ ПИТАНЬ У СУЧАСНОМУ СВІТОВОМУ ПОРЯДКУ

4.1. Феміністична дипломатія як інструмент міждержавної взаємодії у розбудові світового порядку

Феміністичну теорію міжнародних відносин можна розглядати як ключову для вивчення сучасних міжнародних відносин, оскільки вона ставить під сумнів «невидимість» гендеру та відсутність жінок в сфері формування як теоретичних особливостей міжнародних відносин, так і в практичній їх реалізації.

Л. Томпсон і Р. Клемент пропонують наступне академічне визначення: «Феміністична зовнішня політика – це політика держави, яка визначає її взаємодію з іншими державами і рухами таким чином, щоб надавати пріоритет гендерній рівності і відстоювати права жінок та інших традиційно маргіналізованих груп, виділяє значні ресурси на реалізацію цього бачення, і прагне шляхом його реалізації зруйнувати патріархальні та чоловічі владні структури через усі свої важелі впливу (допомога, торгівля, оборона та дипломатія), про які інформують голоси феміністичних активісток та рухів».

Країни, що започатковують феміністичну політику, зазвичай поділяють наступні її компоненти: 1) забезпечення того, щоб усі жінки та дівчата користувалися своїми повними та рівними правами; 2) забезпечення представництва жінок у всіх верствах суспільства та проявах економіки; 3) підтримка цієї політики належними людськими та фінансовими ресурсами¹.

---

¹ Thompson L., Clement R. Defining feminist foreign policy// International Center for Research on Women: 2019. P. 6-7. URL: https://www.icrw.org/wp-content/uploads/2019/03/Defining-Feminist-Foreign-Policy-Brief_web-version.pdf

Загалом, феміністична дипломатія поєднує в собі основні ідеї ліберальної, радикальної, постколоніальної течії фемінізму, які можна охарактеризувати як усунення гендерної нерівності в глобальному порядку, та кинути виклик існуючій ієрархії влади, та привілеям в політиці, що ґрунтуються на перевазі патріархату.

Феміністична зовнішня політика або феміністична дипломатія – це концепція, яка закликає державу пропагувати цінності та передову практику для досягнення гендерної рівності та гарантувати всім жінкам користування своїми правами людини через дипломатичні відносини. Практика була ініційована М. Вальстрем, колишньою міністеркою закордонних справ Швеції².

Визначаючи головну відмінність між традиційною та феміністичною дипломатією, варто зауважити, що перша здебільшого схильна розглядати держави, нації, суверенітет та ідентичності як такі, що існують незалежно від обставин, феміністичні дослідники міжнародних відносин стверджують, що такі категорії соціально сконструйовані та оформлені в рамках гендерних практик і відносин влади. Водночас феміністична дипломатія, пропонує змінити ідею національних інтересів, зробивши гендер головним національним інтересом, а також переосмислити сприйняття понять мир, безпека та влада, розглянувши їх не з традиційної позиції сили, а з позиції захисту прав людини, інклюзивності та спроби покращити навколишнє середовище³.

Вперше феміністична дипломатія з'явилась на світовій арені саме в рамках ООН, в 70-х рр. XX ст. під час Всесвітніх конференцій з питань жінок, що проходили в Мехіко, Копенгагені та Найробі, результатом яких стало прийняття

---

² Joachim J. What difference does a feminist foreign policy make? // *Clingendael Spectator*. 2022. URL: <https://spectator.clingendael.org/en/publication/what-difference-does-feminist-foreign-policy-make>

³ Тикнер Дж. Э. Мировая политика с гендерных позиций. Проблемы и подходы эпохи, наступившей после «холодной войны». 2006. Москва: Культурная революция. С. 38-39. URL: <https://lawbook.online/otnosheniya-mejdunarodnyie/mirovaya-politika-gendernyih-pozitsiy.html>

в 1979 р. Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW)⁴, яка набула чинності в 1981 р.⁵. Підсумком Четвертої Всесвітньої конференції з питань жінок у Пекіні (1995 р.) стала «Пекінська декларація та платформа дій»⁶.

Активне залучення гендерних питань в дипломатію в кінці ХХ ст. привело до утворення в рамках багатьох міжнародних організацій спеціальних агентств, форумів та органів, що займаються просуванням ідей рівності, та гуманному вирішенню конфліктів. Серед них варто визначити ООН-Жінки (утворена у 2010 р.), Фонд ООН у галузі народонаселення – (UNFPA) (1969 р.), гендерна рівність розглядається також в межах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка розробляє рекомендації для дотримання гендерної рівності в багатьох країнах світу⁷. Крім цього, гендерні питання займають чільне місце в інституції Європейського Союзу, де в останні роки створюються Стратегії гендерної рівності⁸, що підтверджує важливість просування прав жінок, гендерної рівності та посиленню ролі жінок в політичній сфері⁹.

Вагомість та актуальність гендерного аспекту в багатосторонній міжнародній політиці сприяла утворенню багатьох платформ, що діють майже в усіх країнах світу, та за допомогою багатостороннього співробітництва

⁴ Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: Конвенція ООН від 18.12.1979 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text

⁵ An era for Feminist Diplomacy // United Nations: official site. 2022. August 28. URL: <https://unric.org/en/an-era-for-feminist-diplomacy/>

⁶ Пекінська декларація: Декларація ООН від 15.09.1995 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507#Text

⁷ Gender Equality and the Empowerment of Woman and Girls // OECD: official site. 2022. May 6. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/0bddfa8f-en/index.html?itemId=/content/publication/0bddfa8f-en>

⁸ A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020-2025 // European Commission: official site. 2022 March 5. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_en

⁹ Тихоненко І. В., Кириченко Є. А. Феміністична дипломатія як інструмент реалізації зовнішньої політики держави та багатостороннього міжнародного співробітництва у ХХІ ст. // Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI. 2023. № 6. С. 122.

допомагають жінкам по всьому світу боротись за дотримання їх прав. До того ж з кінця ХХ ст. дотримання гендерної рівності в країні та кількість жінок в політичній сфері стали показником її успішності та демократичності, що змусило держави впроваджувати феміністичну дипломатію у власну зовнішньополітичну стратегію. Оскільки до липня 2022 р., у перелік країн, які реалізують феміністичну зовнішню політику увійшли 8 країн, необхідним стає розгляд впровадження ними феміністичної дипломатії та гендерного мейнстріму на міжнародній арені (Додаток С).

Першими країнами, що вирішили «вивести» гендерну рівність на державний рівень, започаткувавши феміністичну зовнішню політику та дипломатію стали Швеція (2014 р.), Канада (2017 р.) та Франція (2019 р.). Прагнення цих країн до такого типу політики пояснюється тим, що гендерна рівність була пріоритетним питанням їх внутрішньої політики з 70-х рр. ХХ ст., ефективність чого можна побачити завдяки Індексу гендерної рівності¹⁰, де вищезазначені країни займають одні з найвищих позицій. Тож, перехід до феміністичної зовнішньої політики став для держав логічним продовженням внутрішньої політики, проте бачення та інструменти ведення цієї політики досить сильно відрізняються та потребують більш детального вивчення.

Наприклад, Швеція, яка до речі відмовилась від маркування своєї зовнішньої політики як феміністичної в 2022 р., досить довго будувала свою зовнішню політику на правилі «трьох R» (rights, representation, resources) – сприяння правам, представництву та наданні ресурсів жінкам по всьому світу. Кажучи про практичну реалізацію цієї політики, її можна простежити під час діяльності Швеції в Раді Безпеки ООН, як непостійного члена в 2017-2018 рр., де країна працювала над резолюцією, мета якою було визнання гендерно-

---

¹⁰ Global Gender Gap Repor 2022 //World Economic Forum: official site. 2022 July. P. 17.URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2022.pdf; Тихоненко І. В., Кириченко Є. А. Феміністична дипломатія як інструмент реалізації зовнішньої політики держави... С. 121.

зумовленого насильство причиною для накладання санкцій, також країна зосереджувалась на посиленні впливу жінок на питаннях миру та безпеки шляхом прийняття участі в рішеннях для запобігання конфлікту. Активним посередництвом держава відзначилась й у розробці політики жіночого представництва в Молдові та Сомалі, а також включенням гендерної рівності в мирну угоду підписану між владою Колумбії та повстанцями. Крім цього, Швеція є одним з лідерів глобальної коаліції щодо дій за економічну справедливість і права жінок, де досить велику роль грає Шведське агентство з міжнародного співробітництва та розвитку, уряд Швеції, який досить часто займається інвестуванням у глобальну діяльність, пов'язану з захистом жінок¹¹.

Проте, досить неоднозначним можна назвати діяльність цих країн саме в конфліктних регіонах. Мова йде про питання продажу зброї. Зокрема, зброя, що продається Швецією в Саудівську Аравію, надалі використовується в конфлікті в Ємені. Так само може бути піддана критиці і всеосяжність дотримання принципів феміністичної зовнішньої політики та дипломатії Францією та Німеччиною, які продають зброю в Росію, в той час як режими у вище зазначених Ємені та Росії відомі схильністю до порушення прав людини¹².

Канада наслідувала приклад Швеції та стала другою країною, що прийняла феміністичну зовнішню політику, застосовує більш обмежений варіант цієї політики. Зокрема акцент було зроблено на викоріненні бідності, а також нарощування потенціалу жінок в країнах, що розвиваються. У свою чергу, це матиме позитивний вплив на економічне процвітання, стан навколишнього середовища, можливості інклюзивного управління, миру та безпеки в усьому світі. Загалом варто зазначити, що феміністична зовнішня політика Канади більш

---

¹¹ Thompson L., Clement R. Defining feminist foreign policy A 2021 update // International Center for Research on Women: official site. 2021. P. 34. URL: https://www.icrw.org/wp-content/uploads/2022/01/FFP-2021Update_v4.pdf

¹² Exclusive: France and Germany evaded arms embargo to sell weapons to Russia // The Telegraph: official site. 2022. April 22. URL: <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2022/04/22/exclusive-france-germany-evaded-arms-embargo-sell-weapons-russia/>

націлена саме на навколишнє середовище та кліматичні дії, як сфери, де жіночий потенціал може бути досить ефективно залучений. У більшості такі дипломатичні дії реалізуються за допомогою членства Канади в організації Глобального партнерства InsuResilience, участі в Раді Зеленого кліматичного фонду, а також співпраці з Convergence, що є активним промоутером гендерно-чутливого інвестування, в тому числі й інвестиції в кліматичну сферу¹³.

Важливо зазначити, що саме за посередництва Канади була вперше скликана Рада G7 з питань гендерної рівності в 2018 р. Крім цього, в межах програми «Голос жінок та лідерство» країна інвестує кошти в країни Африки та маленькі держави, що постраждали від конфлікту, спрямовуючи їх на розширення прав та можливостей жінок та виділяє кошти на місцеві жіночі організації та рухи.

Франція оголосила про свій перехід до феміністичної зовнішньої політики в 2019 р. у своїй стратегії країна поєднала досвід Швеції та Канади, одночасно зазначивши як про важливість надання політичних прав та ресурсів жінками, так і зробивши акцент на кліматичних та економічних питаннях. Проте інструменти, які використовує держава не дуже відрізняються від її попередниць. Франція спонсорує феміністичні рухи та неурядові організації, започатковує просвітницькі ініціативи, серед яких можна виокремити ініціативу під назвою «Вона вирішує» та проводить конференції з питань освіти дівчат в Африці за участі Сахельського альянсу¹⁴.

Як і Канада, Франція реалізує свою феміністичну дипломатію за допомогою активної діяльності на майданчику G7. У той час, коли Канада створила вже згадану Консультативну раду з питань гендерної рівності, Франція в 2019 р., під час свого головування в організації, зокрема, за сприяння

---

¹³Thompson L., Clement R. Defining feminist foreign policy A 2021 update// International Center for Research on Women:офіційна сторінка. 2021. Р. 22. URL: https://www.icrw.org/wp-content/uploads/2022/01/FFP-2021Update_v4.pdf

¹⁴ Ibid. Р. 34.

Президента Е. Макрона, запустила унікальну на сьогоднішній день ініціативу – Біарріцьке партнерство з питань гендерної рівності («Партнерство Біарріц») ¹⁵. Окрім, держав-учасниць G7, до партнерських зобов'язань долучились також наступні країни: Австралія, Індія, Іспанія, Сенегал, США, Україна та Чилі. До речі, Україна отримала офіційний статус учасниці ініціативи у вересні 2020 р. Серед зобов'язань держав-учасниць «Партнерства Біарріц» треба виділити боротьбу з ВІЛ/СНІДом, поліпшення здоров'я матері та дитини та покращення результатів навчання для дівчат у Африці, а також впровадження прогресивної законодавчої бази для гендерної рівності, спираючись на рекомендації організації. Таким чином, це партнерство має за свою мету впроваджувати «феміністичні» ідеї інклюзивності та дотримання цілей сталого розвитку за допомогою вдосконалення законодавчої бази у державах-учасниках ініціативи, а також надавати науково-технічну допомогу країнам, що розвиваються.

Країни-партнери Біарріц просувають свої інтереси як в багатосторонньому, так і в двосторонньому форматі, прикладом першого можна назвати Форум покоління рівності, створено за посередництва Франції, Мексики та ООН-Жінки, який проходив в 2021 р. На форумі було представлено план Коаліційних дій, а також глобальний договір про жінок, мир, безпеку та гуманітарні дії, оголошено про програмні та фінансові зобов'язання країн-учасниць.

Одну з найбільш важливих ролей в цьому партнерстві виконує Консультативна рада з питань гендерної рівності (GEAC), що надає рекомендації, щодо покращення законів у сфері прав жінок. Зазначену раду було скликано чотири рази, під головуванням Канади, Франції, Британії та Німеччині в 2022 р. У доповіді GEAC за 2022 р. зібрано найбільшу кількість рекомендацій, та

---

¹⁵ The Biarritz Partnership for Gender Equality // Ministry for Europe and Foreign Affairs: official site. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/french-g7-presidency-2019/the-biarritz-partnership-for-gender-equality/>; Тихоненко І. В., Кириченко Є. А. Феміністична дипломатія як інструмент реалізації зовнішньої політики держави та багатостороннього міжнародного співробітництва у XXI ст. // Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI. 2023. № 6. С. 123.

практичних дій, які необхідно реалізовувати країнам-учасницям G7 та «Партнерством Біаріац»¹⁶.

Наприклад, в рамках Партнерства Біаріац, посольство Великобританії посприяло розробці мобільного застосунку для жінок, що постраждали від домашнього та гендерно зумовленого насильства¹⁷.

Загалом, французька феміністична дипломатія зобов'язувалась включити гендер у всі французькі дипломатичні пріоритети та всі сфери зовнішньополітичного співробітництва. Ця політика виділяється тим, що зобов'язання Франції не обмежуються лише економічною допомогою країнам, що розвиваються, але також робить своїм пріоритетом адвокацію на міжнародних форумах питань пов'язаних з правами жінок, зменшенням нерівності, миру та безпеки, оборони, а також питань пов'язаних з кліматичними та економічними питаннями¹⁸.

Крім цього, в феміністичній зовнішній політиці Франції, виділяється те, що вона встановлює собі рамки для відстеження свого прогресу. Політика країни буде переглядатися робочими групами та суб'єктами громадянського суспільства відповідно до її заявлених цілей та показників. Також похвально, що стратегія країни супроводжується процедурами та правилами підзвітності – особливостей, яких особливо не вистачає у Швеції, Канаді та Мексиці. Франція також зобов'язала щорічно оцінювати прогрес, досягнутий у своїх стратегіях, особливо

---

¹⁶ Gender Equality Advisory Council Report 2022. // G7: official site. P. 6-7.
URL: https://g7geac.org/wp-content/uploads/2023/03/geac_2022_a_-shared_vision_for_gender_equality.pdf

¹⁷The Ministry of Internal Affairs and UN, with the support of the First Lady, launched a mobile application to call the police in cases of domestic violence // The Odessa Journal. 2020. August 3
URL: <https://odessa-journal.com/the-ministry-of-internal-affairs-and-unfpa-with-the-support-of-the-first-lady-launched-a-mobile-application-for-calling-the-police-in-cases-of-domestic-violence/>

¹⁸ Feminist Diplomacy // Ministry for Europe and Foreign Affairs official site.
URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/feminist-diplomacy/>

щодо досягнення своїх цілей щодо поступового збільшення двосторонньої співпраці, яка сприяє проектам гендерної рівності¹⁹.

Хоча це може здатися амбітною метою відстежувати свої показники, Францію слід цінувати за механізми прозорості та підзвітності. Незважаючи на те, що політична структура все ще дуже нова, це важливий крок, оскільки на папері вона повинна забезпечити, щоб феміністична зовнішня політика була не просто виголошенням певних популярних тверджень, а скоріше дієвою та ефективною у своїй реалізації.

Незважаючи на зазначені здобутки у феміністичній зовнішній політиці та дипломатії, країни, що впроваджують політику на засадах фемінізму (як Глобального Півдня, так і Півночі) наразі не змогли втілити всі ці ідеали у практичний порядок денний міжнародної взаємодії. Країни ж глобального півдня, наприклад, Мексика, Чилі та Колумбія досі не змогли забезпечити дотримання прав людини у власній країні, через що постає питання, що саме країни може запропонувати світові. У свою чергу, міжнародні організації, що піднімають на порядок денний своєї діяльності саме гендерні питання – мають на меті допомогти країнам досягти як гендерної рівності у власному суспільстві, так і сприяти зміні суспільних настроїв, аби згодом вже ці країни впроваджували «феміністичні» цінності як у власних кордонах так і поза ними.

Таким чином, можна стверджувати, що феміністична дипломатія не проектує вибірккові феміністичні цінності, а є способом ведення зовнішньої політики через дипломатичні відносини, які поважають основні феміністичні принципи, а саме: права людини, різноманітність, інклюзивне управління, недискримінація, антиколоніалізм, антирасизм, права корінних народів, кліматична справедливість і антимілітаризм.

---

¹⁹ Ярошенко Л. Країни розвинутого фемінізму: як їм це вдалось і що вони радять Україні // Український жіночий фонд: офіційна сторінка. 2021. Квітень 8. URL: <https://uwf.org.ua/krayiny-rozvyunogo-feminizmu-yak-yim-cze-vdalos-i-shho-vony-radyat-ukrayini/>

У свою чергу, такі держави як Швеція, Канада та Франція виступають прикладами досить ефективного впровадження феміністичної зовнішньої політики та дипломатії як у системі національних інтересів, так і багатостороннього співробітництва.

Тому, за умов дотримання принципів гуманізму у міжнародних відносинах та партнерського співробітництва між державами, феміністична дипломатія стане більш ефективною, а спеціальні форуми та ініціативи, зокрема «Партнерство Біаріцц» зможуть згуртувати держави навколо гендерних питань, прав людини, антимілітаризму та інших принципів феміністичного підходу до міжнародних відносин.

4.2. Модернізація міждержавного співробітництва в межах міжнародних неурядових організацій.

Міжнародні неурядові організації (NGO) загалом це організації створені не на основі міждержавних угод, а лише на основі установчих документів зареєстрованих у відповідності з національним законодавством тієї чи іншої державою. Загалом, термін NGO з'явився лише після появи ООН, а саме статуту цієї організації, що робить такий вид організацій дійсно новим, і таким що з'явився майже одночасно з початком постбіполярного світового порядку. Саме це і є однією з причин, чому NGO відіграють одну з ключових ролей у трансформації розвитку як глобального питання державної політики в епоху після холодної війни. Старі гуманітарні та нові орієнтовані на демократичне управління NGO поступово ставали професійним інструментом і привілейованим каналом іноземної допомоги не лише для соціального та економічного, але й для політичного, децентралізованого розвитку, в країнах, що розвиваються. Однією з найважливіших цілей цієї допомоги було сприяння розвитку організацій громадянського суспільства в країнах, що розвиваються, а також у посткомуністичних країнах.

Актуальність розгляду міжнародних неурядових організацій зокрема, а також модернізації міжнародного співробітництва в рамках цих організацій є необхідною через те, що саме їх діяльність є певним індикатором участі громадянського суспільства у формуванні політики (демократизації суспільства, та рівень його розвитку), потребою більшості держав легітимізувати публічний процес прийняття рішень, а також можливість саме цих організацій швидше підлаштовуватись під виклики часу, адже вони є залежними від меншої кількості акторів та держав, та мають більш гнучку структуру. Саме ці фактори зумовлюють збільшення кількості міжнародних неурядових організацій, а також їх зростаючу роль у формуванні та реалізації державної політики. Характеризуючи загальну діяльність NGO варто зауважити, що вони можуть набувати статусу спостерігача в головних урядових і міждержавних установах, інспектувати процедури прийняття рішень голів держав, контролювати інвестування підзвітних коштів, та хід їх реалізації, крім цього вони можуть відігравати технічну роль, а саме надавати необхідну інформацію для визначення курсу політики держав чи її формування.

Особливо визначальною їх роль є в країнах що розвиваються, і саме на прикладі цих країн можна побачити, чи дійсно ці організації «виправдовують» своє звання одних з найбільш прогресивних та дієвих, таким чином модернізацію міждержавного співробітництва в рамках міжнародних неурядових організацій, можна простежити саме за допомогою співробітництва навколо проблемних областей, що властиві регіону MENA. Так наприклад, у звіті Всесвітнього економічного форуму про глобальні гендерні розриви за 2021 р. регіон Близького Сходу та Північної Африки став найнижчим у світі за рівнем досягнення гендерної рівності, причому країни Близького Сходу та Північної Африки охоплюють 12 із 25 країн із найгіршими показниками в усьому світі²⁰. Та й

---

²⁰ Global Gender Gap Repor 2022 // World Economic Forum: official site. 2022 July. P. 22. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2022.pdf

загалом, не дивлячись на те, що в останні два роки в арабському світі відбулася «арабська весна» для жінок, гендерна нерівність все ще є глобальною проблемою прав людини, а мусульманські жінки все ще мають одні з найвищих гендерних розривів в економічному потенціалі та гендерну нерівність, що й намагаються виправити місцеві та закордонні міжнародні неурядові організації.

Аналізуючи діяльність міжнародних неурядових організацій в країнах регіону MENA саме в гендерних аспектах, варто згадати про Лігу арабських держав, Арабську жіночу лігу та Африканський Союз, та ще раз зауважити про невелику діяльність цих організацій саме в наданні прав жінкам, через ряд існуючих проблем, що існують в державах та потребують більшої уваги. До того ж, саме неурядові організації, направлені на адвокацію феміністичної діяльності ввели в інституційний дискурс у 90-х рр. ХХ ст. питання надання прав жінкам. Загалом, взаємодія між неурядовими організаціями та урядами пройшла багато віх з часу першої жіночої конференції ООН у Мексиці в 1975 р.. а також від Копенгагена (1980 р.) до Найробі (1985 р.) відбулася еволюція Форуму NGO від табору повстанців на околиці території ООН до законного партнера всередині партнерства ООН. Історичною в цьому аспекті можна назвати міжнародну конференцію з питань народонаселення та розвитку, що відбулась в Каїрі в 1994 р., хоча ця конференція не була присвячена жінкам, але прийнята на ній програма дій ставила сексуальні та репродуктивні права та розширення прав і можливостей жінок в центр проблем населення. Варто зауважити також про міжорганізаційну співпрацю, адже, саме під час цієї конференції досить активними стала Коаліція жіночого здоров'я²¹.

Глобальні парадигми та міжнародна свідомість також еволюціонували. За останні два десятиліття, що передували Форуму NGO, жіночий рух активно

---

²¹ Collective Voices. NGO Forum on Woman 1995 // Soon Young: official site. URL: <https://soon-young.com/perspectives/section-7-collective-voices/ngo-forum-on-women-1995-how-was-it-organized/>

зацікавився великими самітами ООН з соціального розвитку з питань населення, бідності, расизму та навколишнього середовища. Міжнародні мережі, робочі групи та національні жіночі організації лобювали доведення жіночого порядку денного до відомих світових лідерів. Політичний імпульс цих зустрічей нарешті зійшовся в Пекіні. На той час дискурс змістився від розгляду жінок як жертв до утвердження прав жінок як співгромадянок. Саме під час Четвертої Всесвітньої конференції у Пекіні, взаємодія NGO та урядів держав сформувала необхідну політичну динаміку, що призвела до глобального документу, відомого як Пекінська платформа дій²².

В контексті дослідження цього питання, варто проаналізувати діяльність «місцевих» та «закордонних» міжнародних неурядових організацій, перші з яких мають своїми штаб-квартирами міста та країни Близького Сходу та Північної Африки, та другі – знаходяться в європейських країнах чи в країнах Північної півкулі, що також допоможе проаналізувати співробітництво двох цивілізацій.

Загалом, в регіоні MENA можна виокремити організації, що займаються гуманітарною в тому числі й освітньою допомогою – «Центр арабських жінок для навчання та досліджень», «Організація арабських жінок в Йорданії», «КАФА» – як організація що виступає за реформи законодавства в Лівані, «Дубайський фонд для жінок та дітей», який крім наукової діяльності також надає матеріальну допомогу, а також місця для проживання жінкам що постраждали в результаті конфліктів, зазначити можна також про «Жіноча ісламська ініціатива в духовності та рівності», яка за допомогою освіти бореться з стереотипами, щодо ісламської релігії та має на меті розширити можливості жінок регіону. Також, на вищезгаданій Пекінській конференції права арабських жінок представляли наступні міжнародні неурядові організації: Арабська організація по захисту прав людей, Національна організація жінок арабських та

---

²² Ibid.

американських країн, Мережа зв'язку та розвитку африканських жінок (FEMNET)²³.

Тож, локальних міжнародних неурядових організацій є достатньо багато і всі вони є розгалуженими за сферами своєї діяльності, хоча й більшість з них направлена саме на освітню та реформаторську сферу. Серед плюсів такого роду організацій можна назвати розуміння проблем суспільства та розуміння можливих шляхів їх подолання, проте серед мінусів варто зазначити невелике фінансування, обмеженість діяльності урядом країни в якій зареєстрована організація, невелика кількість механізмів, що можна використовувати.

Зокрема, Науково-дослідний та навчальний центр з проблем арабських жінок (CATWAR), що є міжнародною неурядовою організацією розташованої в Тунісі, основна діяльність цієї організації направлена на реалізацію проектів та програм в арабському світі у співпраці з місцевими неурядовими організаціями, для того аби викоринити дискримінацію арабських жінок і зменшити нерівність шляхом сприяння дослідженням, освіті та навчанню. Хоча організація і розташована в Тунісі, вона здійснює свою діяльність в 22 арабських країнах, а також співпрацює з іншими локальними міжнародними неурядовими організаціями. Так, до прикладу під час реалізації свого регіонального проекту «Розширення економічних можливостей жінок» (REEWP), CAWTAR провів низку зустрічей з Міністерством у справах жінок, сім'ї, дітей та людей похилого віку, Національним союзом туніських жінок (UNFT), Національним управлінням у справах сім'ї та населення (ONFP), а також з місцевими учасниками, такими як Організація підтримки саморозвитку (ASAD), Жіноча група розвитку сільського господарства в Уед-Сбайхія.

Загалом, створюючи проекти організація активно співпрацює як з країнами в яких ці проекти діють, так і з більшими неурядовими організаціями, такими як

---

²³ Fourth World Conference on Women. Statements by NGOs // UN Woman: official site. 1995. September 15. URL: <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/ngostatements.html>

ООН Жінки. Так наприклад, у проєкт в економічній сфері під назвою «InnovAgroWoMed» було залучено чотири країни (Італія, Іспанія, Туніс та Палестина), залучення ряду цих держав допомогло вивести проєкт на високий економічний та науковий рівень та досягти значного поширення та залучення жінок арабського світу²⁴.

Організація Розширення прав і можливостей для жінок у процесах прийняття рішень на Близькому Сході (LEAD) започаткована Німеччиною, яка має на меті сприяння жінкам у місцевому самоврядування, створенню сприятливого середовища для участі жінок в політиці, а також створення гендерних платформ та мереж. Загалом ця організація розгортала програми в Йорданії та Лівані, та досить успішно залучала жінок до політичних справ та інформаційно-просвітницької діяльності, а також надавала платформу для обміну досвідом.

Кажучи ж про більш глобальні міжнародні організації, серед них треба виокремити англійську неурядову організацію CARE, за 75 роки ця організація створила розгалужену систему, а також ефективні механізми що допомагають організації розширювати можливості жінок, у 7 регіонах, та охоплює 111 країн світу. Розглядаючи діяльність організації в регіоні MENA треба зауважити, що їх програми охоплюють наступні сфери: гендерне насильство; розширення соціальних та економічних можливостей жінок; залучення чоловіків і хлопців до досягнення гендерної рівності; доступність природних ресурсів; підтримка малого жіночого бізнесу; шкільна інфраструктура та підвищення рівня грамотності серед учнів початкової школи; управління та соціальна відповідальність. Ця організація так само як і CAWTAR намагається досягти своєї мети шляхом співпраці, та постійно шукає ефективних альянсів з урядовими суб'єктами, з громадянським суспільством та з представниками

---

²⁴Gender and Economics. InnovAgroWoMed // CATWAR: official site. 2019. December 25. URL: <https://cawtar.org/en/gender-and-economics>

приватного сектору. Партнерів цієї неурядової організації можна поділити на два типи: багатосторонні партнери з фінансування та двосторонні партнери. Розглядаючи співпрацю з багатосторонніми партнерами треба вказати що більшість з них це спеціальні агенції ООН, також серед них можна зазначити Європейський Союз, Світовий банк, Всесвітня організація охорони здоров'я та Міжнародна організація праці. Двосторонніми ж партнерами є інституції таких держав як Австралія, Австрія, Франція, Канада, Данія, Нідерланди, Німеччина, Японія та США, з огляду на такий вибір партнерів можна сказати що організація шукає можливості для обміну досвідом та ресурсами, які згодом під час реалізації своїх проектів зможе привести в держави, що розвиваються²⁵. Також варто зауважити щодо існування фондів CARE в декількох країнах, в регіоні MENA. Такий фонд функціонує в Єгипті, робота якого зосереджується на гуманітарній та економічній підтримці, здійснюється також науково-дослідна діяльність.

Важливою є діяльність також ICRW, хоча на сьогоднішній день ця організація не є надто активною в регіоні MENA, та має лише завершені дослідницькі програми в країнах регіону, проте варто відзначити зусилля щодо покращення умов для жінок в соціальній та економічній та сфері здоров'я, а також допомогу у боротьбі з гендерно зумовленим насильством та проблемами біженців. Організація виконує свою місію за рахунок участі в глобальних форумах, таких як ООН, G7, G20, діяльність на Глобальному Півдні здійснюється за допомогою регіональних офісів. Прикладом їх діяльності можна назвати оприлюднені в 2016 р. рекомендації щодо трансформаційних та практичних кроків для досягнення більш феміністичної ООН²⁶. Також, ICRW є членом

---

²⁵ Care international. Impact, accountability & learning report 2021 // Care international: official site. 2021. P. 13. URL: https://www.care-international.org/sites/default/files/2022-12/CARE%20International_Impact%2C%20Accountability%20%26%20Learning%20Report%202021.pdf

²⁶ Toward a more feminist United Nations // International center for research on woman: official site. 2016. September. P. 6. URL: <https://www.icrw.org/wp-content/uploads/2017/07/Toward-a-More-Feminist-UN.pdf>

Альянсу адвокатиї G7/G20 компанії Interaction, де очолює політичні групи з питань прав жінок, включаючи нещодавно розширення економічних можливостей жінок.

На території Європейського Союзу діє неурядова організація під назвою Європейське жіноче лобі (ЄЖЛ) основна ціль якої об'єднання жіночого руху в Європі, реагувати на потреби жінок на місцях, а також забезпечити представництво певних груп і хоча основна діяльність направлена на європейські країни, ЄЖЛ також підтримує організації-члени, що є спостерігачами в організації. Тож, окрім взаємодії з європейськими державами варто відзначити також взаємодію з Албанською мережею розширення прав і можливостей жінок (Албанія), Косовській жіночій мережі (Косово), Національною радою жінок Мальта (Мальта). На сьогоднішній день організацією здійснюються проекти в Україні, та для жінок, що вимушено мігрували до країн ЄС в результаті війни²⁷

В контексті взаємодії міжнародних неурядових організацій з урядами країн світу, варто відзначити також роль організації Soroptimist International, які разом з багатьма іншими NGO підписали «Відкритий лист NGO 2022 до Постійних представників при ООН»²⁸, для того аби звернути увагу організації на численні порушення прав людини в Ірані, Афганістані, Ефіопії, Сирії, М'янмі, Судані, Колумбії, Палестині та Ємені. І не дивлячись на незначний рівень реакції ООН, на ці проблеми, такі дії міжнародних неурядових організацій показують рівень розвитку громадянського суспільства, що поступово зростає, а також прагнення держав об'єднатись аби захистити права жінок і дівчат у всьому світі.

Таким чином, варто підкреслити той факт, що в особливих ситуаціях неурядові організації можуть бути справжніми агентами змін. Це пояснюється

²⁷ Woman in War Zone // European womens lobby: official site. 2023. April 12. URL: <https://www.womenlobby.org/Women-in-War-Zones?lang=en>

²⁸ 2022 Open Letter to Permanent Representatives to the United Nations in advance of the annual Open Debate on Women, Peace and Security// NGO Working Group on Women, Peace and Security: official site. 2022. October 3. P. 12. URL: https://www.womenpeacesecurity.org/wp-content/uploads/2022-WPS-Civil-Society-Open-Letter_EN_3-Oct.pdf

тим, що вони можуть зробити вирішальний внесок у оприлюднення питань, які неправильно трактуються в міждержавній сфері, оприлюднити та поставити наукові відкриття на порядок денний, а також допомогти визначити значення та досягти консенсусу навколо певних питань. NGO також мають привілей уможливлувати переговори та досягати рішень у випадках, коли традиційні механізми вирішення конфліктів виявилися неефективними. Нарешті, у деяких випадках їм вдається зібрати величезну кількість коштів, які мають бути спрямовані на певний тип політики. Таким чином вони продовжують формувати, фінансувати та реалізовувати проекти незалежно від державного грифу. Таким чином, ці дії можуть доповнити політичні недоліки держави та подолати затримки бюрократичних процедур.

Тобто, за останні два десятиліття NGO, що займаються розвитком, трансформували свої структури та практики, а також дискурс розвитку. Автори показали, як глобалізувалися NGO з точки зору формування міжнародних конфедерацій та співпраці кількох NGO в глобальних коаліціях. Ключовою подією стало зменшення очевидного розриву між неурядовими організаціями розвитку між Північчю та Півднем, коли міжнародні неурядові організації, що виникли в країнах-донорах, реформували свої структури, щоб надати більший голос своїм філіям у країнах-реципієнтах, та організаціях, що виникли в країнах, що розвиваються, утворюючи філії в розвинених країнах.

4.3. Участь та ініціативи України у міжнародному співробітництві з гендерних питань.

Одним з найбільш пріоритетних напрямків розвитку України в зовнішньополітичній сфері в останні роки є вступ до Європейського Союзу, що передбачає зближення в усіх формах, як в законодавчому, так і в соціальному.

Як вже було зазначено вище, з середини останнього десятиліття ХХ ст., одним з критеріїв вступу до ЄС є подолання гендерної нерівності, та наближення

до європейського законодавства, акцент саме на гендерному питанні, робиться саме тому, що в останні роки ця сфера стала ключовою в діяльності багатьох міжнародних та регіональних організацій. За критеріями гендерної рівності визначають загальний рівень розвитку та благополуччя суспільства, і вплив гендерного чинника є одним з індикаторів соціально-економічної готовності суспільства до тих чи інших змін.

Загалом, перші кроки на шляху до гендерної рівності Україна розпочала одразу після отримання незалежності, так після зазначення в зовнішньополітичних документах курсу на євроінтеграцію, розпочалась зміна гендерної політики, що стала відштовхуватися від міжнародних договорів та конвенцій, ратифікованим нашим законодавством. Найважливішим стала ратифікація Україною в 1981 р. «Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок»²⁹, проте варто зазначити, що багаточисленні документи прийняті з моменту одержання Україною незалежності до 2014 р. досить мало вплинули на соціальну та економічну роль жінок у суспільстві, більш відчутні перетворення розпочались з 2014 р., коли було підписано Угоду про асоціацію України з ЄС. Крім того, що цей договір містив положення про повноцінну політичну й економічну інтеграцію він також містить кілька положень щодо гендерної рівності, зокрема статтю 14 «Верховенство права та повага до прав людини та основних свобод» у розділі III (Правосуддя). Свобода та безпека), а також статті 419, 420 та 424 глави 21 «Співпраця у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей» у розділі V (Економічне та секторальне співробітництво)³⁰.

---

²⁹ Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979 р. // Верховна рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text

³⁰ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. // Верховна рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

Перший План дій щодо імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та його державами-членами на 2014-2017 рр. містить шість статей, які безпосередньо стосуються гендерної рівності. Метою Плану дій є зміцнення національного інституційного механізму забезпечення гендерної рівності та розширення можливостей для національного антидискримінаційного законодавства за ознакою статі та юридичного застосування цих положень³¹.

Так, в 2015 р. в Україні запрацював ряд програм ЮНІСЕФ, першим з яких стала «Програма з протидії та запобігання гендерно зумовленому насильству»³², згодом в 2020 р. запрацював проект «Міста та громади, вільні від домашнього насильства», в тому ж році запрацював кар'єрний хаб «Розірви коло». Варто також зазначити відкриття цією організацією ряду соціальних підприємств для підтримки професійного розвитку та забезпечення роботою постраждалих від гендерно зумовленого насильства³³.

Відзначити варто також діяльність в Україні такої міжнародної неурядової організації, як CARE, яка крім надання статистичних даних та проведення соціологічних аналізів, проводить також програми, що мають на меті покращити становище жінок, так наприклад з червня 2017 по березень 2021 р.р., за посередництва цієї організації діяла програма «Жіночий голос та лідерство». Визначаючи результати цієї програми варто вказати, про адвокацію Стамбульської конвенції, яка була прийнята в 2022 р., зміцнення співпраці з місцевим жіночим рухом, а також надали загальні рекомендації для посилення ролі жінок у суспільстві.

Відзначити важливо також роль неурядових організації та адвокаційні проекти, що започатковуються громадянами України. Наприклад, проект

---

³¹ План дій «Україна – Європейський Союз»: План Європ. Союзу від 12.02.2005 р. // Верховна рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text

³² Програма з протидії та запобігання гендерно зумовленому насильству // UNFPA Ukraine: офіційна сторінка. 2021. URL: https://ukraine.unfpa.org/uk/GBV_services

³³ Там само.

«Невидимий батальйон» створений в Україні у відповідь на виклики воєнного часу, що спіткали жіноче населення країни під час проведення АТО, а зараз і повномасштабного конфлікту. Організація працює аби допомагати ветеранкам у реабілітації після участі у війні, а також реалізації себе в мирному житті.

ООН Жінки також започатковують програми по декільком напрямкам в Україні, серед них можна виділити направлені на жіноче лідерство, захист жінок під час конфліктів, від домашнього насильства, надання економічних можливостей, боротьбу з гендерними стереотипами, міждержавну допомогу та координацію в системі ООН. Важливим інструментом ООН-жінки в Україні стало проведення щорічного конгресу «HeForShe» – основна мета якого подолання гендерних стереотипів та досягнення гендерної рівності за допомогою медіа ресурсів³⁴.

Важливим аспектом прийняття гендерних ініціатив в Україні, стало затвердження прагнення нашої країни вступити до НАТО, що також підсилилось початком збройної агресії з РФ. Саме це багато в чому посприяло затвердженню нового законодавства, так наприклад у 2016 р. уряд України затвердив перший Національний план дій України з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 р., до виконання якого були залучені інститути сектору безпеки та оборони. На виконання цього Плану були розроблені та прийняті відомчі плани, розроблялися та вносилися зміни до нормативно-правових актів, які були дискримінаційними щодо жінок, розпочався реальний та швидкий процес гендерної інтеграції. Було проведено оцінку гендерного впливу на сектор безпеки та оборони України (2017 р.), підготовлено Стратегію запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному із конфліктом. Проте, характеризуючи діяльність НАТО в Україні саме в гендерних аспектах, варто зазначити, що хоча НАТО й має політику і рекомендації щодо

---

³⁴ MediaForShe. Нова історія рівності // HeForSheUkraine: official site. 2023. URL: <https://heforsheukraine.info/mediaforshecongress/about/>

захисту цивільного населення; жінки, мир і безпека; діти під час збройних конфліктів; сексуальне та гендерне насильство, пов'язане з конфліктом, а також плани дій або посібники для підтримки їх впровадження, ці рамки застосовуються лише до операцій під проводом НАТО, і наразі таких операцій в Україні не існує³⁵.

Феміністичний мейнстрім та гендерні питання у міжнародних відносинах набувають все більшого поширення у ХХІ ст., що можна простежити і у активності та ініціативах України у цьому напрямку.

Автори вже зазначили про діяльність України на шляху до гендерної рівності, яка вже привела до активної участі нашої країни в багатьох міжнародних ініціативах, створення власних ініціатив та імплементації гендерного законодавства, що наближують українське суспільство до інтеграції в європейську спільноту. Україна є активним членом вже згаданих вище спеціальних агенцій ООН, таких як ООН Жінки, Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA), ОЕСР, а також започатковує власні. Наприклад, «Зе!Жінки», що підтримує жіноче лідерство всередині партій, а також реалізує політику гендерної рівності як на національному, так і на місцевому рівні. Існує також кілька ініціатив громадянського суспільства, таких як Жіночий конгрес України та ГО «Жіночий консорціум України», метою якої є розширення участі жінок у політиці та прийнятті рішень. До речі, у 2023 р. Україна головує у структурі ООН-Жінки.

Так само визначним здобутком України в гендерній сфері є приєднання до міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» в 2020 р., головна мета якої є боротьба з насильством та розширення прав та можливостей жінок, що є досить важливим під час повномасштабного конфлікту. Так наприклад, в рамках

---

³⁵ Fleser C. Beyond munitions. A gender analysis for Ukrainian security assistance//Atlantic Council: офіційна сторінка. 2022. August 15. P. 11. URL: https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2022/10/Beyond-Munitions_Final.pdf

«Партнерства Біаріцц», посольство Великобританії посприяло розробці мобільного додатку для жінок, що постраждали від домашнього та гендерно зумовленого насильства³⁶. Також, разом з іншими учасниками «Партнерства Біаріцц», Україна намагається подолати гендерний розрив в оплаті праці, для чого проводяться круглі столи з міжнародними експертами, де представляють рекомендації щодо подолання цього розриву, та аналіз проблем що спричинюють такий розрив. Україна також приєдналась до Міжнародної коаліції рівної оплати праці, а також до міжнародної ініціативи «Коаліції дій за гендерну рівність». В межах зобов'язань, що взяла на себе наша країна після вступу до «Партнерства Біаріцц», в 2020 р. була запущена Урядова «гаряча лінія» 1547 з питань попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації³⁷.

Не варто також забувати і про гендерні ініціативи та стратегії, що були започатковані Україною. У 2016 р. було ухвалено «Стратегію упровадження гендерної рівності та недискримінації у сфері освіти «Освіта: гендерний вимір – 2020», в загальних положеннях стратегії створення цієї стратегії обумовлено започаткуванням політики гендерного мейнстрімінгу в ЄС в контексті якого особливого значення набуває в Україні впровадження в освіту принципів гендерної рівності та недискримінації. Загалом цей документ визначав базові принципи, мету, стратегічні цілі, завдання та цільові групи і сфери впровадження державної політики гендерної рівності та недискримінації в освіті, в 2022 р. цей проект був розширений до 2030 р.. За цей період він має допомогти українським

---

³⁶The Ministry of Internal Affairs and UN, with the support of the First Lady, launched a mobile application to call the police in cases of domestic violence// The Odessa Journal. 2022. August 3. URL: <https://odessa-journal.com/the-ministry-of-internal-affairs-and-unfpa-with-the-support-of-the-first-lady-launched-a-mobile-application-for-calling-the-police-in-cases-of-domestic-violence/>

³⁷ МЗС України та ООН-Жінки в Україні розширюють співпрацю для забезпечення рівних прав чоловіків і жінок на дипломатичній службі України // Міністерство закордонних справ України: офіційна сторінка. 2020. Жовтень 1. URL: <https://mfa.gov.ua/news/mzs-ukrayini-ta-oon-zhinki-v-ukrayini-rozshiryuyut-spivpracyu-shchodo-zabezpechennya-rivnih-prav-cholovikiv-i-zhinok-na-diplomatichnij-sluzhbi-ukrayini>

навчальним закладам реалізувати зобов'язання за ініціативою «Партнерство Біарріц».

У 2021 р. за ініціативи Першої леді України – О. Зеленської було започатковано Саміт перших леді та джентльменів, який має на меті не лише гендерні перетворення всередині країни, проте й створення багатостороннього форуму, в межах якого відбувається обмін досвідом, а також зміцнюється роль «м'якої сили» для вирішення гуманітарних проблем по всьому світу. Під час першого саміту було розглянуто необхідність захисту жінок та дітей в умовах конфлікту в Афганістані, а головною темою другого саміту стали питання гуманітарної допомоги Україні, під час повномасштабної війни. Також в 2020 р. за ініціативи О. Зеленської стартував проект щодо обговорення актуальних питань безбар'єрності, мета якого було усвідомлення та подолання культурних та вікових бар'єрів між людьми³⁸.

Визначальною є роль Першої леді України у реалізації феміністичної дипломатії нашої держави можна назвати і на міжнародній арені. В історичній та вражаючій промові, виголошеній у Конгресі США, О. Зеленська продемонструвала зображення дітей, убитих російськими ракетами, і наполягала на отриманні більше зброї за «право захищати українські сім'ї та можливість прокинутися живими у своїх домівках». Вона підкреслила, що звернулася по допомогу не як перша леді України, а як донька і мати, що зробило її однією з найвідоміших жінок у світі.

Перетворення також відбуваються в державних органах України. Наприкінці 2019 р. було схвалено План дій МЗС щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок, план мав на меті збільшити кількість жінок-дипломатів у відомстві, та надати більше можливостей для розвитку для жінок саме в

---

³⁸ Олена Зеленська ініціювала «Велику розмову про безбар'єрність» // Президент України Володимир Зеленський: офіційна сторінка. 2020. Березень 6. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-iniciyuvala-veliku-rozmovu-pro-bezbaryernist-61033>

дипломатичній сфері. Для успішної реалізації цього плану вже влітку 2020 р., в Міністерстві закордонних справ відбулося перше засідання Комісії з питань гендерної рівності під керівництвом її голови, та обговорено наступні кроки для досягнення необхідного результату, які включали в себе: започаткування роботи при МЗС Асоціації жінок-дипломаток; запровадження інституту менторства; включення гендерних підходів до процесу прийняття на роботу та просування по службі; сприяння обізнаності щодо питання гендерної рівності тощо. Рух МЗС на шляху до подолання гендерної рівності показує також приєднання до міжнародного руху за гендерну рівність «HeForShe» у 2018 р.³⁹.

Важливим етапом виконання взятих на себе Україною зобов'язань стало схвалення в 2022 р. Державної стратегії забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків на період до 2030 р., яка визначила пріоритетні напрямки консолідованих дій центральних та місцевих органів виконавчої влади та мав на меті створити злагоджене функціонування національного механізму забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, протидіяти усім формам насильства, забезпечення рівних прав та можливостей людського розвитку у всіх сферах соціо-культурного життя населення, а також надати можливості рівного розвитку в економічній сфері⁴⁰.

Варто зауважити, що навіть в цей складний час Україна створює ініціативи спрямовані на захист прав жінок, так під час зустрічі віце-прем'єр-міністра І. Верещук з представницею ООН жінки в Україні С. Фрейзер Гюнеш було

---

³⁹ У МЗС обговорили стан забезпечення рівності жінок і чоловіків // Урядовий портал: офіційна сторінка. 2020. Липень 14. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-mzs-obgovorili-stan-zabezpechennya-rivnosti-zhinok-i-cholovikiv>

⁴⁰ Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року // Урядовий портал: офіційна сторінка. 2022. Серпень 8. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/18%20-%20Department/18%20-%20PDF/2022/11.2022/strategy.docx>

обговорено Стратегію державної політики щодо внутрішнього переміщення до 2025 р., а також допомоги в цьому питанні ООН жінки⁴¹.

У розрізі феміністичного мейнстріму у зовнішній політиці та дипломатії України можна зазначити про наступне. Збільшення ролі інституту першої леді, а також ратифікація нових законів, що сприяють утвердженню гендерної рівності, а саме, Стамбульської конвенції, Плану дій МЗС щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок та Державну стратегію забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків на період до 2030 р.. Такі кроки все більше наближують Україну не тільки до досягнення гендерного паритету у власній країні, проте й для того аби стати окремим суб'єктом введення феміністичної політики, що може надати практичні механізми щодо захисту прав жінок в країнах, що перебувають в конфлікті. Таким чином, можна стверджувати, що Україна хоча й офіційно не визнавала свої прагнення переходу до феміністичної дипломатії, проте, поступово готує внутрішнє та зовнішньополітичне підґрунтя для того аби стати захисником «феміністичних» цінностей і вже створила собі впізнаваний імідж поборника справедливості та захисника прав людини та гендерно-вразливих груп в регіоні.

---

⁴¹ ООН Жінки в Україні підтримує ініціативи Мініреінтеграції, спрямовані на захист прав жінок // Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України: офіційна сторінка. 2023. Березень 3. URL: <https://minre.gov.ua/2023/03/28/oon-zhinky-v-ukrayini-pidtrymuje-inicziatyvy-minreintegracziyi-spryamovani-na-zahyst-prav-zhinok/>

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження автор дійшов наступних висновків:

1. Охарактеризовано стан наукової розробки проблеми, що дозволило класифікувати використану літературу за країнознавчим критерієм: праці українських науковців, західні дослідники (європейські та американські), фахівці-міжнародники з держав Близького Сходу. Відзначимо, що українські дослідники приділяють велику увагу саме гендерній проблематиці в контексті євроінтеграційного курсу України, а також діяльності ООН загалом. Деякі контроверсійними є підходи західних та близькосхідних дослідників – перші акцентують увагу на досягнутих результатах та ролі провідних міжнародних організацій і світових держав у забезпеченні ефективного подолання гендерних розривів, а другі – акцент на гендерних проблемах, що є у державах регіону MENA та наявному співробітництві держав регіону з міжнародним співтовариством, діяльності регіональних міжнародних організацій.

З метою проведення об'єктивного дослідження, було залучено ґрунтовну джерельну базу, яка класифікована наступним чином: 1) документи глав держав та урядів; 2) документи ООН; 3) документи міжнародних регіональних організацій; 4) виступи, промови політичних та державних діячів; 5) публікації ЗМІ; 6) статистичні довідники. Наявна джерельна база дозволила зробити більш об'єктивний аналіз існуючих проблем, та надало вичерпну картину для розуміння того, що правові-нормативні акти є досить гарно проробленими, проте інструментарій, а також політична воля лідерів, не дозволяють дійсно ефективно реалізовувати таке співробітництво.

2. Розглянуто категоріальну та методологічну основу дослідження. Основну дослідження також становили такі наукові категорії як «гендер», «гендерний фактор» «гендерна нерівність», що безпосередньо регламентують специфіку дослідження гендерних питань в цілому. З метою аналізу специфіки міжнародного співробітництва з гендерних питань було залучено поняття

«багатосторонньої дипломатії», «феміністичної зовнішньої політики». Базисом дослідження стала феміністична теорія міжнародних відносин, яка безпосередньо обґрунтовує феміністичний, гендерний мейнстрім у міждержавному співробітництві, вплив жінок на усі сфери міжнародно-політичного життя.

Підчас дослідження було використано наступну методологію. Зокрема, принципи наукового пізнання – принцип історизму, принцип об'єктивізму, а також загальнонаукові методи (аналізу та синтезу, індукції та дедукції, узагальнення). За допомогою інституційного та компаративного підходу, було проаналізовано гендерний вимір діяльності міжнародних організацій та рівень ефективності такої взаємодії в окремих регіонах. Метод системного аналізу дозволив розглянути гендерні питання як на регіональному (діяльність регіональних організацій), так і на глобальному рівні (діяльність ООН та ООН Жінки) міжнародної системи. Цивілізаційний підхід дозволив на прикладі регіону Близького Сходу та Європи провести паралелі у розвитку суспільної та міжнародно-політичної взаємодії з гендерних питань, рівень її ефективності у подоланні міжцивілізаційних розломів та забезпечення стабільності у світі.

3. Визначено нормативно-правову базу ООН, а також роль орієнтації на гендерну рівність на утворення спеціальних агенцій, що опікуються тими чи іншими аспектами в дотриманні гендерної рівності. Серед основних таких документів виокремлено: Стамбульську конвенцію, Пекінську декларацію, Резолюцію РБ ООН 1325. ООН має низку механізмів реалізації гендерної політики та забезпечення демократичних і гуманітарних перетворень у світі з акцентом на дотримання прав людини, рівності жінок і чоловіків. Насамперед, діяльність ООН-жінки, яка успішно реалізує низку проєктів у різних регіонах світу. Зважаючи на регіональну спрямованість магістерської роботи, акцент було зроблено на регіоні Близького Сходу, Африки, зокрема регіону MENA. Серед програм, започаткованих організацією варто визначити Фонд ЄС Мадад,

програма LEAP в Ємені, а також використання механізмів Фонду гендерної рівності на Близькому Сході. Ефективною є діяльність ООН Жінки, в співтоваристві з ЮНЕЙДС, ЄС та МОП. Саме в країнах регіону MENA організація допомагає жінкам розширювати та захищати права, за допомогою грантів та науково-просвітницької діяльності, що дозволило у результаті проведеного дослідження позитивно оцінити використання ООН наявних механізмів кооперацій у гендерній площині.

4. Охарактеризовано співробітництво, що здійснюється в межах ОЕСР, а також спеціальних установах ООН, що реалізується у наступних формах. По-перше, наукова діяльність, яка полягає у моніторингу ситуації з правами жінок та гендерною рівністю, а також в економічній допомозі. Серед таких програм, що здійснюються в рамках MENA-OECD, можна виділити «Голос громади», «Правосуддя» в Єгипті, крім цього автори зазначають великий вплив «Рекомендацій Ради ОЕСР», що публікуються кожен рік, та надають практичні рекомендації для країн світу. Діяльність Фонду народонаселення ООН та ЮНЕСКО, як одних з головних гуманітарних спеціальних установ ООН реалізує низку програм: спільна програма з ліквідації каліцтва серед жінок, що працює з 2008 р., освітня програма започаткована за допомоги ЮНЕСКО. Виявлено, що в контексті встановлення рівності в світі ці організації відіграють важливу роль в соціальному, економічному, політичному, культурному аспектах.

4. З'ясовано особливості гендерних питань у європейському та євроатлантичному вимірі міжнародного співробітництва, адже, Європейський Союз та НАТО досить давно обрали гендерний менстрімінг основою своєї політики. Особливо важливими документами стала Стамбульська конвенція за дотриманням якої слідкують як ЄС, так і Рада Європи, а також порядок денний «Жінки, мир і безпека», який стає важливим інструментом реалізації гендерної політики НАТО не лише у сфері безпеки, а й суміжних сферах із поширенням відповідних гендерних тенденцій на сусідні регіони. Досить ефективними у сфері

налагодження міждержавного співробітництва з гендерних питань у європейському та євроатлантичному вимірі є програма НАТО «Наука заради миру і безпеки», «Стратегі гендерної рівності ЄС 2020-2025 року», «Гендерна рівність 4 ЄС: разом проти гендерних стереотипів та гендерно зумовленого насильства».

7. Охарактеризовано країни Близького Сходу та Північної Африки, як контроверсійні регіони у форматі гендерного чинника, що зумовлено релігійними та етнічними аспектами. Виявлено, що рівень регіональної співпраці гендерних питань в країнах регіону здійснюється в рамках Африканського Союзу та Ліги арабських держав, в рамках афро-арабського саміту, та міжнародних конференцій Міжрегіонального діалогу. З'ясовано, що передумовами до збільшення ролі гендерних питань у міждержавному співробітництві в даному регіоні стало утворення «Арабської жіночої організації», а також активізація ЛАД. Загалом у висновку, автори прийшли до висновку, що регіонально співпраця в гендерних питаннях є недостатньою, що обумовлюється значними економічними та політичними проблемами в регіоні, крім цього традиційних релігійних устрій держав, також не дозволяє поліпшити ситуацію.

8. Здійснено спробу систематизації багатосторонню взаємодії з гендерних питань на регіональному рівні крізь подолання міжцивілізаційних розломів у сучасному світі на прикладі Європи та Близького Сходу. На основі історичного підґрунтя співпраці країн європейської та ісламської цивілізації (в тому числі й з урахуванням колоніального минулого), проаналізовано особливості гендерного аспекту у цих регіонах. Виявлено низку механізмів міжрегіонального співробітництва – європейсько-арабське співробітництво у форматі країн регіону MENA та ОЕСР, а також проєктів між ЄС та ЛАД. Виокремлено стратегію НАТО щодо Близького Сходу, та медійну стратегію ЄС, які торкаються участі жінок та гендерного мейнстріму. Підтверджено високий рівень взаємовідносин між регіонами, що відбувається через історичні зв'язки, певне бажання країн Заходу

допомагати країнам, що розвиваються, але недостатній рівень всеосяжного партнерства та взаєморозуміння специфіки кожної цивілізації через наявні стереотипи.

7. Досліджено феміністичну дипломатію, та форми модернізації міждержавного співробітництва в межах міжнародних неурядових організацій. Феміністична дипломатія вже активно реалізується Францією, Швецією та Канадою, а також популяризується як інструмент зовнішньої політики іншими державами. Утворюються багатосторонні форуми реалізації феміністичної дипломатії – ініціатива «Партнерство Біарріц». Держави, що імплементували цей вид дипломатії використовують його, для покращення іміджу держави, та не прикладають достатньо зусиль для того щоб досягти цілей. Крім цього, набуває розвитку діяльність неурядових міжнародних організацій у сфері адвокації жіночих прав серед яких: Мережа гендерних питань та розвитку, Європейське жіноче лобі, Міжнародний центр дослідження проблем жінок, CARE, Міжнародна асамблея мусульманської молоді. За роки діяльності вони змогли мобілізувати міжнародне співтовариство, проте, є недостатньо ефективними через неспроможність проводити свою діяльність в конфліктних ситуаціях.

8. Описано участь та ініціативи України в міжнародному гендерному співробітництві, а саме діяльність в «Партнерстві Біарріц», а також створенні власних гендерних ініціатив, наприклад, Саміту перших леді та джентльменів, який залучає міжнародних партнерів Україна як до впровадження гендерного законодавства, так і для захисту найбільш вразливих верств населення. Варто відзначити участь України у програмах ООН Жінки та UNFPA. Підтверджено, що прагнення нашої країни до вступу в ЄС та бажання інтегруватись в західне суспільство сприяє зростання впливу інституту Першої леді, та залучення України до різних міжнародних ініціатив. Проте, наразі Україна частіше стає реципієнтом а не лідером цих ініціатив, лише плануючи реалізовувати феміністичну зовнішню політику.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

Документи глав держав та урядів

1. Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2020 року // Урядовий портал: офіційна сторінка. 2022. Серпень 8. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/18%20-%20Department/18%20-%20PDF/2022/11.2022/strategy.docx>
2. Конституція України: (з офіц. тлумаченням Конституц. Суду України). Київ: Ліра, 2006. 96 с.
3. План дій «Україна – Європейський Союз»: План Європ. Союзу від 12.02.2005 р. // Верховна Рада України: офіційна сторінка URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text
4. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-вр#Text>
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях: Закон України від 06.09.2018 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2523-19#Text>
6. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
7. Про затвердження плану заходів з реалізації зобов'язань Уряду України, взятих в рамках міжнародної ініціативи “Партнерство Біарріц” з утвердження гендерної рівності від 16.12.2020 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1578-2020-р#Text>

8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. // Верховна рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

9. Constitution of the United Arab Emirates // UAE Ministry of Justice: official site. URL: <https://elaws.moj.gov.ae/English.aspx?val=EL1>

10. Egypt's Constitution of 2012 // Consitute: ел. збірник конституцій. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Egypt_2012.pdf

11. Government of Ukraine – United Nations Partnership Framework for 2018-2022 // UN: official site. 2017 November 30. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2020-06/UNPF-document-eng.pdf>

12. The Abraham Accords Declaration // US Department of State: official site. 2020. September 15. 3 p. URL: https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/09/UAE_Israel-treaty-signed-FINAL-15-Sept-2020-508.pdf

Офіційні документи ООН

13. Декларация об искоренении насилия в отношении женщин. Конвенция ООН 20.12.1993 р. // ООН. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/violence.shtml

14. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text

15. Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять № 111: Конвенція Міжнародної організації праці від 25.06.1958 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_161#Text

16. Конвенція про політичні права жінок: Конвенція ООН від 20.12.1952 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156#Text

17. Конвенція про права дитини: Конвенція ООН від 20.11.1989 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
18. Конвенція про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності № 100: Конвенція Міжнародної організації праці від 29.06.1951 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_002#Text
19. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Пакт ООН від 16.12.1966 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
20. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: Пакт ООН від 16.12.1966 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
21. Пекінська декларація: Декларація ООН від 15.09.1995 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507#Text
22. Статут Організації Об'єднаних Націй. Київ: Департамент громадської інформації ООН. 2008. 67 с.
23. Executive Action Plan «Protection of Arab Women: Peace and Security» 2015-2030 // UN Women: official site. 2015. September 13. 19 p. URL: <http://1325naps.peacewomen.org/wp-content/uploads/2021/08/RAP-2015-2030-LAS.pdf>
24. Gender Justice and The Law Assessment of laws affecting gender equality in the Arab States region // UNFPA: official site. 2018. 12 p. URL: <https://arabstates.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Regional%20Overview%20-%20English.pdf>
25. Generation Equality Forum // UN Woman: official site. 2021. 75 p. URL: <https://www.unwomen.org/en/get-involved/beijing-plus-25/generation-equality-forum>

26. Malabo declaration // African Union: official site. 2016. November 23.
URL: https://au.int/sites/default/files/documents/37754-doc-4th_africa_arab_declaraiion.pdf
27. Mobilizing women in the MENA region: Roadmaps for peace in Iraq, Syria and Yemen // UN Woman: official site. 2018. 7 p. URL: <https://arabstates.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Arab%20States/Attachments/Publications/2018/Regional%20Women%20Platform%20Report.pdf>
28. Newsletter #EUMadad // UN Woman: official site. 2018. URL: [https://arabstates.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Arab%20States/Attachments/Publications/2019/05/Madad%20Newsletter%20Vol%201%20%20%20Final%20%20%20April%20%20%20Links%20updated.pdf](https://arabstates.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Arab%20States/Attachments/Publications/2019/05/Madad%20Newsletter%20Vol%201%20%20Final%20%20%20April%20%20%20Links%20updated.pdf)
29. Resolution 1325 (2000) // UN: official site. 2000. October 31. 6 p. URL: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SC_ResolutionWomenPeaceSecurity_SRES1325%282000%29%28english_0.pdf
https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SC_ResolutionWomenPeaceSecurity_SRES1325%282000%29%28english_0.pdf
30. Said-Foqahaa N. After the May 2021 Escalation: A Multi-Sectoral Gender Needs Assessment in the Gaza Strip // UN Women: official site. 88 p. URL: <https://arabstates.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/05/after-the-may-2021-escalation-a-multi-sectoral-gender-needs-assessment-in-the-gaza-strip-0>
31. Towards scaling up comprehensive sexuality education in the Arab Region: an operational guide for UNFPA staff and partners working on CSE implementation // UNFPA: official site. 2022. 23 p. URL: https://arabstates.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/regional_cse_operation_guide.pdf
32. Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development.Резолюція ген. асамблеї ООН // UN: official site. 2015. September 25. URL:

[https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf.](https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf)'

33. UNESCO in action for gender equality // UNESDOC: бібліотека публікацій ЮНЕСКО. 2022. 22 p.

URL:https://unesdoc.unesco.org/in/documentViewer.xhtml?v=2.1.196&id=p::usmarc_def_0000380680&file=/in/rest/annotationSVC/DownloadWatermarkedAttachment/attach_import_20ea10dd-242d-41b9-94a9-ea3af19c4578%3F_%3D380680eng.pdf

34. United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN-Women) Strategic Plan 2022–2025 // UN: official site. 2021. July 12. 23 p. URL:

<https://documentsddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/186/22/N2118.pdf?>

Документи міжнародних регіональних організацій

35. Європейська конвенція з прав людини. Конвенція Європейського суду від 1 жовтня 1994 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ukr.pdf

36. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. Конвенція Ради Європи від 11.05.2011 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text

37. Програма з протидії та запобігання гендерно зумовленому насильству // UNFPA Ukraine: офіційна сторінка. 2021. URL: https://ukraine.unfpa.org/uk/GBV_services

38. Рамкова конвенція про захист національних меншин : Конвенція Ради Європи від 01.02.1995 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055#Text

39. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

40. Хартія основних прав Європейського Союзу від 07.12.2000 р. // Верховна Рада України: Законодавство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text

41. 17th AU-EU Human Rights Dialogue Joint Communique // European Union: official site. 2021. November 11. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/african-union-au/17th-au-eu-human-rights-dialogue-joint-communique_en

42. 2013 OECD Recommendation of the Council on Gender Equality in Education, Employment and Entrepreneurship // OECD: official site. 2013. 57 p. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264279391-en.pdf?expires=1671124140&id=id&accname=guest&checksum=F084C1212CA1D1B027F8F06A95CC1DD8>

43. 2015 Annual Report of the UNFPA-UNICEF Joint Programme on Female Genital Mutilation/Cutting // UNFPA: офіційна сторінка. 1 August 2016. 24 p. URL: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA_FGM_WEB_FINAL_ENGLISH.pdf

44. 2015 OECD Recommendation of the Council on Gender Equality in Public Life // OECD: official site. 2016. 31 p. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264252820-en.pdf?expires=1671124455&id=id&accname=guest&checksum=41EFE5BD7B5EF9FC82B51C46F1BAD458>

45. 2022 Open Letter to Permanent Representatives to the United Nations in advance of the annual Open Debate on Women, Peace and Security // NGO Working Group on Women, Peace and Security: official site. 2022. October 3. 12 p. URL:

https://www.womenpeacesecurity.org/wp-content/uploads/2022-WPS-Civil-Society-Open-Letter_EN_3-Oct.pdf

46. Achievements and Challenges under the Auspices of Her Highness Sheikhha Sabeeka Bint Ibrahim Al Khalifa // AWO: official site. 2006. November 15. URL: <http://english.arabwomenorg.org/ConferenceDetails.aspx?ID=1>

47. Action Plan for the Implementation of the NATO/EAPC Policy on Women, Peace and Security 2021-2025 // NATO: official site. 2021. October 22. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_187485.htm

48. Africa-Arab Partnership Strategy // Arab Bank for Economic Development in Africa: official site. 2010. October 10. URL: https://www.badea.org/Portal/Document_Repository/123/1_Res2.pdf

49. AFRICA/LIBYA - Arab-African Summit opened, the second after 33 years // Agenzia fides: інформаційне агентство Ватикану. 2010. October 11. URL: <http://www.fides.org/en/news/27581>

50. African Girls Can Code Initiative builds digital skills and momentum towards a better future // UN Woman: official site. 2023. March 1. URL: <https://www.unwomen.org/en/news-stories/feature-story/2023/03/african-girls-can-code-initiative-builds-digital-skills-and-momentum-towards-a-better-future>

51. African-Arab Partnership Joint Action plan 2011-2016 // Arab Bank for Economic Development in Africa: official site. 2010. October 10. URL: https://www.badea.org/Portal/Document_Repository/122/1_Res.pdf

52. Arab Charter on Human Rights // United Nations. 2004. URL: https://digitallibrary.un.org/record/551368/files/%5BST_HR_%5DCHR_NONE_2004_40_Rev.1-EN.pdf?ln=en

53. Cairo Declaration on Human Rights in Islam // University of Minnesota. 2014. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/instreet/cairodeclaration.html>

54. Care international. Impact, accountability & learning report 2021 // Care international: official site. 2021. 15 p. URL: <https://www.care->

international.org/sites/default/files/2022-

12/CARE%20International_Impact%2C%20Accountability%20%26%20Learning%20Report%202021.pdf

55. Charter of the League of Arab state // LAS: official site. 1945. March 22. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/125350/8005_arableaguecharter.pdf

56. Commission staff working document. 2023 Report on gender equality in the EU // European commission: official site. 2023. March 7. 76 p. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2023-03/annual_report_GE_2023_web_EN_0.pdf

57. Conférence régionale Leadership féminin et participation politique de la femme Programme // OECD: official site. 2018. 12 p. URL: <https://www.oecd.org/mena/governance/womens-leadership-and-political-participation-regional-conference-agenda.pdf>

58. EU 4 Gender Equality: Together Against Gender Stereotypes and Gender-Based Violence // UN Woman: official site. 2020. 2 p. URL: https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/2020/09/ECA-RO_ProgrammeBrief-min.pdf

59. Gender Equality Advisory Council Report 2022 // G7: official site. 2022. 112 p. URL: https://g7geac.org/wp-content/uploads/2023/03/geac_2022_a_-shared_vision_for_gender_equality.pdf

60. Gender Forum - Closing the Gender Gap: Act Now // OECD: official site. 2012. 398 p. URL: <https://uweboard.files.wordpress.com/2014/08/closing-the-gender-gap-act-now.pdf>

61. In Brief: Women's Political Participation, East and Southern Africa Regional Office // UN Woman: official site. 2022. 3 p. URL: https://africa.unwomen.org/sites/default/files/2022-09/BRIEFS_WPP_ESARO_A4_September%202022.pdf

62. Making gender equality a reality for all women. Council of Europe standards in action // Council of Europe: official site. 2022. 1 p. URL: <https://rm.coe.int/coop-2023-infographic-highlights-2022/1680aa78f4>

63. Progress Towards Gender Equality in the Middle East and North Africa Region // The World Bank: official site. 2017. 78 p. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/28965/121679-WP-27-11-2017-15-23-11-MNAProgressTowardsGenderEqualityFINALSept.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

64. Recommendations of the Eighth General Conference of the Arab Women Organization «Arab women and cultural challenges» 23- 25 February 2021 // AWO: official site. 2021. 4 p. URL: http://www.arabwomenorg.org/uploads/AWO_8th_Conference_Recommendations.pdf

65. Report on the Gender Initiative: Gender Equality in Education, Employment and Entrepreneurship // OECD: official site. 2011. May. 68 p. URL: <https://www.oecd.org/education/48111145.pdf>

66. Report on the implementation of the Policy of the Council of Europe towards neighbouring regions // Council of Europe: official site. 2020. November 4. URL: https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a02651

67. Strategy for equality between women and men 2010-2015. Стратегія Європейської Комісії SEC(2010) // EUR-LEX. 2010. September 21. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0491:FIN:EN:PDF>

68. Strengthening governance and survivor/victim-centric approaches to violence against women in MENA countries // OECD: official site. 2022. September 28. 12 p. URL: <https://www.oecd.org/mena/governance/Agenda-MENA-Gender-Meeting-28Sept2022.pdf>

69. Summary report on the WHO/UNFPA/UNICEF joint intercountry meeting of national managers of maternal and child health: towards accelerating the reduction of neonatal mortality in the Region // WHO: official site. 2016. 9 p. URL: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/250544/IC_Meet_Rep_2016_EN_19179.pdf?sequence=1&isAllowed=y

70. The Biarritz Partnership for Gender Equality // Ministry for Europe and Foreign Affairs: official site. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/french-g7-presidency-2019/the-biarritz-partnership-for-gender-equality/>

71. The Power of Partnerships: Programming Lessons for Strengthening Movements and Solidarity for an End to Violence against Women and Girls in East and Southern Africa // UN Woman: official site. 2023. 88 p. URL: https://africa.unwomen.org/sites/default/files/2023-01/UNW_ESAR_THE%20POWER%20OF%20PARTNERSHIPS_Final_en%5B20%5D.pdf

72. The UN global compact and the OECD guidelines for multinational enterprises // OECD: official site. 2005. April 26. 7 p. URL: <https://www.oecd.org/corporate/mne/34873731.pdf>

73. Third Africa arab summit point to first successful steps on road to development and agrees on ambitious plans for future cooperation // African Union: official site. 2016 . 7 p. URL: https://au.int/sites/default/files/pressreleases/27497-pr-kuwait_summit_feature_2.pdf

74. Toward a more feminist United Nations // International center for research on woman: official site. 2016. September. 12 p. URL: <https://www.icrw.org/wp-content/uploads/2017/07/Toward-a-More-Feminist-UN.pdf>

75. Treaty of Amsterdam amending the treaty on european union, the treaties establishing the european communities and certain related acts (97/c 340/01) // EUR-LEX. 1997. November 2. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT>

76. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community // Europarl: official site. 2007. December 17. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/5/the-treaty-of-lisbon>

77. Woman in War Zone // European womens lobby: official site. 2023. April 12. URL: <https://www.womenlobby.org/Women-in-War-Zones?lang=en>

Виступи, промови політичних та державних діячів

78. First Lady in New York talked about the situation of Ukrainian women during the war // President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy: official site. 2022. September 22. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/persha-ledi-u-nyu-jorku-rozpovila-pro-stanovishe-ukrayinok-p-77917>

79. Fourth World Conference on Women. Statements by NGOs // UN Woman: official site. 1995. September 15. URL: <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/ngostatements.html>

80. Guterres A. Remarks to the Security Council on Cooperation between the United Nations and the League of Arab States // UNSCO: ел. бібліотека. 2019. June 13. URL: https://unsc.unmissions.org/sites/default/files/remarks_to_the_security_council_on_cooperation_between_the_united_nations_and_the_league_of_arab_states.pdf

81. Ivanka Trump praises Saudi Arabia for gender equality progress at Global Women's Forum // Arab news: official site. 2020. February 16. URL: <https://www.arabnews.com/node/1628556/amp>

82. Laura Bush on Taliban Oppression of Women // The Washington Post: official site. 2001. November 17. URL: https://www.washingtonpost.com/wp-srv/nation/specials/attacked/transcripts/laurabushtext_111701.html

83. Mohammed bin Rashid attends first meeting for UAE Gender Balance Council, approves Gender Balance Index // UAE the cabinet: official site. 2015. July 7.

URL: <https://uaecabinet.ae/en/details/news/mohammed-bin-rashid-attends-first-meeting-for-uae-gender-balance-council-approves-gender-balance-index>

84. Secretary-General's remarks at the Security Council briefing on the Cooperation between the United Nations and the League of Arab States // UNSCO. 2022. March 23. URL: https://unsco.unmissions.org/sites/default/files/sgs_remarks_at_the_security_council_briefing_on_the_cooperation_between_the_un_and_the_league_of_arab_states_-_23_march_2022.pdf

85. Statement by the Secretary-General – on Ukraine // United Nations: official site. 2022. February 24. URL: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2022-02-24/statement-the-secretary-general---ukraine>

86. Statement from UN Women Executive Director Sima Bahous on Ukraine, 30 March // United Nations: official site. 2022. March 30. URL: <https://unwomen.org.au/statement-from-un-women-executive-director-sima-bahous-on-ukraine-30-march/>

87. Syrian statement // ARC international. 2008. December 18. URL: <https://arc-international.net/global-advocacy/sogi-statements/syrian-statement/>

Публікації ЗМІ

88. М'яка сила в новій реальності. Зеленська розповіла про Київський саміт перших леді та джентельменів // Сьогодні: інформаційний портал. 2021. Серпень 2. URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/myagkaya-sila-v-novoy-realnosti-zelenskaya-rasskazala-o-kievskom-sammite-pervyh-ledi-i-dzhentlmenov-1566924.html>

89. У «Слузі народу» створюють рух Зе!Жінки // Укрінформ. 2021. Березень 8. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3204189-u-sluzi-narodu-stvoruut-ruh-zezinki.html>

90. У Києві пройшов другий саміт перших леді та джентльменів // DW: офіційна сторінка. 2022. Липень 24. URL: <https://www.dw.com/uk/olena-zelenska-provela-v-kyievi-druhyi-samit-pershykh-ledi-ta-dzhentlmeniv/a-62576488>
91. . How the Arab League embraced revolution // BBC News: official site. 2011. December 2. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-15948031>
92. 4th Africa – Arab Summit: Eritrea’s Statement // Tesfa news: official site. 2016. November 26. URL: <https://tesfanews.net/4th-africa-arab-summit-eritrea-statement/>
93. A U.N. official met with a Taliban leader over a ban on women working for NGOs // NPR: official site. 2023. January 1. URL: <https://www.npr.org/2023/01/01/1146516798/un-official-meets-taliban-ban-on-women-working-ngo>
94. Communiqué: Inter-Regional Dialogue on Democracy // International idea: інтернет журнал. 2015. October 16. URL: <https://www.idea.int/news-media/news/communique-inter-regional-dialogue-democracy%C2%A0>
95. Egypt’s International Cooperation Minister meets UAE’s VP of Gender Balance Council // Daily News Egypt: official site. 2022. June 28. URL: <https://dailynewsegypt.com/2022/06/28/egypts-international-cooperation-minister-meets-uaes-vp-of-gender-balance-council/>
96. Egyptians welcome decree allowing women to drive in Saudi Arabia // Arab news: official site. 2017. September 27. URL: <https://www.arabnews.com/node/1168451/middle-east>
97. EU finally ratifies Istanbul Convention – now protect women at work // ETUC: інформаційний портал. 2023. February 21. URL: <https://www.etuc.org/en/pressrelease/eu-finally-ratifies-istanbul-convention-now-protect-women-work>
98. EU urged to quickly adopt plan boosting gender equality on boards, as talks continue // Euractiv. 2022. June 6. URL:

<https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/eu-urged-to-quickly-adopt-plan-boosting-gender-equality-on-boards-as-talks-continue/>

99. Exclusive: France and Germany evaded arms embargo to sell weapons to Russia // The Telegraph. 2022. April 22. URL: <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2022/04/22/exclusive-france-germany-evaded-arms-embargo-sell-weapons-russia/>

100. Iran expelled from UN commission on women // CNN: official site. 2022. December 14. URL: <https://edition.cnn.com/2022/12/14/middleeast/iran-expelled-from-un-womens-rights-body-intl/index.html>

101. Parliament set to debate gender pay gap transparency following committee vote // Euractiv. 2022. March 21. URL: <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/parliament-set-to-debate-gender-pay-gap-transparency-following-committee-vote/>

102. Q&A: What ever happened to the Arab League? // Aljazeera. 2018. March 16. URL: <https://www.aljazeera.com/features/2018/3/16/qa-what-ever-happened-to-the-arab-league>

103. The Ministry of Internal Affairs and UN, with the support of the First Lady, launched a mobile application to call the police in cases of domestic violence // The Odessa Journal. 2022. August 3. URL: <https://odessa-journal.com/the-ministry-of-internal-affairs-and-unfpa-with-the-support-of-the-first-lady-launched-a-mobile-application-for-calling-the-police-in-cases-of-domestic-violence/>

104. The Ukraine war — like all conflicts — will hit women and girls the hardest, UN warns // CNBC: інформаційний портал. 2022. March 11 URL: <https://www.cnbc.com/amp/2022/03/11/un-women-says-russia-ukraine-war-exacts-high-price-from-women-girls.html>

105. Why some Arabs and Muslims feel stung by coverage of the Qatar World Cup // CNN: official site. 2022. November 24. URL:

<https://edition.cnn.com/2022/11/23/middleeast/why-arabs-are-furious-world-cup-mime-intl/index.html>

Статистичні довідники

106. Fleser C. Beyond munitions. A gender analysis for Ukrainian security assistance // Atlantic Council: official site. 2022. September 15. 37 p. URL: https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2022/10/Beyond-Munitions_Final.pdf

107. Gender Equality 2017. Special Eurobarometer 465 // European Commission: офіційна сторінка. 2017. 148 p. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=63614>

108. Global Gender Gap Repor 2022 // World Economic Forum: official site. 2022 July. 374 p. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2022.pdf

109. Women in the Middle East and North Africa: Issues for Congress // Congressional Research Service: official site. 2021. 25 p. URL: <https://sgp.fas.org/crs/mideast/R46423.pdf>

110. Farah N., Afzal S., Siddiqui S. Womens Self and Society: A Sociological Review For Equality and empowerment // Periodical of Social Sciences. 2023. Vol. 3. January-June. URL: <https://psocialsciences.com/wp-content/uploads/1.-Womens-Self-And-Society-A-Sociological-Review-For-Equality-And-Empowerment.pdf>

111. Mounira M. Gender in the Middle East: Islam, State, Agency // Annual Review of Sociology. 2011. Vol.-37. P. 417-437. URL: <https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev.soc.012809.102554>

ЛІТЕРАТУРА

Монографії, підручники, посібники

112. Бровко О. О. Основи компаративістики: навчально-методичний посібник. Луганськ: ЛНУ ім. Тараса Шевченка. 2012. 214 с.

113. Лікчієва К. Огляд міжнародного та національного законодавства у сфері гендерної рівності для забезпечення надання гендерно орієнтованої правової допомоги: збірник. Київ: Організація Об'єднаних Націй. 2020. 28 с. URL:https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/V1_30102020_GenderDigest_web.pdf
114. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: Підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацях. Київ: Знання. 2002. 461 с.
115. Системний підхід, методи досліджень процесів прокатування з аналізом поздовжньої сталості : навчальний посібник / О. П. Максименко, О. В. Нікулін, В. М. Самохвал та ін. Кам'янське: ДДТУ. 2021. 347 с. URL: <https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/5/23/5-26-b6.pdf>
116. Тикнер Дж. Э. Мировая политика с гендерных позиций. Проблемы и подходы эпохи, наступившей после «холодной войны». Москва: Культурная революция. 2006. 451 с. URL: <https://lawbook.online/otnosheniya-mejdunarodnyie/mirovaya-politika-gendernyih-pozitsiy.html>
117. Тойнби А. Дж. Цивилизация перед судом истории. Москва: АСТ. 2011. 318 с.
118. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Москва: АСТ. 2005. 368 с.
119. Чмиленко Ф. О., Жук Л. П. Посібник до вивчення дисципліни «методологія та організація наукових досліджень». Дніпропетровськ: РВВ ДНУ. 2014. 48 с.
120. Arberry A. J. Aspects of Islamic Civilization. London: Routledge. 2013. 221 с.
121. Godelieve M. Comparative evaluation of UNFPA support to population and development planning projects in the Middle East Region. New York: United Nations Population Fund. 1998. 76 с.

122. Moghadam V. Women's NGO's in the Middle East and North Africa: Constraints, Opportunities, and Priorities. New York: Berg. 282 p.
123. Muhamad O. Handbook of Arab Women and Arab Spring: challenges and opportunities. London: Routledge. 102 p.
124. Rinehart J. A., Lorber J. Gender Inequality: Feminist Theories and Politics. Teaching Sociology. 2002. 163 p.
125. Rules of Procedure of the Economic and Social Council // New York: United Nations. 1992. 58 p.
126. Zayati N. EU Development Cooperation in MENA. Mainstreaming Gender in Media Development. Malmö: Malmö University. 2022. 36 p. URL: <https://mau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1742080/FULLTEXT01.pdf>

Статті

127. Анросович О. Вплив феномена жіночого теоризму на розвиток гендерних відносин на Близькому Сході \ \ Вісник національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: зб.наук.досліджень. 2009. Вип. 4. С. 115-117. URL: https://www.elibrary.ru/download/elibrary_22015210_79762856.pdf
128. Ігошина Ж. Б. Гендерне питання та процеси глобалізації на арабському сході. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2010. Випуск 94. Част. II. С. 130–135. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/729/685>
129. Камінська Н. В., Свешнікова М. М. Діяльність міжнародних організацій у сфері забезпечення гендерної рівності // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2020. № 1 С. 102-108. URL: [Діяльність міжнародних організацій у сфері забезпечення ...irbis-nbu.gov.ua](http://www.irbis-nbu.gov.ua)<http://www.irbis-nbu.gov.ua> > cgiirbis_64 > a...

130. Кривчик Г. Г. Основні загальнонаукові методи дослідження в історичних науках / Г. Г. Кривчик // Науково-теоретичний альманах «Грані» зб.наук.праць. 2017. № 12. С. 55-61.
131. Кудлай М. Роль деятельности ООН-Женщины в арабском мире // The Newman In Foreign Policy: зб.наук.праць. 2017. № 36. С. 1-5. URL: <https://readera.org/rol-dejatelnosti-oon-zhenshhiny-v-arabskom-mire-14112587>
132. Кудрявцева Е. В., Степанов А. В. Гендерная политика в странах Ближнего Востока и Северной Африки после событий «арабской весны» // Вестник КазНУ. Серия философия. Серия культурология. Серия политология. 2012. № 3. С. 48-53. URL: <http://rmebrk.kz/journals/1039/99072.pdf#page=48>
133. Лубська М. В. Коран як головне джерело мусульманського права // Наука.Релігія. Суспільство: зб. наук. праць. 2006. № 2. С. 170-177.
134. Мацюпа К. Становище жінок у світі. Ісламські країни // Повага: онлайн журнал. 2015. 31 Серпня 31. URL: <https://povaha.org.ua/stanovysche-zhinok-u-sviti-islamski-krajiny/>
135. МЗС України та ООН-Жінки в Україні розширюють співпрацю для забезпечення рівних прав чоловіків і жінок на дипломатичній службі України // Міністерство закордонних справ України: офіційна сторінка. 2020. Жовтень 1. URL: <https://mfa.gov.ua/news/mzs-ukrayini-ta-oon-zhinki-v-ukrayini-rozshiryuyut-spivpracyu-shchodo-zabezpechennya-rivnih-prav-cholovikiv-i-zhinok-na-diplomatichnij-sluzhbi-ukrayini>
136. Нікогосян А. Привласнення фемінізму: гендер, мілітаризм і Резолюція ООН 1325 // Критика феміністична: східноєвропейський журнал феміністичних і квір-студій: ел.журнал. 2019. № 2. С. 31-56. URL: <https://feminist.krytyka.com/sites/default/files/content/articles/pdf/annanikoghosyan.pdf>
137. Олена Зеленська ініціювала «Велику розмову про безбар'єрність» // Президент України Володимир Зеленський: офіційна сторінка. 2020. Березень 6.

URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-iniciyuvala-veliku-rozmovu-pro-bezbaryernist-61033>

138. ООН Жінки в Україні підтримує ініціативи Мінреінтеграції, спрямовані на захист прав жінок // Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України: офіційна сторінка. 2023. Березень 3. URL: <https://minre.gov.ua/2023/03/28/oon-zhinky-v-ukrayini-pidtrymuje-inicziatyvu-minreintegracziyi-spryamovani-na-zahyst-prav-zhinok/>

139. Осельська О. О. Геополітичний аналіз як спосіб розуміння світу// Науково-теоретичний альманах «Грані». 2017. № 9 С. 21-28. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/download/301/308/>

140. Резван Ю. Коран як символ верховної влади // Народна творчість та етнологія. 2013. № 4. Липень. С 57-61.

141. Терлецька І. Гендерні аспекти політики: спроба синтезного аналізу // Філософські виміри сучасного світу: зб. наук. досліджень. 2010. Випуск 3. С. 77-85. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2010/03/9.pdf>

142. Тихоненко І., Кириченко Є. А. Розвиток багатостороннього міждержавного співробітництва щодо гендерних питань на Близькому Сході (кінець XX – початок XXI ст.) // Консенсус. Міжнародні відносини. 2023. № 1. С. 140-153. URL: <https://konsensus.net.ua/index.php/konsensus/article/view/51/46>

143. Тихоненко І. В., Кириченко Є. А. Феміністична дипломатія як інструмент реалізації зовнішньої політики держави та багатостороннього міжнародного співробітництва у XXI ст. // Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI. 2023. № 6. С. 118-125.

144. У МЗС обговорили стан забезпечення рівності жінок і чоловіків // Урядовий портал: офіційна сторінка. 2020. Липень 14. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-mzs-obgovorili-stan-zabezpechennya-rivnosti-zhinok-i-cholovikiv>

145. Фитуни Л. «Арабская весна»: трансформация политических парадигм в контексте международных отношений //Мировая экономика и международные отношения: зб. наук. праць. 2012. № 1. С. 3-14. URL: https://www.elibrary.ru/download/elibrary_17426542_27487161.pdf
146. Ярошенко Л. Країни розвиненого фемінізму: як їм це вдалось і що вони радять Україні //Український жіночий фонд: офіційна сторінка. 2021. Квітень 8. URL: <https://uwf.org.ua/krayiny-rozvyunenogo-feminizmu-yak-yim-cze-vdalos-i-shho-vony-radyat-ukrayini/>
147. Ярулин Р. Р., Латыпов А. А. Периодизация как научный метод упорядочения исторического процесса//Вестник Оренбургского национального университета: офіційний сайт. 2007. № 3. С. 69-75.
148. African Women Leaders Network. Home // AWLN: official site. 2023. URL: <https://www.awlnafrica.net>
149. Ahmad Ashimi T. Islamic civilization: factors behind its glory and decline // International Journal of Business, Economics and Law. 2016. Vol. 9. P 11–17.
150. Albinyana R., Fernandez F. From the Euro-Arab. Dialogue to a Euro-Arab Summit: Revamping the EU-Arab Partnership // IEMed:зб.наук.праць. P. 255-259.2018. URL: <https://www.iemed.org/wp-content/uploads/2021/01/From-the-Euro-Arab-Dialogue-to-a-Euro-Arab-Summit-Revamping-the-EU-Arab-Partnership.pdf>
151. Allwood G. Gender Equality in European Union Development Policy in Times of Crisis // Political Studies Review. 2019. July. P. 8-16. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1478929919863224?journalCode=pswa>
152. Alsharekh A., Piurzand A. Woman and power in the Middle East // Chatham house: ел.журнал. 2021. May 21. URL: <https://www.chathamhouse.org/2021/05/women-and-power-in-the-middle-east>
153. An era for Feminist Diplomacy // United Nations: official site. 2022. August 28. URL: <https://unric.org/en/an-era-for-feminist-diplomacy/>

154. Banitalebi M., Yusoff K. The Impact of Islamic Civilization and Culture in Europe During the Crusades//Word Journal of Islamic History and Civilization. 2012. № 2. P. 185-187. URL: https://www.muslim-library.com/dl/books/English_The_Impact_of_Islamic_Civilization_and_Culture_in_Europe_During_the_Crusades.pdf
155. Beck M. The Arab League:A New Policy Approach in the Making? // Syddansk Universite: Center for Mellemøststudier. April 2013. P. 8-16. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/50688151.pdf>
156. Boediman P. Civilization relationship of Islam, West and Europe: Potential Civilization Dialogue «Peace Communication Model» // International Journal of Recent Technology and Engineering. Vol. 8. July 2019. P. 800-825. URL: <https://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i2S4/B11610782S419.pdf>
157. Chatatou M. The Middle East NATO: From Fiction to Fact // Fikra Forum. 2022. September 14. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/pdf/view/17628/en>
158. Collective Voices. NGO Forum on Woman 1995 // Soon Young: official site. URL: <https://soon-young.com/perspectives/section-7-collective-voices/ngo-forum-on-women-1995-how-was-it-organized/>
159. Cooperation with the African Union // NATO: official site. 2023. April 24. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8191.htm?
160. Council of Europe policy towards neighbouring regions // Council of Europe: official site. 2020. URL: <https://www.coe.int/en/web/programmes/neighbourhood-cooperation>
161. Economic and Social Council // United Nations: official site. 2023. URL: <https://www.un.org/ecosoc/en/>
162. Feminist Diplomacy // Ministry for Europe and Foreign Affairs official site. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/feminist-diplomacy/>

163. Gender and Economics. InnovAgroWoMed // CATWAR: official site. 2019. December 25. URL: <https://cawtar.org/en/gender-and-economics>
164. Jutting J. Measuring Gender (In)Equality: The OECD Gender, Institutions and Development Data Base // Journal of Human Development and Capabilities. 2008. Vol. 9(1). P. 65-86. URL: <https://ideas.repec.org/a/taf/jhudca/v9y2008i1p65-86.html#download>
165. MediaForShe. Нова історія рівності // HeForSheUkraine: official site. 2023. URL: <https://heforsheukraine.info/mediaforshecongress/about/>
166. Moghadam V. Islamic Feminism and Its Discontents: Toward a Resolution of of the Debate Social Politics // International Studies in Gender, State & Society. 2002. Vol 27. P. 35–72. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S027753951830390X>
167. NATO and civil society: What NATO can learn from women in the Middle East and North Africa // NATO: official site. 2022. October 7. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_206998.htm?selectedLocale=en
168. Nicole M. Gender Role Attitudes and the Labour-market Outcomes of Women across OECD Countries // Oxford Review of Economic Policy: official site. 2005. Volume 21. October 1. P. 416–438.
169. Otte M. The EU-MENA partnership: time for a rest//Security policy brief. 2021. February. № 135. P. 1-4. URL: <http://aei.pitt.edu/103658/1/SPB135.pdf>
170. Rayman P., Izen S., Parker E. UNSCR 1325 in the Middle East and North Africa Women and Security // US Institute of Peace. 20 p. URL: <https://www.files.ethz.ch/isn/196915/SR388-UNSCR-1325-in-the-Middle-East-and-North-Africa-Women-and-Security.pdf>
171. Shamis A. Islam and the West: Recognition, Reconciling, Co-existence or Collision // Global policy. 2017. June. 20. URL: <https://www.globalpolicyjournal.com/blog/20/06/2017/islam-and-west-recognition-reconciling-co-existence-or-collision>

172. Sharons S. Middle East politics through feminist lenses: towards theorizing international relations from women's struggles // *Alternatives*. 1993. Vol. 18. P. 5-28. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/030437549301800102?download=true>
173. Shepherd L. J. Gender Matters in International Relations // *E-International Relations*. 2010. February 20. 4 p. URL: <https://www.e-ir.info/2010/02/20/gender-matters-in-international-relations/>
174. Tessler M. Warriner I. Gender, Feminism, and Attitudes toward International Conflict: Exploring Relationships with Survey Data from the Middle East // *World Politics*. 1997. Vol. 49. P. 250–281.
175. The implementation of UNSCR 1325 in the Arab States: taking stock and moving forward // *iKnow politics*. 2016. February 8 p. URL: https://iknowpolitics.org/sites/default/files/consolidated_reply_ikp_e-discussion_unscr_1325_arab_region_en.pdf
176. The League of Arab States Human Rights Standards and Mechanisms: Towards further Civil Society Engagement // *Open Society Foundations and Cairo Institute for Human Rights Studies*. 2015. November 30. P. 92-95 URL: <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/league-arab-states-manual-20151125.pdf>
177. Thompson L., Clement R. Defining feminist foreign policy A 2021 update// *International Center for Research on Women: офіційна сторінка*. 2021. 47 p. URL: https://www.icrw.org/wp-content/uploads/2022/01/FFP-2021Update_v4.pdf
178. Thomson J. What's Feminist about Feminist Foreign Policy? Sweden's and Canada's Foreign Policy Agendas // *International Studies Perspectives*. 2020. Vol. 21. P. 430-439. URL: <https://academic.oup.com/isp/article-pdf/21/4/424/34038437/ekz032.pdf>
179. Turner S. Forward Together: Women, Peace, & Security & Human Security at NATO // *Stimson: інформаційний портал*. 2023. February 24. URL:

<https://www.stimson.org/2023/forward-together-women-peace-security-human-security-at-nato/>

180. United Nations documents that protect women's rights // Stop Violence Against Women: інформаційний портал. 2003. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/svaw/law/un/undocs.htm>

181. Women, Peace and Security // NATO: official site. 2023. April 17. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_91091.htm?

Тези та матеріали конференцій

182. Кириченко Є. А. Роль Ліги арабських держав у просуванні гендерної рівності та розширенні політичних прав і можливостей жінок // Сучасна студентська історична наука: візії та напрями : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. студ. конф., 9 грудня. 2022 р. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, С. 46-50.

183. Кириченко Є. А. Еволюція гендерної політики США на Близькому Сході // США: політика, суспільство, культура – 2023: зб. матер. Всеукр. наук. конф., 26 січня 2023 р. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2023. С. 57-61.

184. Кириченко Є. А. Феміністичні теорії як інструмент дослідження гендерного виміру міжнародних відносин // Сімдесят перші економіко-правові дискусії: зб. матер. Між. наук.-практ. інт.-конф. 21-22 грудня 2022 р., Львів : ФО-П Шпак В.Б. С. 130-132.

185. Кириченко Є.А. Роль міжнародних неурядових організацій в наданні прав жінкам в регіоні MENA // Ольвійський форум 2023: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі: XVII міжнар. наук.-практ. конф. 22-25 червня 2023 р., м. Миколаїв: тези доповідей / Чорном. Нац. Ун-т ім. П. Могили. Миколаїв: Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2023. (у друці).

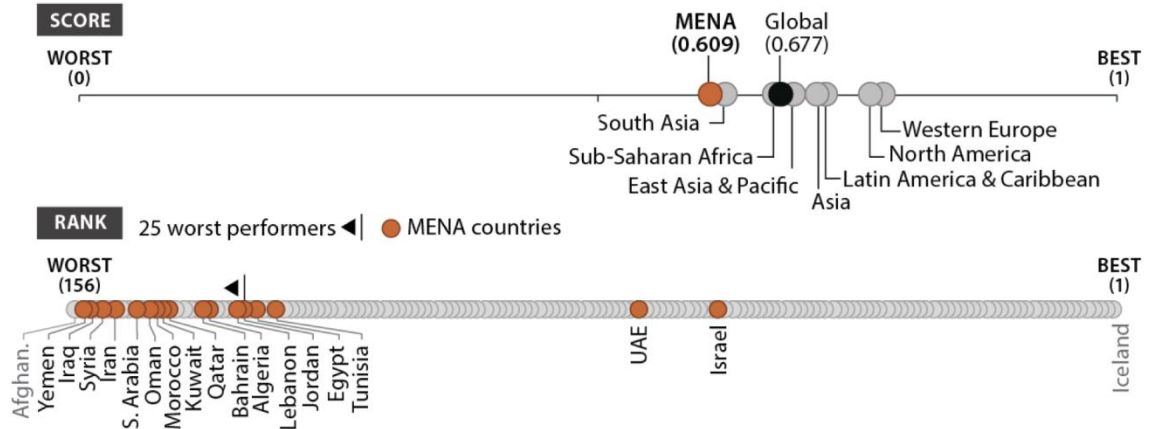
ДОДАТКИ

Додаток А

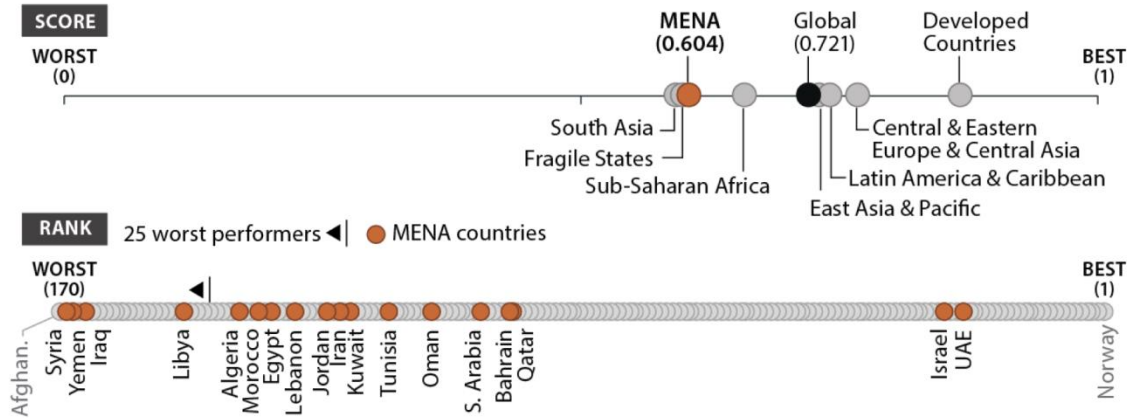
Інфографіка гендерного розриву (порівняння західної та ісламської цивілізації)

Figure 1. MENA Performance on Global Measures of Women's Equality

Global Gender Gap (GGG) Report 2021

Women, Peace, and Security (WPS) Index 2021

Джерело: Women in the Middle East and North Africa: Issues for Congress // Congressional Research Service: official site. 2021. P.11. URL: <https://sgp.fas.org/crs/mideast/R46423.pdf>

Индекс глобального гендерного розриву за 2022 р.

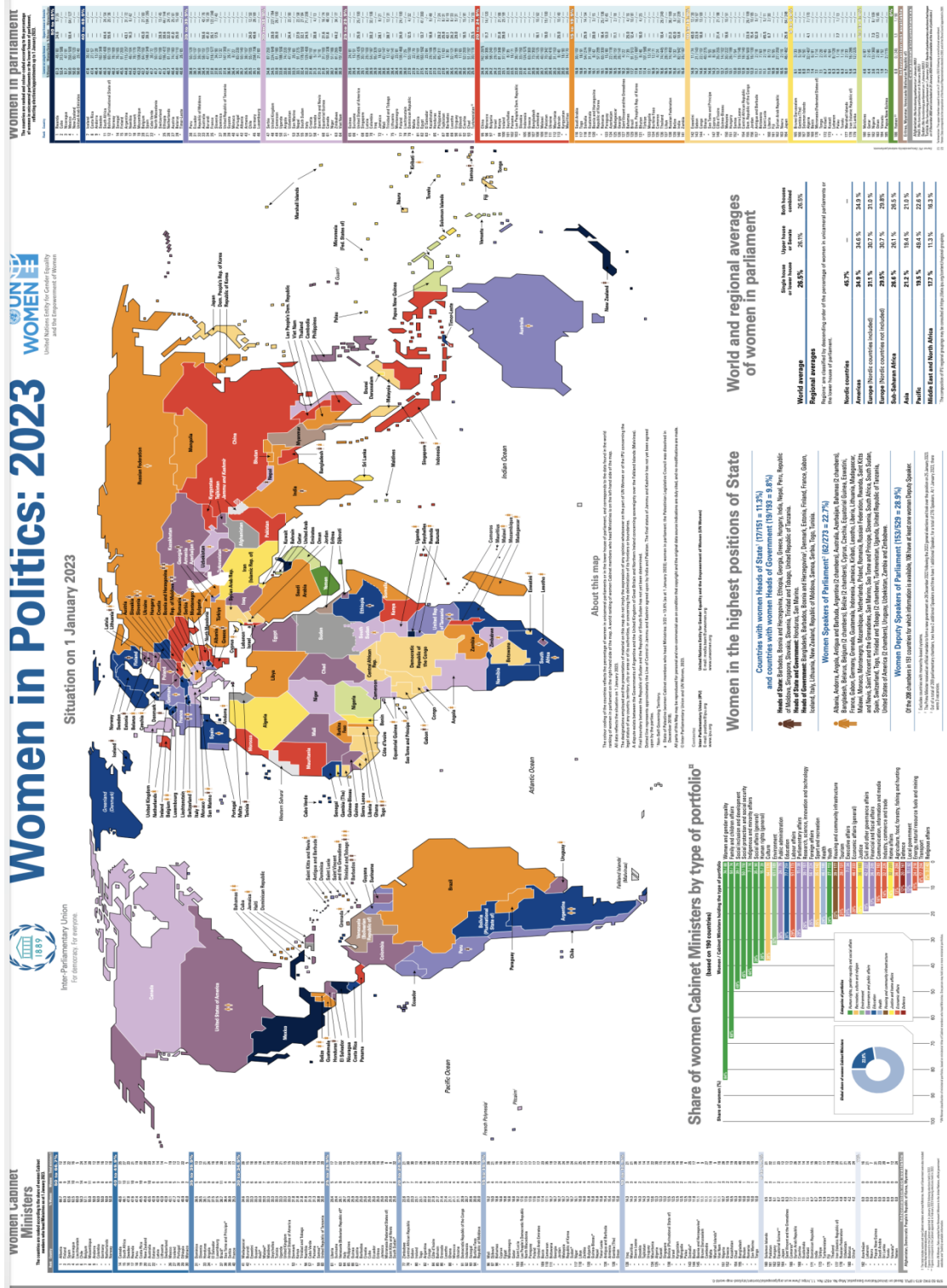
TABLE 1.1 The Global Gender Gap Index 2022 rankings

Rank	Country	Score		Score change	Rank	Country	Score		Score change
		0-1	2021				0-1	2021	
1	Iceland	0.908	+0.016		74	Ethiopia	0.710	+0.019	
2	Finland	0.860	-0.001		75	Colombia	0.710	-0.015	
3	Norway	0.845	-0.004		76	Czech Republic	0.710	-0.001	
4	New Zealand	0.841	+0.001		77	Poland	0.709	-0.004	
5	Sweden	0.822	0.000		78	Liberia	0.709	+0.016	
6	Rwanda	0.811	+0.006		79	Thailand	0.709	-0.001	
7	Nicaragua	0.810	+0.015		80	Paraguay	0.707	+0.006	
8	Namibia	0.807	-0.002		81	Ukraine	0.707	-0.007	
9	Ireland	0.804	+0.005		82	Honduras	0.705	-0.011	
10	Germany	0.801	+0.005		83	Viet Nam	0.705	+0.004	
11	Lithuania	0.799	-0.004		84	Dominican Republic	0.703	+0.004	
12	Costa Rica	0.796	+0.010		85	Malta	0.703	0.000	
13	Switzerland	0.795	-0.003		86	Kyrgyz Republic	0.700	+0.019	
14	Belgium	0.793	+0.004		87	Lesotho	0.700	+0.002	
15	France	0.791	+0.007		88	Hungary	0.699	+0.010	
16	Moldova	0.788	+0.02		89	Armenia	0.698	+0.025	
17	Spain	0.788	0.000		90	Romania	0.698	-0.002	
18	Albania	0.787	+0.017		91	Togo	0.697	+0.014	
19	Philippines	0.783	-0.001		92	Indonesia	0.697	+0.009	
20	South Africa	0.782	+0.001		93	Cyprus	0.696	-0.011	
21	Austria	0.781	+0.004		94	Brazil	0.696	+0.001	
22	United Kingdom	0.780	+0.005		95	Belize	0.695	-0.004	
23	Serbia	0.779	-0.001		96	Nepal	0.692	+0.01	
24	Burundi	0.777	+0.008		97	Cameroon	0.692	0.000	
25	Canada	0.772	0.000		98	Cambodia	0.690	+0.006	
26	Latvia	0.771	-0.007		99	Korea, Republic of	0.689	+0.002	
27	United States	0.769	+0.006		100	Greece	0.689	0.000	
28	Netherlands	0.767	+0.005		101	Azerbaijan	0.687	-0.001	
29	Portugal	0.766	-0.009		102	China	0.682	0.000	
30	Barbados	0.765	-0.004		103	Malaysia	0.681	+0.005	
31	Mexico	0.764	+0.007		104	Brunei Darussalam	0.680	+0.002	
32	Denmark	0.764	-0.004		105	Mauritius	0.679	0.000	
33	Argentina	0.756	+0.005		106	Myanmar	0.677	-0.004	
34	Mozambique	0.752	-0.006		107	Fiji	0.676	+0.002	
35	Guyana	0.752	+0.024		108	Ghana	0.672	+0.007	
36	Belarus	0.750	-0.008		109	Sierra Leone	0.672	+0.017	
37	Peru	0.749	+0.028		110	Sri Lanka	0.670	0.000	
38	Jamaica	0.749	+0.007		111	Vanuatu	0.670	+0.045	
39	Slovenia	0.744	+0.003		112	Senegal	0.668	-0.015	
40	Panama	0.743	+0.006		113	Guatemala	0.664	+0.009	
41	Ecuador	0.743	+0.003		114	Tajikistan	0.663	+0.013	
42	Bulgaria	0.740	-0.006		115	Burkina Faso	0.659	+0.008	
43	Australia	0.738	+0.006		116	Japan	0.650	-0.006	
44	Suriname	0.737	+0.008		117	Maldives	0.648	+0.006	
45	Cape Verde	0.736	+0.020		118	Guinea	0.647	-0.013	
46	Luxembourg	0.736	+0.011		119	Lebanon	0.644	+0.006	
47	Chile	0.736	+0.020		120	Tunisia	0.643	-0.006	
48	Madagascar	0.735	+0.010		121	Gambia, The	0.641	-0.004	
49	Singapore	0.734	+0.007		122	Jordan	0.639	+0.001	
50	Zimbabwe	0.734	+0.002		123	Nigeria	0.639	+0.012	
51	Bolivia	0.734	+0.011		124	Turkey	0.639	+0.001	
52	Estonia	0.733	+0.001		125	Angola	0.638	-0.019	
53	Lao PDR	0.733	-0.017		126	Bhutan	0.637	-0.002	
54	Montenegro	0.732	0.000		127	Saudi Arabia	0.636	+0.033	
55	Georgia	0.731	-0.001		128	Niger	0.635	+0.006	
56	Timor-Leste	0.730	+0.01		129	Egypt	0.635	-0.004	
57	Kenya	0.729	+0.037		130	Kuwait	0.632	+0.011	
58	Eswatini	0.728	-0.001		131	Bahrain	0.632	0.000	
59	El Salvador	0.727	-0.011		132	Malawi	0.632	-0.039	
60	Israel	0.727	+0.003		133	Côte d'Ivoire	0.632	-0.005	
61	Uganda	0.724	+0.007		134	Comoros*	0.631	0.000	
62	Zambia	0.723	-0.002		135	India	0.629	+0.003	
63	Italy	0.720	-0.001		136	Morocco	0.624	+0.012	
64	Tanzania	0.719	+0.012		137	Qatar	0.617	-0.007	
65	Kazakhstan	0.719	+0.009		138	Benin	0.612	-0.041	
66	Botswana	0.719	+0.003		139	Oman	0.609	0.000	
67	Slovak Republic	0.717	+0.005		140	Algeria	0.602	-0.030	
68	United Arab Emirates	0.716	+0.001		141	Mali	0.601	+0.010	
69	North Macedonia	0.716	+0.001		142	Chad	0.579	-0.014	
70	Mongolia	0.715	-0.001		143	Iran, Islamic Republic of	0.576	-0.005	
71	Bangladesh	0.714	-0.005		144	Congo, Democratic Rep.	0.575	-0.001	
72	Uruguay	0.711	+0.008		145	Pakistan	0.564	+0.008	
73	Bosnia and Herzegovina	0.710	-0.003		146	Afghanistan	0.435	-0.009	

Central Asia East Asia and the Pacific Europe Latin America and the Caribbean Middle East and North Africa North America South Asia Sub-Saharan Africa

Джерело: Global Gender Gap Report 2022 // World Economic Forum: official site. 2022 July.10 P. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2022.pdf

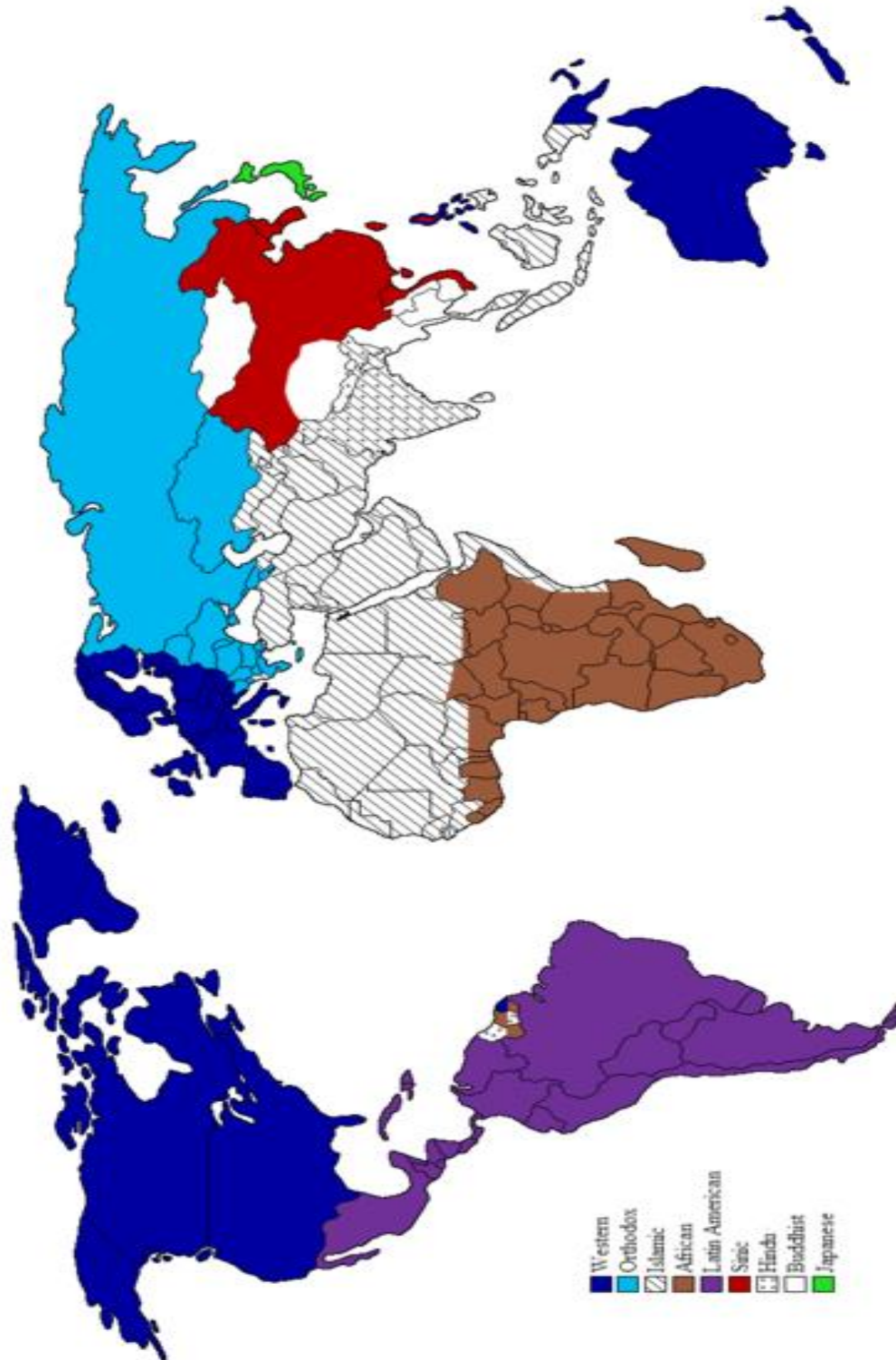
Представлення жінок в політичній сфері в різних регіонах

Джерело: Farah N., Afzal S., Siddiqui S. Womens Self and Society: A Sociological Review For Equality and empowerment//Periodical of Social Sciences: зб.наук.праць. Vol. 3. January-June 2023. P. 4. URL: <https://psocialsciences.com/wp-content/uploads/1.-Womens-Self-And-Society-A-Sociological-Review-For-Equality-And-Empowerment.pdf>

Додаток D

Ілюстрація розподілу світу на цивілізації за Гантінгтоном

Джерело: Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Москва: АСТ. 2005. 368 с.